T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE ÇİZGİ ROMAN KULLANIMINA İLİŞKİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

SEDEF KURT

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ DERYA ÇIĞIR DİKYOL

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER
EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İSTANBUL-2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE ÇİZGİ ROMAN KULLANIMINA İLİŞKİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

SEDEF KURT

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ DERYA ÇIĞIR DİKYOL

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER
EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İSTANBUL-2019

Bu çalışma 24.09.2019 Tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Dr.Öğr.Üyesi Derya ÇIĞIR DİKYOL
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Doç. Dr. Betül BATIR
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Dr.Öğr.Üyesi İrem PAMUK
Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

ÖNSÖZ

Çalışmamda yardımcı olan ve desteklerini gösteren birçok insan bulunmaktadır. Öncelikle yüksek lisans eğitimine girmem ve tamamlamam için her zaman destek olmuş, tez dönemimde bilgisinden, tecrübesinden her zaman faydalandığım değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Derya Çığır DİKYOL'a birlikte edindiğimiz bu tecrübede verdiği emeklerden dolayı içten teşekkürlerimi sunarım.

Lisans eğitimimde derslerini aldığım, tez hazırlama sürecimde desteğini esirgemeyen sayın Dr. Öğr. Üyesi Evren ŞAR İŞBİLEN'e teşekkürlerimi sunarım. Tanıdığım süre boyunca önerileriyle bana yol gösteren, ne zaman ihtiyacım olsa ulaşabildiğim sevgili Arş. Gör. Hamide KILIÇ'a zaman ayırdığı ve desteğini esirgemediği için teşekkür ederim. Tezimi bitirmem için beni her zaman teşvik eden, uzak memleketlerde olsa bile içtenliğiyle ve yardımseverliğiyle desteğini esirgemeyen sayın Dr. Öğr. Üyesi Adem YULU'ya teşekkür ederim.

Araştırmamı yürüttüğüm İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı 1. sınıf öğrencilerine çalışmama katıldıkları için teşekkürlerimi sunarım. Yüksek Lisans eğitimim boyunca yanımda olan ve süreç boyunca yaşadığım her sıkıntıya anlayış gösteren, tez yazımımda tüm bilgisiyle yardımcı olan arkadaşım Melisa AKBULUT'a sabır gösterdiği ve her zaman yardımcı olduğu için teşekkür ederim. Desteğini ve teknik bilgisini esirgemeyen Süleyman Fatih UĞRAŞ'a desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Çizgi romanın hazırlanma aşamasında bilgisi ve yaratıcı fikirleriyle destek olan resim öğretmeni sayın Tuğçe DEMİR'e ve İngilizce çevirilerde yardımlarını esirgemeyen sevgili kuzenim Serpil ÖZ'e teşekkür ederim

Son olarak iyi günde kötü günde yanımda olan, her koşulda kabul edildiğimi hissettiren, maddi manevi hiçbir desteklerini esirgemeyen, her nazımı çeken kıymetli annem Ürfet KURT ve kıymetli babam Mustafa KURT'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sedef KURT

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE ÇİZGİ ROMAN KULLANIMINA İLİŞKİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Yapılandırmacı yaklaşım ile ilişkili olarak öğretmenlerin materyal kullanımı ve öğrencilerin materyal ile etkileşim içinde olması önem taşımaktadır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler öğretiminde materyal olarak çizgi romanlara yer verilebilir. Yapılan bu çalışma ise Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerinin incelenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim-öğretim yılında İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim görmekte olan 1.sınıf öğrencilerinden 14 öğretmen adayı oluşturmuştur. Veri toplama araçlarını; gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme formları oluşturmaktadır. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Çizgi roman içeriğinin konusu olarak "Sümerler" seçilmiştir. Yapılan araştırmanın sonucunda ders işlenişinde çizgi roman kullanımının, öğrencilerin derse katılmasını sağladığı ve dikkatlerini canlı tuttuğu gözlenmiştir. Öğretmen adayları, derste çizgi roman kullanımının dikkat çekici olduğunu, derse katılımın artmasına ve kalıcı öğrenmeler sağlanmasına katkı sağlayabileceği, derslerin verimli işlenebileceği yönünde görüş belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Sümerler, Çizgi Roman.

ABSTRACT

EXAMINING THE OPINIONS OF SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES ON THE USE OF COMICS IN TEACHING SOCIAL STUDIES

It is essential for teachers to use materials and for students to interact with those materials in constructivist approach. In relation to this, the use of comics can take place in the education of social studies. This study was designed to examine the opinions of prospective teachers about the use of comics in social studies course. In the study, the case study of qualitative research design was used. Fourteen freshman year students from Hasan Ali Yücel Faculty of Education Social Studies in Istanbul University-Cerrahpaşa were the sample of the study in 2018-2019 academic year. Data collection tools consisted of observation and semi-structured interview. In the analysis of the data, inductive analysis method was used. “Sumerians”, which were chosen as the subject, formed the content of the comic book. As a result of the research, it was observed that the use of comics in the lesson process provided student participation and kept the students' attention fresh. Prospective teachers stated that the use of comics in the course was remarkable which contributed to the course participation, provided permanent learning, and more productive lessons could be delivered.

Keywords: Social Studies, Sumerians, Comics.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ iii

ÖZET iv

ABSTRACT v

İÇİNDEKİLER vi

TABLOLAR LİSTESİ ix

KISALTMALAR LİSTESİ x

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU 5

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI 6

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ 6

1.4. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI (VARSAYIMLARI) 7

1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI 7

1.6. TANIMLAR 7

BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE / ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ VE YAPILANDIRMACILIK 9

2.2. ÖĞRETİM STRATEJİLERİ VE ÇİZGİ ROMAN KULLANIMI 12

2.3.SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE TEMEL YAKLAŞIMLAR VE ÇİZGİ ROMAN KULLANIMI 14

2.4. ÇİZGİ ROMANLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER 16

2.4.1. Çizgi Romanın Eğitimde Kullanılması 18

2.4.2. Çizgi Romanların Eğitim Amaçlı Kullanımına İlişkin Çalışmalar 20

2.5. SÜMERLER 23

BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ 31

3.2. EVREN/ÖRNEKLEM/ÇALIŞMA GRUBU 32

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI 33

3.4. VERİLERİN ANALİZİ 34

3.5. SÜMERLER ÇİZGİ ROMANI NASIL HAZIRLANDI? 36

3.6. DERS İŞLENİŞİNDE SÜMERLER ÇİZGİ ROMAN NASIL KULLANILDI? 40

BÖLÜM IV: BULGULAR

4.1. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE ÇİZGİ ROMANIN NASIL KULLANILABİLECEĞİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 44

4.2. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE ÇİZGİ ROMAN KULLANIMININ ÖĞRENCİYİ DERSTE ETKİN KILMASINA YÖNELİK ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ 50

4.3. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE ÇİZGİ ROMAN KULLANIMININ AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARINA YÖNELİK ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ 56

4.4. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE SÜMERLER ÇİZGİ ROMANININ KULLANIMINA YÖNELİK ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ 62

BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA 69

5.2. ÖNERİLER 73

KAYNAKÇA 75

EKLER 83

ÖZGEÇMİŞ 98

TABLOLAR LİSTESİ

Şekil 4-1: Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi romanın nasıl kullanılabileceğine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri 46

Şekil 4-2: Sosyal Bilgiler Öğretiminde çizgi roman kullanımının öğrenmeye etkisine yönelik öğretmen adaylarının görüşleri 51

Şekil 4-3: Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının avantaj ve dezavantajlarına yönelik öğretmen adaylarının görüşleri 57

Şekil 4-4: Yapılan Çalışmanın Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına yönelik öğretmen adaylarına etkisi 63

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt. : Aktaran

Diğ. : Diğerleri

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

NCSS : National Council of Social Studies

TDK : Türk Dil Kurumu

TYÇ : Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi

BÖLÜM I: GİRİŞ

Sosyal Bilgiler tanımı ilk defa Barth ve Shermis tarafından 1970 senesinde yapılmıştır. "Sosyal Bilgiler vatandaşlık eğitimi amacı ile sosyal bilimler ve beşeri bilimlerin kaynaştırılmasıdır" (Barr ve diğ., 1978, s. 18'den Akt., Sever, 2016, s. 3). Sosyal Bilgiler uzmanları tarafından üzerinde uzlaşı sağlanmış olan ve aynı zamanda Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (National Council of Social Studies [NCSS]) tarafından da kabul edilmiş olan tanım ise şu şekildedir: "Sosyal Bilgiler, sosyal ve beşeri bilimleri vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır" (Savage ve Amstrong, 1996, s. 9'dan Akt., Sever, 2016, s. 3). Sosyal Bilgiler, sosyal bilimler alanında yer alan bilimsel bilgiyi kullanmakta, bu bilgiyi öğrencilere ulaştırmaktadır, bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersine, sosyal bilimlerin pedagojik ilkeler doğrultusunda öğrencilere uygun olarak sadeleştirilmiş biçimidir denilebilir (Kabapınar, 2014). Hem yabancı hem Türk bilim insanlarının yaptığı tanımlar doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersi, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programı olarak tanımlanabilir (Sever, 2016).

Sosyal Bilgilerin dünyada gelişimi ele alındığında Sosyal Bilgiler çerçevesinde yer alan içerik, Eski Yunan ve Roma gibi toplumlarda ilk çağ itibariyle okutulmuş, Herodotes, Thukydides, Aristo, Eflatun ders vermişlerdir. Köklü medeniyetlerden biri olan Çin'de ise Sima Qian tarih derslerini vermiştir. Arap-İslam dünyasında Taberi, Bağdat Nizamiyesi'nde ders veren Gazali önemli kişilerdir. Tarih ve coğrafya konuları Osmanlı medreselerinde de yerini almıştır. Paris, Bologna, Oxford gibi Avrupa'da 13.yy itibariyle kurulmaya başlanan okullarda da bu derslere rastlanmaktadır (Bilgili, 2012).

Sosyal Bilgiler bir kavram olarak ilk kez ABD'de ortaya çıkmıştır. 19.yy'da Amerikan toplum liderleri göçler sonucu meydana gelen çok kültürlü toplum yapısı, kültürel değişme ve sanayi inkılabı gibi ekonomik gelişmeler sonucunda birlikte yaşama bilinci, birlikte çalışma ve ortak karar alma gibi konularda eğitimin etkisini kullanmaya çalışmışlardır. 1892'de Ulusal Eğitim Konseyi'ni toplamışlardır ve bu konsey Sosyal Bilgiler dersi programını hazırlamıştır. Hazırlanan bu program tarih, coğrafya ile vatandaşlık bilinci geliştirecek biçimde hazırlanmıştır. Bu program 1916 yılında kabul edilen "Sosyal Bilgiler" terimi olarak günümüzde de yer almıştır. Müfredat, dönemin sosyal ve siyasi olaylarına göre değişikliklere uğramıştır. Köklü değişiklik ise 1970'li yıllarda meydana gelmiştir. Yapılan bu değişiklikle programa siyaset bilimi, antropoloji, ekonomi, sosyoloji gibi disiplinler girmiştir (Bilgili, 2012)

Diğer yandan Sosyal Bilgiler dersinin Türkiye'deki gelişimi incelendiğinde tarih boyunca ders üzerinde birçok değişikliğin yapıldığı görülmektedir. Sosyal Bilgiler bir ders olarak 1968 öğretim programı ile ortaya çıkmıştır. 1968 öğretim programında Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi dersleri toplanarak ilkokullarda yerini almıştır. 1970-71 yıllarıyla beraber ortaokul (günümüzde 6., 7., 8. sınıf) seviyesinde okullarda yerini almıştır. 1985 yılına gelindiğinde ortaokul seviyesinde Sosyal Bilgiler dersi kaldırılmış ve Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri verilmeye başlanmıştır. İlkokullarda ise Sosyal Bilgiler dersi yerini korumuştur. Ortaokul 8. sınıflara ise T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi gelmiştir. 1998 yılında ise Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri kaldırılmış, Sosyal Bilgiler dersi yeniden okullarda yerini almıştır. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi ise 7. Ve 8. sınıflarda yerini almıştır (Açıkalın, 2017). 2012 yılında ise İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi 8. sınıftan 4. sınıfa alınmıştır (Toprak ve Demir, 2017). 2005 yılında öğretim programlarında köklü değişiklikler yapılmıştır. Sosyal Bilgiler dersi de bu değişikliklerle birlikte yapılandırmacı kurama dayanan, öğrencilerin aktif olarak yer alması gereken bir ders olmuştur (Açıkalın, 2017).

Yapılandırmacı eğitim anlayışında öğrenci merkeze alınmış ve yaratıcı düşünmeyi geliştirmek önem kazanmıştır. Derslerin işlenişinde de bu doğrultuda yöntem ve tekniklerin kullanılması desteklenmeye başlamıştır (Orçan ve İngeç, 2016). Sosyal Bilgiler dersi programı incelendiğinde öğrenciye görelik ilkesi göz

önünde bulundurularak soyut olan konuların somutlaştırılması doğrultusunda ders işlenişi ile öğrencinin bilgiyi anlamlandırması ön plana çıkmaktadır (Sever, 2016).

Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin tanık olmalarının ve gözlem yapmalarının mümkün olmadığı içerikler de yer almaktadır. Bunun yanında sosyal bilimlerde soyut sembollerin yer alması öğretim etkinliğinin etkisinin azalmasında ve kalıcılığın azalmasında bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Hem öğrenilenlerin kalıcılığının artması hem de soyut içerikten kaynaklı olumsuz etkenlerin etkisinin azaltılması amacıyla eğitim uzmanları Sosyal Bilgiler dersinde somutlaştırma yapılmasına ve derste çeşitli öğretim materyallerine yer verilmesine vurgu yapmaktadır. Bu aşamada görsel materyallerin kullanılabileceğinden bahsedilmektedir. Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan görsel materyaller kavramların somutlaştırılması, dikkat çekme, bilginin düzenlenmesi ve örgütlenmesi, öğrenmelerin kolaylaşması ve anlamlanması gibi avantajlar sağlayabilmektedir (Akbaba, 2012).

Eğitimde öğrencinin aktif kılınması ve öğretilenlerin unutulmasının önüne geçilmesi açısından ders işlenişinde görsellere yer verilmesi fayda sağlamaktadır. Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre görsel; görme duyusuyla ilgili olan, görmeye dayanan anlamına gelmektedir. Sosyal Bilgiler dersi içeriğinin öğrencilere öğretilmesi hususunda uzun olmayan bir olay örgüsü ile birlikte sunulan görseller dersi daha keyifli hale getirebilmektedir. Bununla ilişkili olarak öğrencilerin derse karşı tutumu da olumlu yönde gelişebilmektedir (Topkaya ve Şimşek, 2015).

Materyallerin seçiminde göze hitap eden, görsel yönden zengin materyallerin seçilmesi önemlidir. Derslerde göze hitap eden araç gereçlerin kullanımı, öğrencilerin akademik başarısını artırırken aynı zamanda derse ilişkin görüşlerinde de olumlu yönde farklılık sağlayabilmektedir (Akengin ve İbrahimoğlu, 2010). Görseller, yaşamın içinde etkisini arttırdıkça eğitim-öğretim hayatında da yerini almıştır. Görsellerin eğitim-öğretime sağladığı katkılara ön bilgileri anımsatma, öğrenilen bilgilerin bütünleşmesini sağlama, anlamayı ve hatırlamayı kolaylaştırma örnek verilebilir (Koçoğlu, Aydemir, ve Ekici, 2016). Soyut konuları işlerken öğrencilerin dikkatini çekebilmek ve ilgisini sağlayabilmek için görsel materyaller kullanılabilir. Öğrencilere konu ile ilişkili olarak görselle ilgili sorular yöneltilebilir. Bu bağlamda öğrenci derste etkin kılınabilir (Ilgaz, Aslan, ve Örten, 2016).

Sosyal Bilgiler öğretiminde eğitimin etkili olması için derslerde çeşitli materyallerden yararlanılması gerekmektedir. Materyal, dersin içeriğine uygun seçilmeli ve öğrencilerin belirlenen hedeflere ulaşmasını kolaylaştırıcı bir araç olarak kullanılmalıdır. Derslerde materyal kullanımının etkili olmasının nedeni, materyalin daha fazla duyu organıyla etkileşime geçerek öğrenmelerin kalıcı hale gelmesini sağlamasıdır. Öğrenmenin, akılda kalıcı olmasını sağlamak için derslerin çeşitli materyallerle desteklenmesi faydalı olmaktadır (Nalçacı ve Ercoşkun, 2005). Ders işlenişinde kullanılan materyal, öğretmeni geleneksel yöntemleri kullanarak yapılan öğretimden uzaklaştırmalı, öğrencinin dikkatini çekmeli, ders anlatımını destekleyici olmalı fakat dersi materyale odaklamamalıdır. Sadece anlatım yönteminin kullanıldığı dersler yerine görsel materyallerin kullanıldığı dersler daha akılda kalıcı olacak, hedeflere ulaşılması kolaylaşacaktır. Kullanılan materyal ne kadar çok duyu organına hitap ederse dersin akılda kalıcılığı da o kadar artacak ve öğrencinin kendisini derse odakladığı zaman da yüksek olacaktır (Çoban ve İleri, 2013).

Çizgi romanların metinle birlikte görsel öğeler içermesi öğretilmek istenen bilginin ya da anlatılmak istenen bir olayın somut hale getirilmesini sağlayacaktır (Gündüz, 2004). Bu sebeple öğrenme durumları düzenlenirken bireylerin birbirinden farklı oldukları ve bu nedenle ders işlenişinde çeşitli yöntem-teknik ve materyal kullanımı faydalı olabilmektedir. Bu aşamada başvurulabilecek materyallerden biri de çizgi romanlardır (Çetin, 2010).

Öğrencilere hem görsel hem sözel olarak hitap eden çizgi roman mizahi olarak da öğrenciler için eğlendirici olan materyallerdir (Topkaya ve Şimşek, 2015). Bu açıdan öğretilmek istenen bilginin ya da anlatılmak istenen olayın somut hale getirilmesini desteklemektedir. Çizgi roman somutlaştırmayı desteklemesinin yanı sıra öğrencinin dikkatini ve ilgisini de çekmekte, birçok duyu organına hitap ederek öğrenmelerin kalıcılığının artmasını sağlamaya çalışmaktadır (İlhan, 2016). Çizgi roman kullanımı öğrencilerin başarı düzeyini ve derse yönelik tutumlarını olumlu yönde etkileyebilmektedir (İlhan, 2016; Ünal, 2018; Topkaya ve Şimşek, 2015). Bunların yanında çizgi roman kullanımı öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanması üzerinde olumlu etki gösterebilmektedir (Gürsoy, 2018).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar kapsamında kavram öğretiminin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.

Bunun yanında efsane, destan, masal, atasözü, halk hikayesi, türkü ve şiir gibi türlerden faydalanılarak Sosyal Bilgiler öğretiminde edebi ürünler de kullanılabilir (MEB, 2018). Gerek kavramların çizgi roman ile verilebilmesi, kavram yanılgılarının tespit edilebilmesi ve giderilmeye çalışılması ile gerek edebi ürünlerin çizgi romanda olay örgüsü ile aktarılabilmesi ile çizgi romanlar Sosyal Bilgiler öğretiminde yer alabilirler.

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) kapsamında yer alan "Anadilde İletişim" ve "Yabancı Dillerde İletişim" anahtar yetkinlikleri göz önünde bulundurulduğunda çocuğun sözlü ve yazılı olarak gerek anadilinde gerek yabancı dilde kendi düşüncelerini, görüşlerini, kavram ve olguları ifade edebilmesi yer almaktadır (MEB, 2018). Bu bağlamda çizgi romanda yer alan konuşma baloncuklarının öğrenciler tarafından doldurulması sağlanarak bu iki anahtar yetkinik çerçevesinde çalışma yaptırılabilir.

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman, öğrenenin yaratıcılık becerisinin geliştirilmesine destek sağlaması amacı ile de kullanılabilir. Yaratıcılık bireyin kendini ifade edebilmesi, zeka ve hayal gücünü etkili olarak kullanabilmesi olarak tanımlanabilir. Yaratıcı düşünce yeniliğin arandığı, yeni çözümlerin ve özgün düşüncelerin bulunduğu üretken bir düşünce sürecidir (Yaşar ve Aral, 2010). Yaratıcı düşünme; yeni fikir ve olasılıklar üretmeye imkan sağlar (Güneş, 2012). Öte yandan, çizgi romanların eğitimde kullanılması desteklense dahi bu materyallerin etkili bir şekilde kullanımı, ders öğretmeninin söz konusu materyali nasıl kullanacağını bilme konusundaki bilgi ve beceriyle doğrudan ilgilidir (Parsons ve Smith, 1993).

1.1.PROBLEM DURUMU

Sosyal Bilgiler dersi için çeşitli yöntem ve tekniklere sınıf içinde yer verilmesi faydalı olabilmektedir. Yöntem ve tekniklerin kullanımında çeşitlilik sağlandığında öğrencilerin ders katılımının artmasının ve derse uzun süre odaklanmasının önü açılabilmektedir. Bu hususta öğretmenlerin çizgi romanların sağladığı yararlara ulaşılabilmesi konusunda yeterince donanımlı olması büyük önem taşımaktadır (Çelikkaya ve Kuş, 2009). Bunun yanı sıra eğitim öğretim programlarında da çizgi roman kullanımının daha fazla teşvik edilmesi gerekmektedir; ancak diğer yandan Türkiye'de ve dünyada çizgi romanların Sosyal Bilgiler öğretiminde materyal olarak kullanımına ilişkin uygulamalar yeterli değildir.

Literatür incelendiğinde Sosyal Bilgiler eğitiminde çizgi roman kullanımına ilişkin nitel araştırmaların ve dersin işlenişinde çizgi roman kullanımına ilişkin olarak öğretmen adaylarıyla yapılan çalışmaların sayıca az olduğu, daha önce yapılmış çalışmalarda araştırmacıların, Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin daha fazla araştırma yapılması gerektiği yönünde önerilerde bulunduğu görülmüştür. Çizgi romanlar önemli ve etkili materyaller olmalarına rağmen gerek hazırlık sürecinin zorluğu gerek nasıl kullanılabileceğine ilişkin uygulamaların azlığı nedeniyle derslerde kullanımları yeterince yaygın değildir. Bu durum konuyla ilgili daha fazla çalışmanın yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Yapılan çalışma ile Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin olarak öğretmen adaylarının görüşleri incelenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda araştırmanın problem cümlesini, "Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanı1mına ilişkin olarak öğretmen adaylarının görüşleri nelerdir?" sorusu oluşturmaktadır.

Bu araştırmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarına göre Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman nasıl kullanılabilir?
2. Öğretmen adaylarına göre Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının öğrenciyi derste etkin kılma açısından etkisi nasıldır?
3. Öğretmen adaylarına göre Sosyal Bilgiler ders işlenişinde çizgi roman kullanılmasının avantajları ve dezavantajları nelerdir?
4. Yapılan çalışma, ders işlenişinde çizgi roman kullanılmasına yönelik olarak Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının düşüncelerini nasıl etkilemiştir?

1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanılması konusunda görüşlerinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılacaktır.

1.3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımı değerlendirildiğinde, konuyla ilgili yeterince çalışma yapılmadığı, çalışma grubu olarak öğretmen

adaylarına az sayıda yer verildiği, özellikle araştırmacı tarafından hazırlanmış olan çizgi roman materyallerinin az sayıda olduğu ve çalışmaların çoğunlukla nicel yöntemlere odaklandığı dikkat çekmektedir. Yapılan araştırma ise çizgi romanlarda çok fazla yer bulmayan 5. sınıfların "Kültür ve Miras" öğrenme alanı içerisinde yer alan Sümerler konusuna yer vermesi, çizgi romanın araştırmacı tarafından hazırlanmış olması, çalışma grubu olarak Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına yer vermesi ve nitel bir araştırma olarak tasarlanmış olması bakımından önemlidir. Bunun yanında yapılan araştırmanın uygulama sürecinde Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi romanların nasıl yer alabileceği konusunda çalışma grubu ile fikir alışverişinde bulunulmasıyla ve çalışma grubuna çizgi romanın eğitimde kullanımıyla ilgili olarak çeşitli örneklerin verilmesiyle öğretmen adaylarının çizgi romanları materyal olarak kullanmaya yönelik olumlu algı geliştirmesine de katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

1.4.ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI (VARSAYIMLARI)

1. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının görüşlerini açık şekilde ifade ettikleri ve samimi cevaplar verdikleri varsayılmıştır.
2. Araştırmanın modelinin ve veri toplama araçlarının araştırmanın problem ve alt problemlerine uygun olduğu varsayılmıştır.

1.5.ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1. Araştırma 2018-2019 öğretim yılı Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda 1. sınıfta okumakta olan 14 öğretmen adayı ile sınırlıdır.
2. Araştırma kullanılan Sümerler Çizgi Romanı ile sınırlıdır.
3. Araştırma "Sosyal Antropoloji ve Medeniyetler Tarihi" dersi ile sınırlıdır.
4. Araştırma "Sümerler" konusu ile sınırlıdır.
5. Araştırma, uygulamanın yapıldığı 3 hafta ile sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Eğitim: Eğitim, belli amaçlara göre davranış değiştirme süreci olarak tanımlanabilir (Şahin, 2010). Kişiliğin gelişmesini esas alan, kişiyi hayata hazırlayan, bu süreçte ihtiyacı olan bilgi, beceri, davranışları elde etmesine yardımcı bir süreçtir (Tezcan, 1985). Eğitime ilişkin çeşitli tanımlar bulunmakla birlikte ortak bir tanım olarak, bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir denilebilir (Ertürk, 1988).

Sosyal Bilgiler: Sosyal Bilgilerin tanımı ilk kez Barth ve Shermis tarafından 1970 yılında vatandaşlık eğitimi doğrultusunda sosyal bilimler ve beşeri bilimlerin kaynaştırılması olarak tanımlanmıştır (Barr ve diğ., 1978, s. 18'den Akt., Sever, 2016, s. 2). İlköğretim okullarında nitelikli vatandaşlar yetiştirmek için sosyal bilimler disiplinleriyle ilişkili olarak öğrencilere yaşamlarında kullanabilecekleri bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırılmasını sağlamayı amaçlayan çalışma alanıdır (Erden, 2000). Sosyal Bilgiler, değişen şartlarda bilgiye dayalı kararlar alıp problemler çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirme amacını taşımaktadır (Sever, 2016).

Çizgi Roman: Çizgi roman yazı ve çizginin birleşmesiyle oluşan bir anlatım sanatıdır (Yıldır, 1984, s. 7'den Akt., Cantek, 2014, s. 21). Çizerin kendi yorumlarıyla birlikte okura ulaştırdığı görsel metindir (Çetin, 2010). Metinle birlikte birbiri ardına gelen görsellerin birbirine bağlantılı bir şekilde olay örgüsü oluşturduğu materyallerdir (Devrimci, 1993).

Sümerler: Sümerler, M.Ö. 3200-2800 yıllarında Güney Mezopotamya' da yaşamışlardır (Kinder ve Hilgemann, 2012). Kent devletlerinden oluşmuşlardır (Çığ, 2012). Devletin başında patesiler bulunmuşlardır, bunlara ensi de denmiştir (Diakov ve Kovalev, 2010). M.Ö. 3000 civarında yazı Sümerler tarafından icat edilmiştir (Bauer, 2013). Gılgamış gibi sözlü destanlarını yazıya geçirerek günümüze ulaşmasını sağlamışlardır (Çığ, 2012).

BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE / ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ VE YAPILANDIRMACILIK

Öğretim programı olarak Sosyal Bilgiler oldukça yeni bir kavramdır. Bilgi temellerini sosyal bilimlerin oluşturduğu söylenebilir. Sosyal bilimlerin bulgularını bütünleştirip öğrencilerin düzeyine indirgeyerek onların sosyal yaşama uyum sağlayabilmeleri ve sosyal problemlere çözüm üretebilmeleri için gerekli bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir öğretim programıdır.

Sosyal Bilgiler bir ders olarak Türkiye'de 1968 öğretim programı ile ortaya çıkmıştır. 1968 öğretim programında Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi dersleri toplanarak ilkokullarda yerini almıştır. 1970-71 yıllarıyla beraber ortaokul (günümüzde 6., 7., 8. sınıf) seviyesinde okullarda yerini almıştır. 1985 yılına gelindiğinde ortaokul seviyesinde Sosyal Bilgiler dersi kaldırılmış ve Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri verilmeye başlanmıştır. İlkokullarda ise Sosyal Bilgiler dersi yerini korumuştur. Ortaokul 8. sınıflara ise T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi gelmiştir. 1998 yılında ise Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri kaldırılmış, Sosyal Bilgiler dersi yeniden okullarda yerini almıştır. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi ise 7. Ve 8. sınıflarda yerini almıştır. 2005 yılında öğretim programlarında köklü değişiklikler yapılmıştır. Sosyal Bilgiler dersi de bu değişikliklerle birlikte yapılandırmacı kurama dayanan, öğrencilerin aktif olarak yer alması gereken bir ders olmuştur (Açıkalın, 2017). 2012 yılında ise İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi 8. sınıftan 4. sınıfa alınmıştır (Toprak ve Demir, 2017).

Sosyal Bilgiler dersinin tanımına ilişkin olarak yapılan ilk yorum; tarih, coğrafya ve vatandaşlık derslerinden oluştuğudur. Fakat sadece bu disiplinlerle tanım yapmak eksik olacaktır. Sosyal Bilgiler, hedeflerine ulaşmak amacıyla birçok disiplinle sıkı bağlar kurmuştur (Keçe ve Merey, 2011). Sosyal Bilgiler, bir topluluğun üyesi olarak bireylerin faaliyetlerini ele alan düşünsel veya kültürel ilimlerdir. Bununla ilişkili olarak, toplumların bilimsel bir tutumla incelendiği disiplinlerdir (Köstüklü, 2001). Öğrencilere, toplum için iyi bir vatandaş olmalarını sağlamak ve karşılaştıkları sorunlara çözümler üretebilmeyi öğretmek amacıyla eğitim verilir (Kaymakçı ve Ata, 2012). Sosyal bilgiler için, içeriği sosyal bilimler

çerçevesi ile çizilmiş ve bireyin hayat boyu kullanabileceği vatandaşlık becerilerinin pratiğe dökülmesini sağlamayı amaçlayan bir derstir denilebilir (Tanrıöğen, 2005). Sosyal Bilgiler dayanağının büyük kısmını sosyal bilimlerden alır. Sosyal bilimler içinde genellikle yedi bilim dalı yer alır. Bunlar; antropoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, coğrafya, tarih, ekonomi, psikolojidir. Sosyal Bilgiler, disiplinler arası bir yaklaşımla etkin ve demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaç edinen bir derstir. Değişen eğitim anlayışında Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına ulaşmasında öğretmene önemli görevler düşmektedir. Eğitim, öğrenci merkezli bir özellik kazanmış, öğretmenin ise rehber konumunda olması sağlanmaya çalışılmıştır (Doğanay, 2004).

Bilme kuramı olarak ortaya çıkıp zaman içinde bir öğrenme kuramı haline gelen yapılandırmacılığın ön plana çıkması, eğitim sistemlerini yeterli görmeyen ülkelerin daha nitelikli eğitim sağlama çabalarının sonucudur. Eğitimde meydana gelen bu gelişmeler sonucunda eğitim programlarında da değişikliklere gidilmektedir (Arslan, 2007). Eğitim her geçen gün farklılaşmaktadır, toplum içinde bu farklılaşmaya ayak uydurabilen kişilerin olması beklenmektedir (Erdem ve Demirel, 2002). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre birey, bilgiye kendi aklıyla, kendi öznel bakış açısıyla ulaşır. Birey, düşünce şeklini yaşamında kullanabiliyorsa elde ettiği bilgi geçici olmaz, fakat elindeki bilgi yaşamında kullanmada yetersiz kalıyorsa o bilgiyi dönüştürür. Bu yaklaşımda öğrenci merkeze alınır. Öğrenci, belli kaynaklardan bilginin ona gelmesini bekleyen pasif alıcı değildir. Bilgi aktif bir şekilde öğrenen tarafından yapılandırılır. Bu da öğrencinin aktif olması anlamına gelir. Bu yaklaşımda öğrenci merkezdedir ve bilgiyi kendi aklıyla oluşturur, kendine ait bir bakış açısı bulunmaktadır. Öğrenen, öğrenme sürecini kendi yönetir. Ölçülen özellik ise alınan bilginin ne ölçüde akılda kaldığı değil bilgiye nasıl ulaşıldığı, öğrenilenlerin ne şekilde kullanıldığıdır (Kabapınar, 2014). Yapılandırmacılık, öğrencide zaten var olan ya da önceden edinmiş olduğu bilgi ile sonradan edindiği bilgi arasında anlamlı ilişki kurulması yoluyla kalıcı öğrenme sağlanmasıdır. Bu anlamlandırma süreci öğrencinin edindiği tecrübe ile bağlantılıdır (Arslan, 2007). Yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrenme, sınırları kesin çizilmemiş zaman aralıklarında ve gerçek hayatla ilişkili olarak bireyin kendine özgü geliştirdiği bağlantılarla sağlanır. Yapılandırmacı öğrenmenin; işbirliğine dayalı, sorgulamaya dayalı, probleme dayalı ve araştırmaya dayalı öğrenme gibi çeşitli uygulamaları bulunmaktadır (Akınoğlu, 2004). Bu yaklaşıma göre; öğrenci bir araştırmacı ve

sosyal bilimci olarak görülür. Araştırma-inceleme yapar, çeşitli yöntem ve teknikleri kullanır, kendine ait bakış açısı oluşturur (Kabapınar, 2014).

Sosyal Bilgiler öğretimi ile öğrencinin bağımsız düşünebilme, farklı yaşam, düşünce ve bakış açılarına saygı duyma gibi anlayışların geliştirilmesi ön plandadır (Kabapınar, 2014). Öğrencinin bu anlayışları geliştirebilmesi için yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrencinin zengin yaşantılar geçirmesi sağlanmaya çalışılmalıdır. Bunu sağlamak amacıyla öğretim sürecinde farklı strateji, yöntem ve teknikler kullanılabilir (Şentürk, 2012). Bununla ilişkili olarak öğrenmelerin kalıcı ve etkili olabilmesi için de sınıf ortamında farklı türden öğretim materyallerinin kullanılması gerekmektedir (Topkaya, 2016). Yapılandırmacı yaklaşım bağlamında öğretmenlerin materyal kullanımı ve öğrencilerin materyal ile etkileşimde bulunması önem taşımaktadır, böylece materyal kullanımı öğretmeni dersin merkezinden olmaktan uzaklaştıracak fakat ders anlatımını destekleyecektir (Ulusoy ve Gülüm, 2009). Tüm bunlar dikkate alındığında Sosyal Bilgiler öğretiminde materyal olarak çizgi romanlar kullanılabilir. Görsellerin yeterince yer almadığı, düz anlatıma sahip ders kitapları öğrencilerin dikkatini yeterince çekememektedir. Bundan dolayı ders kitapları temelli bir öğretim, öğrencilere sıkıcı gelebilmektedir. Metinlerin görsellerle birleştiği çizgi romanlar, yaşları küçük öğrencilere olduğu kadar her yaştan okuyucuya hitap edebilmektedir. Çizgi roman, niteliğine ve hazırlanışına göre öğrencilere daha fazla hitap edebilir ve okumayı tercih etmeyen öğrenciler için okumayı tercih etmesi yönünde kolaylaştırıcı etki sağlayabilir. Bu durumda çizgi romanların düzenlenip eğitim ortamına dahil edilmesi yarar sağlayabilir. Bu amaç için çeşitli alanlardaki kitaplar öğrenciler için çizgi roman şeklinde düzenlenebilir ve öğrencilerin bunlara erişebilmesi sağlanabilir (Çetin ve Karaata, 2010). Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi romanların kullanılmasına ilişkin olarak; modern çizgi romanlarda yer alan değerler günümüz toplumunun değerleriyle karşılaştırılıp yorumlatılabileceği, gazete veya kitaptan alınan çizgi romanlardaki karakterlerin politik felsefelerinin olup olmadığının yorumlatılabileceği, öğrencilerin seçtikleri çizgi roman karakterlerinin düşünceleri ve yaşama yükledikleri anlamın günlük hayatla bağlantısının kurulmasının sağlanabileceği, dünyaya farklı açılardan bakan çizgi romanların inceletilebileceği bu uygulamalara örnek olarak verilebilir (Parsons ve Smith, 1993).

Bununla birlikte çizgi roman, birden fazla duyuya hitap etmesi, öğrenmeleri kolaylaştırması ve çeşitli uygulamalarla kullanılarak öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alması açısından Gardner'ın çoklu zeka kuramı ile ilişkili olarak da ele alınabilir. Gardner, zekanın birden fazla faktörü içerdiğini belirtmiştir. Gardner tarafından zeka, problem çözme ve çeşitli içeriklerin bulunduğu ortamlarda özgün ürünler oluşturabilme kapasitesi olarak tanımlanmıştır (Tuğrul ve Duran, 2003). Bu kuram bireysel farklılıklara dikkat çekmektedir ve bu kuram çerçevesinde gerçekleştirilen uygulamalar öğrenmeleri kolaylaştırmaktadır, öğrencilerin bireysel farklılıklara saygı ile yaklaşmasını sağlamakta ve yaratıcı düşünmelerini geliştirmeye de yardımcı olmaktadır (Talu, 1999). Bu bağlamda yapılandırmacı yaklaşıma dayanarak hazırlanmış Milli Eğitim Bakanlığı öğretim programlarının bilgiyi aktaran yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, üst bilişsel becerilerin kullanımına yönlendiren, anlamlı ve kalıcı öğrenmeler sağlayan, önceki öğrenmelerle yeni öğrenmeler arasında ilişkilendirilmiş öğretim programları ile çoklu zeka kuramı arasında bağ kurulmaya çalışılabilir (MEB, 2018).

2.2.ÖĞRETİM STRATEJİLERİ VE ÇİZGİ ROMAN KULLANIMI

Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde dersin konu alanının sözel niteliğinin ağır basmasından kaynaklanan zorluklar öğrencileri ezbere yöneltebildiğinden Sosyal Bilgiler öğretiminde öğretim stratejileri önem taşımaktadır. Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılabilecek üç öğretim stratejisinden bahsedilebilir; bunlar sunuş yoluyla öğretim stratejisi, buluş yoluyla öğretim stratejisi, araştırma yoluyla öğretim stratejisidir. Bunlardan ilki sunuş yoluyla öğretim stratejisidir. Ausubel'in geliştirdiği sunuş yoluyla öğretim stratejisi öğreticiler tarafından sıklıkla tercih edilmektedir. Merkezinde öğretmen yer almaktadır. Konunun içerdiği tanım ve kavramlar organize edilerek ve öğrencilerin kolaylıkla anlayabilecekleri şekilde aktarılır (Şahin, 2016). Öğrencinin öğrenmesi gerekenler genelden özele doğru yani tümdengelim yöntemiyle verilir. Bu da öğretilmek istenen bilginin öncelikle genel olarak anlatıldığı, ayrıntı ve örneklere onun ardından yer verildiği anlamına gelmektedir. Eski öğrenmelerle yeni öğrenmelerin arasında bir ilişki oluşturulması sunuş yoluyla öğretim stratejisi için önemli bir noktadır. Eğer eski ve yeni öğrenmeler arasında bağlantı kurulmadıysa veya kurulamıyorsa bu öğrencinin öğretilmek isteneni öğrenmemiş olduğunu ya da öğrendiğinin etkili öğrenilmemiş olduğu anlamını taşımaktadır. Bu öğretim stratejisinde öğretilecekler arasında bağ kurmak önemlidir,

yeterli bağ kurulmazsa ezber öğrenme ortaya çıkar. Önceki öğrenmeler ve sonradan öğrenilenler arasında ilişki kurulması örgütleyiciler yani ön düzenleyiciler yardımıyla yapılabilir. Dersin işlenişinde öğretici verilmek istenen bilgileri ön düzenleyicileri kullanarak genelden başlayıp daha detaylandırarak ortaya koyar. Yeni örneklerle bağ kurarak öğrenmenin gerçekleşmesi için birçok örneklendirme yapılmalıdır. Öğrenciden de başka örnekler vererek katkı sağlaması beklenir. Takrir ağırlıklı bir strateji olarak görülüyor olsa da soru-cevap ve çeşitli tartışma tekniklerinin kullanımına uygundur. Öğretim, görsellerle ve kavram haritalarıyla desteklenebilir (Kabapınar, 2014). Ausubel, öğrenmenin gerçekleşmesinin sözel yolla edinilen bilgilerin birey tarafından anlamlandırılmasıyla gerçekleşeceğini öne sürmüştür. Bilgi, öğrenciye hazır olarak verilse bile doğru yol izlenirse öğrenme gerçekleşecektir (İlbi, 2006). Sunuş yoluyla öğrenme stratejisine göre çizgi roman, görsel ve metinlerle konunun genel hatlarının verilmesinde kullanılabilir, çizgi romanda yer alan olay örgüsü genelden özele anlatım sağlayacak şekilde hazırlanabilir veya çizgi romanda konuyla ilgili örneklere yer verilerek ders işlenebilir.

Bruner'in savunucusu olduğu buluş yoluyla öğretim stratejisi bir başka öğretim stratejisidir. Öğrenci merkezli bir stratejidir. Öğrencinin öğrenme sürecinde etkin olarak yer alması, öğrenilmesi istenen özelliklerin yerleşmesine kolaylaştırıcı etki yapmakta ve öğrenilenlerin kolay unutulmasının önüne geçmektedir. Öğretmen, öğrencilerin kavramlara ve ilkelere kendilerinin ulaşması için rehberlik üstlenmektedir, öğrenciler çözümü kendileri bulmaktadırlar. Buluş yoluyla öğretimin öne çıkan ögelerinden biri örneklerdir. Rehber, öğrencilere örnekleri ve örnek oluşturmayan durumları vererek etkin olarak yer alabilecekleri bir ortam oluşturur. Öğrenciler ise bu örneklerden yola çıkarak bütünü keşfetmek için çalışırlar. Öğretmen tarafından verilen örnekler öğrencilerin düzeyine göre olmalıdır (Ocak, 2005). Öğrenciler öğrenme isteğine sahiptirler, meraklıdırlar ve yapabildiklerine daha ilgilidirler. Öğrencinin etkin kılındığı bu anlayışta öğretmene önemli görevler düşmektedir (Özer, 2005). Bu stratejide tümevarımsal yöntemler kullanılmaktadır. Yani öğretim özelden genele doğru yapılmaktadır. Öğretilecek içeriğin içinde bulunan küçük bir parça öğrenciler tarafından alınmakta ve parçalardan hareketle bütüne gidilmektedir. Bütüne gidilmesi iki biçimde olmaktadır. İlk biçimde birey kendi gözlemlerini ve yaşantılarını kullanır ve bütüne gider. İkinci biçimde ise birçok

örnek işe koşulmaktadır, bu örnekler arasındaki ilişkiler incelenerek bütüne ulaşılır. Öğrenciler sürece etkin katılım sağlamalılardır. Öğrenciler özgündürler ve karşılaştıkları her şeyde kendilerine özgü bir bakış açısına sahiptirler. Öğrencilere etkin olabilecekleri problem çözebilecekleri ve araştırma yapabilecekleri etkinlikler yaptırılmalıdır (Kabapınar, 2014). Bu noktada çizgi romanların kullanımı oldukça etkili olabilir. Buluş yoluyla öğrenme stratejisine göre çizgi roman, konu ile örnek olan durumların ve örnek olmayan durumların verilmesinde kullanılabilir. Öğrenciler konu ile ilgili örneklerin yer aldığı çizgi romanlardan yola çıkarak genellemelere ulaşabilirler.

Öğrencilerin araştırma inceleme yürüttüğü, problem çözme aşamalarını kullandığı, öğrencinin merkeze alındığı öğretim stratejisi, araştırma yoluyla öğretim stratejisidir. Problem çözme aşamaları; problemi belirlemek, hipotezleri belirlemek, verileri toplamak, değerlendirmek ve sonunda raporlaştırmak şeklinde özetlenebilir. Öğrencinin gerçek hayatta karşılaştığı problemleri de bu becerisi geliştiği için çözebileceği tahmin edilmektedir. Öğretmen rehber konumunda bulunmaktadır (Kabapınar, 2014). Araştırma yoluyla öğretim sürecinde en büyük iş öğrenciye düşmektedir, öğrenci gerçek yaşam sorunları ile karşı karşıya getirilmeli ve öğrencilerin karşı karşıya kaldıkları sorunlara bilimsel yaklaşması sağlanmaya çalışılmalıdır. Öğrencinin yapacağı etkinlikleri kendi kararıyla belirlemesi öğrencinin daha kolay güdülenmesini ve daha etkili öğrenmesini sağlar. Öğrenciye bu strateji aracılığıyla sorun çözme ve eleştirel düşünme gibi önemli beceriler kazandırılmaya çalışılır (Yaşar ve Gültekin, 2006). Araştırma yoluyla öğretim stratejisine göre Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman şu şekilde kullanılabilir; Çizgi romanda yer alan olay örgüsü bir gerçek yaşam sorunundan seçilebilir ve öğrencilerin buna çözüm üretmesi istenebilir. Bir diğeri ise; öğrenci gerçek yaşamdan bir problemi kendi seçebilir ve ona ürettiği çözüm üzerinden bir çizgi roman hazırlayabilir, bu şekilde öğrencinin daha aktif olması sağlanmaya çalışılabilir.

2.3.SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE TEMEL YAKLAŞIMLAR VE ÇİZGİ ROMAN KULLANIMI

Sosyal Bilgiler öğretimi için üç geleneksel yaklaşım bulunmaktadır. Bu üç temel yaklaşım ülkemizde Sosyal Bilgiler öğretiminin nasıl algılandığı ile ilgili önemli çerçeve oluşturmaktadır (Kaymakçı ve Ata, 2012). Çizgi roman her üç

yaklaşımda da uygun biçimde kullanılırsa yaklaşımların amaca ulaşmasında katkı sağlayabilecek ölçüde önemli bir materyaldir.

Üç geleneksel yaklaşımın arasında en eski olanı vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretimidir. Bu yaklaşıma göre Sosyal Bilgiler amacı kültürel mirası aktarmak ve iyi vatandaş yetiştirilmesini sağlamaktır. Bununla ilişkili olarak anlaşılacağı üzere bu yaklaşımda amaç topluma uygun olarak ve istenilen doğrultuda vatandaş yetiştirmektir, bu amaca yönelik olarak da örnek vatandaş öne çıkarılır (Kılıçoğlu, 2012). Merkezinde öğretmenin olduğu bir yaklaşımdır (Doğanay ve Sarı, 2004). Bu yaklaşımda genç bireylerin hangi davranış ve tutumlara sahip olacağı, onların dışında kalan yetişkinlerin kararları ile belirlenir yani programın içeriğini yetişkinler belirlemektedir. Var olan değerlerin muhafaza edilmesi sağlanmaya çalışılır (Doğanay, 2004). Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretiminde örnek vatandaş, çizgi roman karakteri olarak kullanılabilir. Vatandaştan beklenen özellikler ve muhafaza edilmesi istenilen değerler karakterin anlatımıyla çizgi romanda yer alabilir.

Sosyal Bilim olarak Sosyal Bilgiler öğretimi ise vatandaşlık kazanımlarını sağlamak amacıyla sosyal bilimlerin kendine ait olan araştırma yöntemleriyle ilgili özelliklerin kazanılmasının amaca en iyi hizmet edecek yol olduğu görüşüne dayanır. Bu yaklaşımın yöntemini araştırma-inceleme oluşturur (Kılıçoğlu, 2012). Birey, Sosyal Bilim dalının bilgiye ulaşmak için belirlediği yolu kendi keşfetmeli ve kullanmalıdır (Kaymakçı ve Ata, 2012). Bu yaklaşımda öğrenciler sosyal bilimler konuları ile etkileşimde bulunmaktadırlar (Özmen, 2011). Bu yaklaşıma göre çizgi roman, öğrencilerin sosyal bilimler konularıyla etkileşimde bulunabilmesini sağlamak amacıyla konuların aktarılmasında kullanılarak öğreticinin ya da öğrencinin hazırladığı çizgi romanda yer alabilir.

Yansıtıcı inceleme olarak Sosyal Bilgiler öğretimi ise problem çözme ve araştırma-incelemenin önemli yer tuttuğu Sosyal Bilgiler yaklaşımıdır. Konu olarak öğrencinin, bireysel deneyimleri ve içinde yer aldığı sosyal yaşantı ön planda bulunmaktadır (Özmen, 2011). Yansıtıcı inceleme yaklaşımında karar verme becerisinin geliştirilmesi önemlidir. Öğrencilerin gerçek hayatta karşılaştıkları, topluma ya da kendilerine ait problemlere karşı karar verme becerisi kazanmaları sağlanır (Kılıçoğlu, 2012). Yansıtıcı inceleme olarak Sosyal Bilgiler öğretiminde

evrensel olarak ele alınan konular da Sosyal Bilgilerin ders konuları içinde yer alabilmektedir. Bu yaklaşıma göre etkili öğretim yapılabilmesi için öğrencilerin üst düzey becerilerini işe koşmalarını gerektirecek farklılık gösteren ortamların, birçok duyuya hitap eden ve çeşitli etkileşimler sağlayan yöntem ve tekniklerin öğretimde yer alması faydalı olacaktır (Şahin ve Çetinoğlu, 2016). Bu yaklaşımda çizgi romanlar yazılı metin, görseller ve hatta hareketleri içermeleri bakımından öğrencilerin derse katılımını, yani aktif olmalarını sağlayacak etkili bir materyaldir. Ayrıca bu yaklaşımın beklediği öğrenci motivasyonunu arttırma konusunda da çizgi romanların etkili olduğu sonucuna varan çalışmalar bulunmaktadır (İlhan ve Oruç, 2019). Öğretici, çizgi romanda bir probleme ya da toplumsal soruna yer vererek öğrencilerin problemi çözmesini isteyebilir veya öğrencilerin hayatlarında karşılaştıkları gerçek bir problemi ya da toplumsal sorunu onların çizgi roman hazırlayarak anlatması ve problemi çözmelerini sağlayabilir. Bu uygulamalar öğrencilerin problem çözme ve karar verme becerilerinin gelişmesine katkı sağlayabilir.

2.4.ÇİZGİ ROMANLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Çizgi roman yazı ve çizginin birleşmesiyle oluşan bir anlatım sanatıdır (Yıldır, 1984, s.7'den Akt., Cantek, 2014, s. 21). Karikatürün aksine çizgi romanlar konuyu tamamlaması ve bütüncül olması açısından bir süreklilik içinde art arda gelen, basılı resimlerden oluşan bir anlatım biçimidir (Platin, 1985, s. 64'ten Akt., Cantek, 2014, s. 22). Çizgi roman; metinle birlikte birbiri ardına gelen çizilmiş görsellerin bir olay örgüsü içermesiyle hazırlanan materyallerdir. Çizgi romanlar için çerçevelerin birbiri ile olan ilişkisi önemlidir. Birbiriyle bağlantılı olan yazılı ve görsel metinler arasında bağlantı kurulur (Devrimci, 1993). Çizgi romanlarda anlatılmak istenenler konuşma balonları yoluyla kısa ve öz olarak ifade edilir. Bu ifadelerin görsellerle birleşmesiyle birlikte materyal ilgi çekici olmaktadır, böylece okuyucuların sıkılmasını engellemektedir Çizgi romanda yer alan konuşma balonları anlatıma ve çizgi roman kurgusuna, hazırlayıcının yorumu da katılmakta ve anlatılmak istenen görselleştirilmektedir (Çetin, 2010). Haberleşmek için çizgi resim ve dizilerin kullanılması ilk medeniyetler ve antik kültürlerde yaygındır, örneğin mağara resimleri, Mısır hiyeroglifleri ve İncil sahnelerini gösteren vitray pencereler bu örnekler arasında gösterilebilir (Sabin, 2005, s. 11'den Akt., Tiemensma, 2009, s. 3). Bunun yanında çizgi romanlar, çizgi-bantlardan doğmuştur denilebilir. Çizgi

romanın zaman içinde kendine ait iletişim araçları oluşturmasının etkisiyle ayrılmıştır. En parlak dönemini 1930-1940 yıllarında yaşamıştır (Cantek, 2014).

Çizgi roman, evrensel açıdan kendine yer edinmiş bir sanat koludur; değişen ve gelişen toplumsal sürecin sonucu olarak bazı dönemler ün kazanmakla birlikte bazı dönemlerde bu ününü kabetmiştir. Bununla birlikte çocukların, gençlerin, yetişkinlerin dikatini çekmeyi başarabilmiştir. Ülkemizde ve çizgi romanın ortaya çıktığı ve gelişme gösterdiği ülkelerde çizgi romanın eğitimde ve ders işlenişinde kullanılması üzerine çeşitli çalışmalar yapılmış ve olumlu sonuçlar ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmalar çizgi romanın eğitimde kullanılmasının öğrencilerin başarılı olmasına, derse karşı gösterdikleri olumlu tutumun ve öğrendikleri bilgilerin kalıcılığının arttığı yönünde sonuçlara işaret etmektedir (İlhan, 2016).

Batı'nın en popüler çizgi romanlarından biri "Little Nemo in Slumberland"dır. Çizgi roman serileri sinemaya da uyarlanarak değerlendirilmiştir. Fantastik Dörtlü ve X-Men sinemaya uyarlanan çizgi romanlara örnek olarak gösterilebilir. Temel Reis, Süpermen, Garfield gibi çizgi roman karakterleri de ülkemiz dahil birçok ülkede tanınmışlardır (Çetin, 2010). Dünyada ün salmış çizgi romanlara "Tenten", "Red Kit", "Şirinler", "Batman", "Mandrake", "Tarzan" gibi örnekler de verilebilir (AXİS 2000 Büyük Ansiklopedi, 1999).

Türkiye'de çizgi roman gelişimine bakıldığında çizgi roman denilebilecek ilk eserler I. Dünya Savaşı'nın ardından dergi ve gazetelerde yayımlandığı bilinmektedir. Gelişimin başlarında çizer Ahmet Rıfkı'nın eserlerine bant karikatürdür denilebilir. Çağdaş anlatım biçimi olarak Cumhuriyet döneminde gelişmiştir. Cemal Nadir Güler *tarafından Akla Kara, Dalkavuk, Yeni Zengin, Dede ile Torun* gibi diziler hazırlanmıştır. Bu dizilerden en bilineni Amcabey'dir. Bunun yanında Ramiz Gökçe *Tombul Teyze ile Sıska Dayı, Çömez* gibi diziler hazırlamıştır. Sururi Gümen ise *Canbaba*'yı çizmiştir. Çizgi romanla Türkiye'de ilk olarak çocuk dergilerinde karşılaşılır. 1939'da İstanbul'da çıkan Binbir Roman dergisi içinde büyük oranda çizgi roman içererek zamanına göre önemli bir atılımda bulunmuştur. 1992 yılında *Keloğlan ve Ayı Masalı* adlı yapıt erken dönem örneği olarak değerlendirilebilir (Alsaç, 1994).

Çizgi roman ülkemize Batı etkisiyle girmiştir. Çizgi romanın Türkiye'de kendine en önemli yer bulduğu alan çocuk ve mizah dergileridir. Bu sanat kolu bir dönem ülkemizde oldukça yer edinmiş ve gelişmiştir, gazete ve dergilerde devamlı yerini almıştır. Bazı zamanlar ününü artırarak yaygınlaşsa da bazı zamanlar bu etkisini kaybetmiştir. Türkiye'deki çizerlere ve çizgi romanlara verilebilecek örnekler; *Amcabey* dizisinin yaratıcısı Cemal Nadir, Türkiye'de çizgi romanın öncüleri arasındadır, Turhan Selçuk'un "*Abdülcanbaz*"ı, Sezgin Burak'ın *"Tarkan"*ı, Ayhan Başoğlu'nun *"Malkoçoğlu"* verilebilecek önemli örnekler arasında bulunmaktadır. 1972'de Oğuz Aral tarafından yayın hayatına girmesi sağlanan Gırgır Dergisi ve Aral'ın "*Avanak Avni*"si ve "*Utanmaz Adam*"ı, Özden Ögrük'ün "*Çılgın Bediş*"i de ülkemizdeki çizgi roman alanındaki önemli örneklerdir (AXİS 2000 Büyük Ansiklopedi, 1999). Türkiye' ye de çizgi roman "Tommiks ve Teksas"ile girmiştir. "Kara Murat", "Tarkan", "Karaoğlan" gibi yerel karakterler de önem kazanmıştır (Çetin, 2010).

Güneş gazetesinin kitap şeklinde çıkardığı *Resimlerle İnsanlık Tarihi Ansiklopedisi* Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından ilk ve orta dereceli okullara öneride bulunulmuştur. Kültür Bakanlığı tarafından ulusal özelikler taşımasının amaçlandığı çizgi roman kitapları yayınlanmıştır. Bunlardan biri Ayhan Başoğlu tarafından Atatürk'ün yaşamını konu edinerek hazırlanmış bir kitaptır. Bir diğeri ise Suat Yalaz'ın *Enver Paşa Efsanesi*'dir (Alsaç, 1994).

Bazı çizerler çizgi roman karakteri olarak yaşayan kişileri de kullanmışlardır. Nihat Bali tarafından hazırlanan *Küçük Vali* çizgi romanı İstanbul vali ve belediye başkanı olan Fahrettin Kerim Gökay' dan esinlenmiştir. Semih Poroy ise karakterleri ünlü Türk yazar ve ozanlardan oluşan çizgi öykü denemelerinde bulunmuştur. Salih Memecan ise *Bizimcity*'de güncel politik çizgi öyküler üzerinde durmuştur (Alsaç, 1994).

2.4.1.Çizgi Romanın Eğitimde Kullanılması

Çizgi romanların eğitim alanında etkili materyaller olarak yer alabileceği ve öğretici olarak kullanılabileceği zaman içinde ortaya çıkmıştır. Elbette diğer sanat kollarında olduğu gibi çizgi romanların arasında da etkili olanlar ve yeterince ilgi çekici olmayanlar bulunmaktadır (Parsons ve Smith, 1993).

Çizgi romanların bir sanat dalı olarak görülmeye başlanması ve eğitim alanında da çizgi romanlardan faydalanılabileceği yönünde oluşan olumlu algı, öğretmenlerin çizgi romanı ders materyali olarak kullanmasının önünü açmıştır. Derslerde ilgi çekici bir materyal olarak kullanılmasının yanı sıra okuma alışkanlığı edinmemiş kişilere çeşitli edebiyat eserlerini okutabilecek etkiye sahiptir (Cleaver, 2008).

Öğretmenlerin ders işlerken sadece anlatım yönteminden faydalanması öğrenciyi derse yeterince çekememekte, öğretilenlerin de yeterince kalıcı olmasını sağlayamamaktadır. Sosyal Bilgiler dersinde yer alan üniteler derslerde çeşitli materyaller kullanılmasına uygundur, materyal kullanılarak ders anlatımı desteklenebilir. Sosyal Bilgiler dersi uzun yıllar boyunca öğretmenlerin sadece anlatım yöntemi kullanıp anlatılanları öğrencilere yazdırarak işledikleri ve sınavlarda da ezbere dayalı sorular sorulan bir ders olmuştur. Buradan da Sosyal Bilgiler ders işlenişinde ezber kullanıldığı sonucuna varılabilir. Bu yolla öğretilmeye çalışılanlar hem unutulmakta hem de hayatın içinde kendine yer bulamamaktadır (Çoban ve İleri, 2013). Türkiye'de 2004'ten beri kabul edilmiş olan yapılandırmacı eğitim anlayışına göre öğretmenlerin materyal kullanımı ve öğrencilerin materyale erişebilmesi önem taşımaktadır. Öğrencilere kazandırılmak istenen bilgilerin, ilişkilerin ya da davranışların somutlaştırılarak anlatımı öğrenciler için bilgiyi anlamlı hale getirecek ve unutulmasını zorlaştıracaktır. Sosyal Bilgiler ders işlenişinde materyal kullanımı öğretmeni dersin merkezinden çekecek fakat öğretmenin yerine de almayacak, destekleyici etkide bulunacaktır. Bu bağlamda öğretimde kullanılan çizgi romanlar, öğretmenler için yararlı olabilecek materyaller arasında bulunmaktalardır (Ulusoy ve Gülüm, 2009). Çizgi roman kullanıldığında öğrenciler hem yazıları hem de resimleri birlikte algılamaktadırlar ki bu görsel alandaki okuryazarlıklarını da geliştirmektedir. Çizgi roman kullanılarak yapılan, özellikle öğrencilerin etkin katıldığı etkinliklerde öğrencilerin lider durumuna geldiği ve yaptıkları işe ciddiye aldıkları da belirtilmektedir (Cleaver, 2008).

Yazı ve görseli birleştirerek okuyucunun önce gözüne sonra aklına hitap eden bir materyal olan çizgi romanın Sosyal Bilgiler ders işlenişinde kullanımı öğrencinin dikkatini ve ilgisini çekmekte, ders anlatımıyla birleştiğinde birçok duyu organına hitap ederek öğrenmelerin kalıcılığını artırmakta, ders işlenişinde farklı bir materyal

olarak yer alarak çeşitlilik sunmaktadır. Bununla ilişkili olarak eğitimde çizgi roman kullanımına ilişkin olumsuz düşünen çocukların bakış açısı değişmiştir. Çocukların ve gençlerin çizgi romanları ilgiyle takip etmesi sonucunda çizgi romanlar eğitim hayatına girmiştir ve bunun üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır (İlhan, 2016).

2.4.2.Çizgi Romanların Eğitim Amaçlı Kullanımına İlişkin Çalışmalar

Yapılan çalışma Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerinin incelenmesi amacını taşımaktadır. Bununla ilişkili olarak literatür taranmış ve bu bölümde çizgi romanın eğitim alanında kullanımına ilişkin bazı örneklere yer verilmiştir.

Assad (2017) tarafından yapılan çalışmada araştırmacı, öğrencilerine sağlık alanında yapacakları akademik bir çalışma için çizgi romanla ilgili ödev vermiştir. Çalışmanın amacı sağlıkla ilgili belirlenen bir konuda hedef grubun inandıklarını değiştirebilmek ve onları ikna edebilmektir. Bu ödevde öğrencilerin kendi çizgi romanlarını hazırlamasının hem akademik yazımlarına katkı sağlayacağı hem de çalışmalarını farklı yollardan değerlendirebilmelerine imkan vereceği belirtilmiştir. Öğrencilerin kullanacakları çizgi romanı kendilerinin hazırlaması onların kendi edindikleri tecrübelerinin, hayat görüşlerinin ve düşüncelerinin de çalışmaya yansımasına olanak sağlayacaktır, böylece kendi fikirleriyle oluşturdukları olay örgülerinden özgün bir ürün ortaya çıkmasını sağlayacaklardır, oluşturulan bu özgün çalışmayı bir akademik çalışmaya da uyarlayabileceklerdir. Öğrencilerin hazırladıkları çizgi roman, diyalogları yazmak ve uygun resimleri kullanmak açısından yapılacak olan yüzeysel bir araştırmayla birlikte, akademik çalışmaları için genel bir çerçeve oluşturmaktadır. Çizgi romanın akademik çalışmalarda kullanılmasının yararı ile ilgili olarak öğrencilerin akademik kurallardan endişe etmeden, yaratıcılık göstererek hazırlık yapması gösterilebilmektedir. Öğrenciler sağlık alanında ilgi duydukları bir konuyu seçmişlerdir. Bu konulara diyet, uyku, depresyon örnek olarak gösterilebilir. Sağlık sorunları ya da daha sağlıklı yaşamaları, zararlı alışkanlıklardan uzaklaşmaları, sağlıklı yaşamak için ne yapabilecekleri gibi temalarda hitap edecekleri kitle için çizgi roman hazırlayarak seçtikleri konuyla ilgili bilgi verici olan ve benimsenmesi istenen davranış kalıplarını yansıtmışlardır. İnsanlara bir konuyla ilgili ne yapıp ne yapmayacaklarının söylenmesindense onların inanç sistemlerini değiştirmenin daha ikna edici olacağı düşünülmüştür. Öğrencilerin

hazırladıkları çizgi romanlarda yer alan konuşmalar kanıtlanmış bilimsel içerik taşımamaktadır, çizgi roman hazırlanmasındaki amaç konunun sınırlarının belirlenmesidir. Bu bağlamda öğrencilerin yaptıkları bu hazırlık, akademik çalışmalarına bir çerçeve oluşturmuştur. Yapılan bu çalışmaların ardından tüm sınıfın ortak olarak kullanabileceği bir anket formu hazırlanmıştır, bu anket formuyla elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Yapılan bu değerlendirme sonrası verilerin bazılarının öğrencilerin iddialarını desteklerken bazılarının da öğrencilerin tahmininden farklı sonuçlar ortaya koyduğu belirtilmiştir. Çalışmanın uygulama aşamasında öğrenciler için eğitmen tarafından yönerge ve çalışma kağıtları hazırlanmıştır. Yönergede yer alan zaman çizelgesi aracılığıyla yapılan çalışmaların hangi tarihlerde hangi aşamada olması gerektiği ve çalışmaların hangi tarihlerde teslim edileceği yönündeki açıklamalar açıkça belirtilmiştir. Hazırlanacak olan çizgi romanın sayfa sayısı ve yazım stili gibi özellikleri açıkça belirtilmiştir. Bunların yanında öğrencilerin seçtikleri içeriği belirtebilecekleri, çizgi romanları için seçtikleri karakterleri ve bu karakterlerin özelliklerini belirtebilecekleri çalışma kağıtlarına da yer verilmiştir. Bunlara ek olarak öğrencilerin öz değerlendirme yapabilecekleri bir rubrik de kullanılmıştır (Assad, 2017).

Aleixo ve Baillon (2018) tarafından biyolojik psikoloji alanında çizgi dizilerin oluşturduğu *Biyolojik Psikoloji Çizgilerle Hayatta Kalma Rehberi* adında bir kitap yayımlanmıştır ve biyolojik psikoloji ile ilişkili çizimlere yer verilmiştir (Aleixo ve Baillon, 2018).

İlhan (2016) tarafından Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi romanların kullanımı üzerine yapılan araştırmada Sosyal Bilgiler ders içeriğinde yer alan İstanbul'un Fethi konu olarak seçilmiştir. Bu araştırmada Özcan F. Koçoğlu tarafından hazırlanan ve Yüksel Akman tarafından çizimi yapılan *Çağ Açıp Çağ Kapayan Fatih Sultan Mehmet Han* çizgi romanı kullanılmıştır. Araştırmada hem nicel hem nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı karma yöntem seçilmiştir. Bu bağlamda kullanılan veri toplama araçları ise tutum ölçeği, başarı testi, öğrenci ve öğretmen görüşme formları, gözlem formları ve dokümanlardır. Veri toplama araçlarının çeşitliliği araştırmada toplanan verilerin daha güvenilir olmasını sağlamaya yöneliktir. Araştırmanın örneklemini Türk- İsveç Kardeşlik Okulu'nda yedinci sınıf öğrencileri olan 62 kişi oluşturmuştur. Uygulama süresi üç haftadır.

Yapılan araştırmada deney ve kontrol grubu bulunmaktadır. Kontrol grubunda ders anlatım ve soru-cevap yöntemi kullanılarak anlatılmıştır. Deney grubunda ise ders anlatımında çizgi roman kullanılmıştır. Çalışmanın değişkenlerinde oluşan farklılıkları tespit edebilmek için kontrol grubunda tüm özelikler sabit tutulmuştur ve ders anlatımı her zaman yapıldığı gibi yapılmış, anlatım yöntemi ve soru-cevap teknikleri kullanılmıştır. Farklılık olup olmadığı kontrol edilecek olan deney grubunda ise ders anlatımında materyal olarak çizgi roman kullanılmıştır, öğretmen öğrencilere bazen çizgi romandan bölümler okutturmuştur. Bunun yanında çizgi roman renkli çizimler içerdiğinden dolayı öğretmen ders esnasında bunlara da atıfta bulunmuş ve öğrencilerin çizgi roman ile etkileşime geçmesine olanak sağlamıştır. Araştırmacı toplanan veriler ışığında yapılan değerlendirmeye göre öğrencilerin ders başarısının, Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının, tarih algılarının ve çizgi romana karşı tutumlarının olumlu yönde farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Ünal (2018) tarafından yapılan Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının öğrencinin ders başarısı ve derse karşı tutumuna etkisinin araştırıldığı çalışmada coğrafya konularından "Haritayı Tanıyorum" ve "İklim ve Yaşamım" seçilmiştir. Araştırmada nicel araştırma desenlerinden olan yarı deneysel yöntem tercih edilmiştir. Araştırmanın örneklemini Antalya ilinin Muratpaşa ilçesindeki bir devlet okulunun beşinci sınıf öğrencileri olan 50 kişi oluşturmuştur. Örneklemde bulunan öğrencilerin bir yarısı kontrol grubu diğer yarısı deney grubudur. Araştırmanın yöntemine uygun olarak belirlenen veri toplama araçları başarı testi ve tutum ölçeğidir. Araştırma için yapılan uygulama süresi 3 haftadır. Araştırmada kullanılan çizgi roman araştırmacının kendisi tarafından hazırlanmıştır. Materyal incelendiğinde bilgisayar programıyla hazırlandığı yani eğitimde teknolojinin destekleyici etkisinden faydalanıldığı görülmektedir. İçinde etkinliklerin de yer aldığı, bilgi verici anlatım yapan bir çizgi roman tasarlanmıştır. Uygulama aşamasında öğrencilere ön test uygulanırken içtenlikle cevaplama yapabilmeleri için sonuçların kimseyle paylaşılmayacağı belirtilmiştir. Aynı uyarı son test uygulaması yapılırken de yer almıştır. Örneklem deney grubu ve kontrol grubu olarak ayrılmış ve ders işlenişi bu doğrultuda yapılmıştır. Ders anlatımı, dersin öğretmeni tarafından yapılmıştır. Kontrol grubunda ders, herhangi bir farklılık yer almadan, her zaman olduğu gibi işlenmiştir. Deney grubunda ise dersin işlenişinde çizgi romana yer verilmiştir. Araştırma sonucuna göre başarı testinde deney grubu lehine anlamlı

farklılık elde edilmiş, kontrol grubunda ise anlamlı farklılık gösteren bir değere ulaşılamamıştır. Fakat tutum ölçeğine göre ne kontrol grubunda ne de deney grubunda anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Araştırmacı tarafından bu sonucun elde edilme nedenlerine ilişkin olarak; tutum ölçeğine göre deney grubunun ön test sonuçlarının zaten yüksek olması, hazırlanan çizgi romanın bilgi ağırlıklı olması olarak tahminde bulunulmuştur.

Çizgi romanların Sosyal Bilgiler konularının öğretiminde kullanımına ilişkin yapılan çalışmalar incelendiğinde konuyla ilgili literatürde eksikler olduğu görülmektedir. Sosyal Bilgiler ile Vatandaşlık ve Demokrasi eğitiminde çizgi roman kullanımına ilişkin olarak Ulusal Tez Merkezi'nde altı adet yüksek lisans ve doktora tezi bulunmaktadır. Yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak nicel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Bu bakımdan daha küçük gruplarla uygulanan ve derinlemesine inceleme yapılan nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı araştırmalara ihtiyaç vardır. İncelenen araştırmalarda örneklemi ilköğretim öğrencileri oluşturmaktadır, öğretmen adaylarıyla da yapılacak çalışmalar literatüre katkı sağlayacaktır. Yapılan araştırmaların, eğitimde çizgi roman kullanımına ilişkin az sayıda alternatif fikir ve uygulama sundukları görülmüştür. Bu bağlamda daha çeşitli çalışmalar incelenerek alternatif uygulamalara ilişkin örnekler sunmak literatüre katkı sağlayacaktır, bu konuda uluslararası alanda yapılan araştırmaların daha özgün olduğu ve daha yaratıcı uygulamalar ortaya çıkarıldığı söylenebilir. Yapılan araştırmaların sonuçlarında derslerde materyal kullanımının önemi ortaya konmuştur. Sosyal Bilgiler dersinde çizgi roman kullanılmasının öğrencilerin dikkatini çekebileceği, öğrenmelerin kalıcılığını arttırabileceği, soyut bilgilerin somutlaştırılmasına yardımcı olabileceği söylenebilir. Öğretmen adaylarıyla yapılan uygulama esnasında konuyla ilgili etkileşim sağlanarak yaratıcı fikirlerin ortaya çıkması sağlanabilir. Uygulamanın nasıl yapıldığı, uygulama esnasında nelerle karşılaşıldığı gibi yaşantıların da ortaya konması literatüre katkı sağlayacaktır. Diğer yandan bu çalışmada Sümerler konusu öğretilirken çizgi romanlara başvurulmuştur. Bu sebeple takip eden başlıklarda Sümerlere dair bilgilere yer verilmiştir.

2.5.SÜMERLER

2018 Milli Eğitim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda tarih konuları odaklı olan "Kültür ve Miras öğrenme alanı" yer almaktadır. Bu öğrenme alanı

programda şu şekilde yer almıştır: "Temelde tarih odaklı olan bu öğrenme alanı kültür ve kültürel mirası ön plana çıkaran bir yapıya sahiptir. Türk kültürünü oluşturan temel ögelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayacak bir milli bilincin oluşturulmasını amaçlamaktadır. Böylece öğrenciler kültürel ögelerin, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran özellikler olduğunu kavrayacaktır. Bunun yanında kültürümüzün dünya kültürel mirasının renklenmesine ve zenginleşmesine katkı sağladığı kavratılır." (MEB, 2018, s. 11). Kültür ve Miras öğrenme alanında Türk kültürünü oluşturan temel ögelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesi için milli bilincin oluşturulması, öğrencilerin bir toplumun diğer toplumlardan farklı özellikleri olduğunu anlaması ve kültürümüzün dünya kültürel mirasının zenginleşmesine yönelik katkı sağladığının kavratılması amaçlanmıştır. Yapılan araştırmanın konusu olarak 5. sınıfların "Kültür ve Miras" öğrenme alanı içerisinde yer verilmiş olan Sümerler seçilmiştir. Bu öğrenme alanında yer alan "*somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder."* ilk kazanım olarak belirtilmiştir. Anadolu ve Mezopotamya uygarlıkları bu kazanım çerçevesinde ele alınmıştır (MEB, 2018). Çeşitli uygarlıklara ait kültürle başta yakın çevrelerinde bulunanlar olmakla birlikte diğer kültürleri etkileyebilmektedirler. Bu bağlamda uygarlıkların sahip olduğu kültürel ögeler çeşitli uygarlıkların birbirlerinden etkilenmesi ve bunlara katkı yapmasıyla gelişmektedir. Araştırmacının ilgisi doğrultusunda yapılan çalışmanın ve çizgi romanın konusu olarak Sümerler seçilmiştir ve uygulamada araştırmacı tarafından hazırlanmış olan Sümerler çizgi romanı kullanılmıştır. Mezopotamya uygarlıklarından olan Sümerler dünya kültürel mirasına birçok katkıda bulunmuşlardır ve zenginleşmesini sağlamışlardır.

İlk uygarlıklar Doğu'nun verimli bölgelerinde doğmuşlardır. Bu bölgeler; Nil Vadisi (Kuzey Afrika), Dicle-Fırat havzası (Mezopotamya), Ganj ve İndus havzaları (Hindistan) ve Hoang-ho (Çin) olmak üzere beş tanedir. Grekçe'de "ırmakların ortasındaki ülke" anlamına gelen Mezopotamya, Dicle ve Fırat havzasında bulunmaktadır (Diakov ve Kovalev, 2010).

Mezopotamya uygarlıklarından olan Sümerler, M.Ö. 3200-2800 yıllarında Güney Mezopotamya'da yaşamışlardır (Kinder ve Hilgemann, 2012). Sümerliler hakkında bilgiler yapılan çalışmalar doğrultusunda XIX. yüzyılın ikinci yarısından

sonra edinilmeye başlanmıştır. Böylece günümüze olan etkileri de aydınlanmaya başlamıştır (Çığ, 2012). Kökeni Sami olmayan bu uygarlık Mezopotamya uygarlıklarının arasında sahip oldukları gelişmişlik seviyesi sayesinde ön plana çıkmışlardır (AXİS 2000 Büyük Ansiklopedi, 1999). Sümerler kent devletlerinden oluşmuştur (Çığ, 2011). Sümerliler önceleri şehir beylikleri olarak yönetilmişlerdir. Beylikler krallıkları oluşturmuş, oluşan krallıklar tekrar beyliklere dönmüştür (Çığ, 2012). Devletin başında *patesiler* bulunmuştur bunlara *ensi* de denilmektedir, rahip-kral şeklinde de belirtilebilirler. *Lugal* adı verilen hükümdarları da bulunmaktadır. Patesi olmak çoğunlukla babadan oğula geçmektedir. Yönetim tamamen patesiye ait değildir, patesinin yanında halk meclisleri ve yaşlılar kurulları da bulunmuştur. Saray ekonomisinin güçlendirilmesiyle patesilerin etkisi ortadan kalkmaya başlamıştır (Diakov ve Kovalev, 2010).

Sümerler tarafından M.Ö. 3000 civarında yazı icat edilmiştir. Sümer şehirlerinin merkezinde tapınaklar yer alır. Çivi yazısı şehrin merkezinde yer alan bu tapınaklarda kullanılmıştır (Kinder ve Hilgemann, 2012). Yazı, malları kaydetmek için ortaya çıkan ihtiyaçtan doğmuştur. Basit sembollerle başlamış, piktogramlara dönüşmüş ve ihtiyaç doğrultusunda daha fazla sembol gerektikçe yazı da gelişmiştir. Fakat gelişen bu yazının bir alfabe halini alması mümkün olmadan yerini Akadça'ya bırakmıştır. Tarlalara hangi ürünlerin hangi zamanlarda ekildiği, tapınağa ne kadar ürün geldiği gibi bilgiler kaydedilmiştir (Bauer, 2013). Sümerler buldukları yazıyla yaşadıkları zamanın özeliklerini geleceğe taşımışlardır (Çığ, 2011). Piktogramları oluşturmak için kilden hazırlanmış tabletlerin üzerine kamış bitkisinin ucu bastırılmıştır, zaman içinde yazı hususunda gelişim gösterilmiş ve birden çok kalem ve uç çeşitleri kullanılmaya başlanmıştır (Jean, 2012). Sümerlerin kile yazdıkları aracın ucu ince, üstü ise geniştir ve bu kilde kendine özgü bir şekil bırakmıştır. Bu yazıya çivi yazısı ismini Thomas Hyde adlı bilim insanı vermiştir (Bauer, 2013). Çivi yazısı denmesinin sebebi bu şekilde ortaya çıkan şekillerin çiviye benzemesidir. Bu yazı zaman içinde diğer uygarlıklara geçerek geliştirilmiştir (AXİS 2000 Büyük Ansiklopedi, 1999). Sözlü olan destanlarını yazıya geçirerek günümüze ulaşmasını sağlamışlardır ve onlardan sonra gelen birçok toplumu etkilemişlerdir (Çığ, 2012).

Sümerlerde yazının icadı bazı ekonomik hareketlerin dokümanlara dökülmesi ihtiyacından doğmuştur. Yazının icadıyla birlikte, Sümer insanları için, istediklerini

kalıcı hale getirmek mümkün olmuştur; örneğin Gılgamış Destanı yazıya geçirilmiştir (Jean, 2012). Yapılan araştırmanın materyali olan Sümerler çizgi romanında yazıyı Sümerlerin icat ettiği, rahiplerin tapınaklara gelen ürünleri kaydetmek amacıyla kullandıklarına değinilmiştir.

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın uygulanmasında dikkat edilecek hususlara göre efsane, masal, destan gibi türlerden yararlanılarak Sosyal Bilgiler dersinde edebi ürünlerden faydalanılmalıdır. Öğrencilerin konuyu sevdirecek edebi ürünleri okumaları teşvik edilmelidir (MEB, 2018). Bu bağlamda Sümerlere ait olan Gılgamış Destanı ele alınabilir. Gerçekten yaşayıp yaşamadığı bilinmemekte olan Gılgamış yarı insan yarı da tanrısal özelliklere sahiptir (AXİS 2000 Büyük Ansiklopedi, 1999). Uruk kentinin kralı konumundadır. Gılgamış Destanı'nda sonsuzluğu arayan bir tema işlendiğinden Gılgamış'ın burada insan duygularının ağır bastığı söylenebilir (Kramer, 2002). Gılgamış hikayesinde altı bölüm yer alır. Bunlar "Enkidu'nun Öyküsü", "Sedir Ormanına Yolculuk", Gökyüzünün Boğası", "Gılgamış'ın Yolculuğu", "Tufan'ın Öyküsü" ve "Gılgamış'ın Araştırması" dır (Bauer, 2013).

Gılgamış Destanı şöyle özetlenebilir; Uruk kralı Gılgamış halkına iyi davranmamaktadır. Halk, tanrılara bu duruma çözüm bulmaları için yalvarmıştır. Bunun üzerine tanrıça Aruru, Gılgamış için Enkidu'yu yaratır (Kramer, 2002). Enkidu, Gılgamış'ın şehri Uruk'a gitmiştir. Enkidu, Uruk'a vardığında Gılgamış'ın bir gelinle ilk kez kendi birlikte olmak için bir düğünde rahatsızlık verdiğini görmüş ve bunun üzerine Enkidu, Gılgamış ile mücadele etmiştir. Yenilen Enkidu olmuş fakat Gılgamış, Enkidu'nun gücünün etkisi altında kalmış ve bu olay Gılgamış'ın sakinleşmesini sağlamıştır. Uruk halkı da bunun üzerine huzur bulmuştur (Bauer, 2013).

Enkidu, Gılgamış'a ormanın koruyucusu olan Huvava'yı öldürme düşüncesinden bahseder. Huvava, Sümer insanlarına ormanda yer alan ağaçlardan almaları için izin vermemektedir. Gılgamış da adını yaşatacak bir şeyler yapmak istediğinden kabul eder ve bunun üzerine Huvava öldürülür (Kramer, 1999). Bir başka kaynakta ise Huvava'nın sonunu getirme fikri Gılgamış'ın fikridir. Gılgamış, Enkidu nun aklına girer. Gıgamış, Huvava'yı öldürdüğünü Tanrı Enlil'e söyler. Enlil de Huvava'nın o bölgeyi kolladığını belirterek iki arkadaşa tepki gösterir (Çığ,

2011). Gılgamış ve Enkidu kente geri dönmüşlerdir ve bir süre sonra onlara Gök Boğası gönderilir. Onunla mücadele ederler fakat Enkidu hayatını kaybeder. Bu durum Gılgamış'a sonsuzluğun olmadığını hatırlatır ve Gılgamış tekrar sonsuzluğu aramaya koyulur. Gılgamış, Tufan'dan sağ kurtulmuş olan Utanapiştim'in yanına gider. Utanapiştim, ona bir ottan bahseder. Gılgamış bu otu zorlukla bulur. Ona sonsuzluk getirecek otu kentine dönmek üzereyken bir yılan alır. Bunun üzerine Gılgamış elinde hiçbir şey olmadan kentine gelir (Kramer, 2002). Gılgamış, ölümünün üzerinden henüz çok vakit geçmeden tanrı gibi anılmaya başlanmıştır (Bauer, 2013). Yapılan araştırmada kullanılan Sümerler çizgi romanında Gılgamış Destanı'nı özetleyecek şekilde yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kapsamında yararlanılabilecek Sümerlere ait bir diğer destan ise Tufan Destanı'dır. Eski dönemlerde suya sahip olmak yaşamsaldır. Su hayat için önemli olmakla birlikte bazı olumsuzluklara da sebep olabilmektedir. Tarih, dünya üzerinde yaşayan canlıların sonunu getiren birçok yıkım yaşamıştır. Tufan hikayesine bilimsel açıdan çeşitli yaklaşımlar da bulunmaktadır. Sümerlerde krallar efsanevi ve yarı tarihsel olarak isimlendirilebilirler. Efsanevi olarak isimlendirilenler tufandan öncesine denk gelir ve hükümdar olma zamanları oldukça uzundur. Yarı tarihsel olarak isimlendirilenler ise tufandan sonrasına denk gelir ve hükümdar olma zamanları gittikçe kısalır (Bauer, 2013). Sümerler, zamanlarını Tufan öncesi ve Tufan sonrası olarak iki bölümle belirtmişlerdir. Tufan olayını ilk olarak yazıya geçiren Sümerler'dir (Çığ, 2012).

Tufan Destanı'nda olay kısaca şöyle özetlenebilir; Bir tanrı, dünyanın sonunun gelmesine engel olacağını ve yaşananların sonunda insanların yeniden düzen kuracağını söylemiştir. Tanrılar insanlığı ortadan kaldırmayı düşünmektedirler. Tanrıların tufan oluşturma düşüncesi Ziusudra'ya, ilahi bir şekilde haber verilmiştir. Gemi yapması yönünde tavsiyede bulunulmuştur. Tufan, ülkeyi günlerce fırtına ile birlikte su altında bırakmıştır. Ardından Güneş tanrısı olan Utu ortaya çıkmış ve Ziusundra ona her şeyi yoluna koyması için yalvarmıştır. Tufan sonucunda beş yeni şehir oluşturulmuştur. Ziusundra'ya da ölümsüzlük gibi bazı özelikler verilmiştir (Kramer, 2002).

Yazının icadı ile ilişkili olan bir diğer gelişme, bölgede yaşayan insanların, var olan yaşam biçimlerini düzenleme ve bu yönde ihtiyaç duydukları düzenlemeleri

yapma hususunda yazı kullanılmaya başlanmıştır. Yazı Mezopotamya'da icat edildiğinden bu uygulama da ilk kez bu bölgede yapılmıştır. Sümerlerde yazılı hukuk kurallarının ve mahkemelerin olması hem Sümerlerin hem bölgenin ön planda olmasını sağlamıştır. Bölgede ön planda olan ve gelişmiş Sümerleri, onların ardından gelen uygarlıklar takip etmişlerdir (Koçak, 2014).

Bilinen ilk yazılı kanun metnini Sümer kralı olan Urukagina hazırlatmıştır. Neredeyse 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar Hammurabi Kanunları'nın ilk yazılı hukuk metni olduğu düşünülmüştür. Fakat yapılan araştırmalar ile birlikte öncelikle Lipit- İştar'ın hazırlattığı kanunlar, hemen ardından ise Ur- Nammu'nun hazırlatmış olduğu kanunlar bulunmuştur. Son olarak da yapılan araştırmalar Urukagina'nın hazırlattığı kanunların en eski yazılı kanunlar olduğunu göstermiştir. Urukagina hazırlattığı kanunlar ile bölgede yaşayan insanların rahatını sağlamaya, yapılan adaletsizlikleri önlemeye çalışmıştır (Koçak, 2014). Urukagina, sosyal reformlarda bulunmuştur. Dullara ve yetimlere yardımcı olmaya çalışmıştır (Kinder ve Hilgemann, 2012). Kent, fakirler ve güçlü olmayanlar için ağır yaşam şartları bulundurmaya başlamıştır. İşçilerin ekmek bulması, çırakların emeğinin karşılığını alması zorlaşmıştır. Ölülerin gömülmesi dahil olmak üzere birçok şey para ile sağlanmıştır. İnsanların üzerine çok ağır vergiler yüklenmiştir (Bauer, 2013). Kral Urukagina'nın yazıtında kendinden önceki hükümdarın halkın yararına çalışmadığı, halktan yüksek vergiler toplandığı gibi bilgiler yer almaktadır. Urukagina kral olduğunda halktan alınan vergileri düzenlemiş ve özgürlüğü sağlamak için çalışmıştır (Diakov ve Kovalev, 2010). Urukagina, vergilerin azalması için uğraşmış, insanların alması gereken temel hizmetlerin ücretsiz olmasını sağlamıştır, borçlar için af önerisinde bulunmuştur. Urukagina, Lagaş'ın halkının sömürülmesinin önüne geçmiştir (Bauer, 2013). Sümer insanlarının sırtındaki ekonomik ağırlığı hafifletmiş ve ihtiyacı olan insanlara destek sağlamıştır (Çığ, 2011). Yapılan araştırmanın materyali olan Sümerler çizgi romanında Urukagina, Ur Nammu, Ana İttişu ve Lipit İştar kanunlarının var olduğuna değinilmiş ve Urukagina tarafından hazırlanan bu kanunun tarihin ilk yazılı kanunu olduğu vurgulanmıştır. Bunlara ek olarak çizgi romanlarda tarihsel kahraman kullanımı bağlamında da Urukagina ele alınabilir.

Urukagina'nın kanunundan ve reformlarından bahsedilirken Sümerler'de ekonomik yaşama da değinilebilir. Sümerlerde ekonomik yaşamdan kısaca şu şekilde

bahsedilebilir; Aşağı Mezopotamya' da tarımsal üretimde kanal, baraj ve bendler kullanılmıştır. Toprak ilkel yöntemlerle sürülmüştür, kazma kullanılmıştır. Arpa ve buğday, üretimi en fazla yapılan tahıldır. Hurma ağacı bölgenin en önemli ağaçlarından biridir. Tarımla birlikte hayvancılık da yapılmıştır. Sümerlerde köleler bulunmuştur. Savaşlar ve satın alma yoluyla köle edinmişlerdir, sonraları borçlarını ödeyemeyen insanlar da köleleşmeye başlamıştır. Genelde kölelere sahip olanlar tapınaklar ve yöneticilerdi, kişilerin köleleri de bulunmaktaydı. Ticaret mallarının artmasıyla faizcilik oluştu ve halkın durumu daha kötüye gitmeye başladı. Faizciler arasında özellikle rahip ve rahibeler bulunmuşlardır. İnsanlara para ya da ihtiyaç duydukları ürünleri vermişler, faizle aldıklarının geri ödemesini yapamayan insanlar köleleşmeye başlamışlardır. İnsanların, özgürlüklerini kaybetmeye ve bazı haklarından mahrum kalmaya başlaması ve borçlarını ödeyemeyen insanların etkisiyle artan köle sayısı krallığın gücünü azaltmaya başlamıştır (Diakov ve Kovalev, 2010).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan "Kültür ve Miras" öğrenme alanına ait kazanımlardan biri, öğrencinin Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine katkılarını fark etmesinin sağlanmaya çalışılmasıdır (MEB, 2018). Bununla ilişkili olarak Sümerlerin dini inanışı ele alınabilir. Böylece Sümer uygarlığındaki dini inanışın, yaşam tarzının, mimarinin günümüze olan katkıları değerlendirilebilir.

Sümerler ve din konusundan kısaca şöyle bahsedilebilir; Sümerlerin şehirlerinin tanrıları ve tapınakları bulunmaktadır. Şehrin insanları adaklarını, kurbanlarını ve yardımlarını şehrin dini merkezine götürmüşlerdir. Sümerler, doğadaki unsurlarla inanışlarını bütünleştirmişlerdir. Tanrıları, şehrin dini merkezlerinde aileleri ile yaşamış ve halkın içinde bulunmuşlardır, hem insani hem tanrısal özelliklere sahip olmuşlardır (Akrep, 2017).

Gökyüzü tanrısı An, hava tanrısı Enlil, aşk tanrısı İnanna, bilgelik tanrısı Enki, çiftçi tanrısı Enkimdu, çoban tanrısı Dumuzi gibi birçok tanrıya sahip olmuşlardır (Çığ, 2011). Güneş Tanrısı Utu, Ay Tanrısı Nanna da diğer tanrıları arasında yer almışlardır (Kinder ve Hilgemann, 2012).

Sümerlerde din insanları, açıklanamayan olayları açıkladıkları ve bu olaylar arasında ilgi kurabildiklerinden ve inanç sistemlerindeki işleri gereği kuvvete sahip

olmuşlardır. Sümerlerin dini merkezleri halka faizle borç vermiş, ödeme zamanlarını ise halkın borçlarını ödemekte zorluk çekecekleri dönemlere denk getirmişlerdir. Bu da halkın köleleşmesinin yolunu açmıştır. Bunun yanında dini merkezler vergi ve yardım da almışlardır. Tüm bunlar Sümerlerin dini merkezlerinin ekonomik boyutunun da var olduğunu göstermektedir (Akrep, 2017).

Mezopotamya'da bulunan verimli alanların kullanılmasında kuraklık ve taşkınlar zorluk çıkarmıştır. Mezopotamya'da yaşayan halk bu durumla mücadele etmiş, taşkınların ve kuraklığın olumsuz etkilerinin önüne geçebilmek için tedbirler alınmıştır. Sulama kanalları kullanmaları üretimde kolaylık sağlamıştır. Kerpiç tapınaklar, heykeller ve silindir şeklinde mühürler Sümerlerden kalan kültürel değerlerdir (Diakov ve Kovalev, 2010). Yapılan araştırmalara göre Sümerleri hakimiyet altına alan Akadların sonunu Mezopotamya'da meydana gelen ve yaklaşık üç yüz yıl süren sert bir kuraklık getirmiştir. Bölgenin yeniden hayat bulması uzun zaman almıştır (Wilford, 1993).

Sonuç olarak 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda 5. Sınıf "Kültür ve Miras" öğrenme alanında yer alan ilk kazanım "*Somut kalıntılarından yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder."* dir. Kültür, birbirlerini etkileyerek ve birbirlerine katkı sağlayarak gelişebilmektedir. Her uygarlığın kendine özgü kültürü bulunmaktadır. Yapılan bu çalışmanın konusu olan Mezopotamya uygarlıklarından Sümerler insanlık tarihine önemli katkılarda bulunmuşlardır ve bunlar dünya kültürel zenginliğe katkı sağlamışlardır. Sosyal Bilgiler öğretiminde Sümer uygarlığı, "Kültür ve Miras" öğrenme alanında yer alan ilgili kazanımın öğrenciler tarafından edinilmesini sağlamada yer alan konulardan biri olarak önem taşımaktadır.

BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ

Yapılan çalışmada nitel araştırma kullanılmıştır. Nitel araştırma kısaca; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olay ve algıların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül olarak ortaya konmaya çalışıldığı ve nitel sürecin bulunduğu araştırmadır (Yıldırım, 1999). Bu araştırma modeli, gerçekliğin araştırmacı tarafından kurulduğu, araştırmacının kendi bakış açısını kullandığı ve çalışmada kişisel bir dil kullanılması gerektiği varsayımlarından hareket etmektedir (Creswell, 1994). Nitel araştırma amacı, araştırma sorularının cevaplarını keşfetmektir (Berg ve Lune, 2016). Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılan araştırmalarda, ölçmeye uygunluğu ve bunun yüksek güvenirlikle ölçülmesi önem arz etmektedir (Yıldırım, 2010).

Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasına göre gerçekleştirilmiştir. Durum çalışması kısaca; sınırlarına araştırmacının karar verdiği bir olayın yoğun olarak çalışılması olarak tanımlanabilir, bir birey bir olay gibi sınırlı bir sistem çalışılabilir (Glesne, 2015). Durum çalışmasında katılımcı sayısı veya örneklem büyüklüğü küçük olabilir, bunun sebebi derinlemesine araştırma yapılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Durum çalışması; bir alt birim veya birkaç alt birimin çalışılmasını içerir, sınırlandırılmış bir konuyu çalışır. Eğitim alanında durum çalışmalarının kullanımı yaygındır. Durum çalışmaları; fenomen, olaylar, insanlar veya organizasyonlar ile ilgili olarak derinlemesine bir anlayış sağlamaya çalışmaktadır (Berg ve Lune, 2016). Araştırmacının kendisi, birincil veri toplama ve analiz aracıdır. Veriler tümevarımsal olarak değerlendirilerek betimleyici sonuçlar elde edilmeye çalışılır. Durum çalışmalarının en belirgin özelliği vakanın sınırlandırılmasıdır. Araştırılmak istenen olgunun bir durum olmasını veri toplamanın nerede sona ereceği, kişi sayısının sınırı olup olmadığı, gözlemlerin belli bir zamanda sona erip ermeyeceği belirler. Bir araştırmanın durum çalışması olup olmadığını araştırmanın analiz birimi belirlemektedir. Araştırmacı tek bir olguya yoğunlaşır ve onunla ilişkili faktörlerin etkileşimini ortaya koymaya çalışır. Bu çalışma yöntemi bütünsel betimleme ve açıklama sağlamaya çalışmaktadır. Araştırmacı, çok sayıda kaynaktan topladığı verileri ayrıntılı ve derinlemesine inceleyerek vakayı betimlemeye ve vakayla ilgili temaları raporlamaya çalışır (Merriam, 2015). Bunlara ilişkin olarak yapılan çalışmada araştırmacı Sosyal Bilgiler

öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerinin neler olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamış ve araştırmayı bu konuyla sınırlandırmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, derinlemesine araştırma yapılabilmesi için İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda 1.sınıfta olan 14 öğretmen adayı ile sınırlandırılmıştır. Araştırma kapsamında yapılan uygulama "Sosyal Antropoloji ve Medeniyetler Tarihi" dersiyle ve üç hafta ile sınırlandırılmıştır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ve gözlem ile elde edilmiştir. Elde edilen veriler tümevarımsal olarak değerlendirilmiştir.

3.2.EVREN/ÖRNEKLEM/ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda 1. sınıfta okumakta olan 14 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Araştırma sonuçlarından yola çıkarak genelleme yapılabilmesi için örneklemin tanımlanması önem arz etmektedir. Örneklem seçiminin olasılığa dayalı ve olasılığa dayalı olmayan örneklemler olarak yaygın bir sınıflandırması mevcuttur. Yapılan araştırmada kullanılan amaçlı örnekleme olasılığa dayalı olmayan örneklemler içinde yer almaktadır (Özen ve Gül, 2007). Bu çalışmada amaçlı örneklem seçilmiştir. Nitel araştırmada sorular, düşünceler, nitel çalışmanın amaçları ve örnekleri, kişileri ve zamanı belirlemede kullanılan olasılıksız örneklemeye yol açmaktadır. Bunun kullanılan en yaygın şekli amaca yönelik örneklemedir. Örneklem seçilirken problemle ilişkisine göz önüne alınmalıdır. Amaca yönelik örnekleme verilerin elde edilmesinden önce belirlenir ve durum kapsamında yer alan örneklem büyüklüğü araştırmanın amacıyla ilişkili etkenlerin sayısına göre belirlenir (Merriam, 2015). Amaçlı örneklem kullanılmasının nedeni nitel araştırmanın amacına uygun olarak araştırılan kişi, olay ya da durum hakkında derinlemesine bilgi toplamaktır (Özdemir, 2010). Yapılan araştırma Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerinin incelenmesidir. Bu araştırmada konu olarak belirlenen Sümerlerin Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı 1. sınıf dersi olan "Sosyal Antropoloji ve Medeniyetler Tarihi" dersinin içeriğinde yer alması nedeniyle çalışma grubu olarak İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Hasan

Ali Yücel Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda 1. sınıfta okumakta olan 14 öğretmen adayı gönüllü katılım esas alınarak belirlenmiştir.

3.3.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Nitel çalışmalarda araştırmacılar verileri çeşitli yöntemlerle toplarlar, bunun yanında bilginin doğal ortamdan sağlanması için de oldukça fazla zaman harcarlar (Creswell, 1994). Çeşitli gözlem teknikleri, araştırma boyunca dokümanların tetkik edilmesi, kullanılan görüşme teknikleri nitel araştırmanın temel veri toplama yöntemlerini oluşturmaktadır (Özdemir, 2010). Bu çalışmada araştırmanın alt problemleri dikkate alınarak veriler gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmacı, gözlem yoluyla birinci elden ve araştırma sorularına hitap edecek şekilde veri toplamıştır. Gözlem ile araştırmacı gördüklerini yorumlamaya çalışabilir fakat görüşme ile desteklenmediği sürece katılımcıların deneyim ve açıklamalarını anlamlandırmak daha güç bir hal alabilir. Nitel araştırmalarda gerçekleştirilen görüşmelerin en önemli özelliği gördüklerimiz ile ilgili alternatif açıklamalar yapma ve gördüklerimizin ardında kalanlar hakkında da bilgi edinme fırsatı sağlamaya çalışmalarıdır (Glesne, 2015). Bu bağlamda araştırmada kullanılan bir diğer veri toplama aracı yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Araştırmada on dört adet görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda yer alan soruların nasıl olması gerektiğine yönelik yapılan alanyazın taraması sonucunda ve araştırmanın alt problemleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Görüşme formları hazırlanırken uzman görüşü alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda esnek sorular yer almış ve bu formlar ile araştırma özelinde veriler toplanmıştır. Verilerin analizine gelindiğinde nitel araştırmalarda, araştırma sürecinde ve veri analizinde ağırlıklı olarak tümevarım yöntemi kullanılmaktadır (Yıldırım, 1999). Yapılan araştırmada da verilerin analizi tümevarımsal olarak değerlendirilmiştir.

Çeşitli yöntemlerle veri toplanması aynı olguya ait farklı koşullarda elde edilmiş verilerin karşılaştırılmasına olanak sağlar. Buna bağlı olarak farklı nitelikteki veriler birbirlerini denetler, doğrular ve tutarlılıkları test edilir. Nitel araştırmanın veri çeşitliliği ile desteklenmesi araştırmanın amacına ulaşmasını desteklemektedir (Türnüklü, 2001). Araştırmada birden fazla veri toplama aracının kullanılması, elde edilen verilerin birbiri ile karşılaştırılmasını sağlamıştır. Yarı yapılandırılmış

görüşme formundan elde edilen veriler ile gözlemden elde edilen verilerin birbiri denetlemesi ve birbirleri ile tutarlılıklarının karşılaştırılması sağlanmıştır. Bunun yanında birden fazla veri toplama aracı kullanılarak veri toplanmasıyla yapılan araştırmanın amacına ulaşması desteklenmeye çalışılmıştır.

3.4.VERİLERİN ANALİZİ

Nitel araştırmalarda elde edilen verilerin analizinde genelde tümevarımcı analiz yöntemleri kullanılmaktadır. Bu bağlamda yapılan araştırmada da elde edilen verilerin yorumlanmasında içerik analizi kullanılmıştır.

Araştırma sürecinde veri toplama uzun bir süreçtir bunun nedeni veri toplama sürecinde araştırmacının eline birçok veri geçecek olmasıdır. Verilerin birden analiz edilmesi yerine veri toplama süreciyle bir arada yapılması daha uygun olabilir (Merriam, 2015). Verilerin analizinin, verilerin toplanmasıyla birlikte yürütülen bir süreç olarak yapılması araştırma verilerinin birbiriyle ilişkisinin yüksek olmasını ve anlamının artmasını sağlayacaktır (Glesne, 2015). Araştırmanın uygulama süreci üç hafta sürmüştür. Yapılan uygulamada Sümerler çizgi romanı kullanılarak çalışma grubuna araştırmacı tarafından ders anlatılmıştır. İlk iki hafta araştırmacı sadece gözlem yoluyla veri toplamış ve uygulama sonrasında elde edilen verileri karşılaştırmıştır. Uygulamanın üçüncü yani son haftasında araştırmacı tarafından gözlem verileri toplanmaya devam etmiş bunun yanında yarı yapılandırılmış görüşme formları ile de veri toplanmıştır. Sonrasında gözlemden elde edilen veriler önceki gözlem verileriyle karşılaştırılmıştır. Görüşme formlarıyla elde edilen veriler ise katılımcılar kodlanması yoluyla daha sonra incelenmiştir.

Yapılan araştırmada veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. İçerik analizi, araştırma boyunca toplanmış olan verilerin derinlemesine analiz edildiği, araştırma konusuyla ilgili olan tema ve boyutların ortaya konmasına imkan tanır (Sözbilir, 2009) .Bu analiz yaklaşımında en çok vurgulanan iki nokta sistematik ve tarafsız olmasının gerekliliğidir (Koçak ve Arun, 2006). Araştırmacı tarafından yapılan çalışma boyunca elde edilen veriler kod, kategori ve tema olarak sınıflandırılmış ve bu bağlamda elde edilen verilerin derinlemesine analizi sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada verilerin analizi yapılırken izlenen yol altı basamak ile sıralanabilir. Birinci basamak; görüşmeler çözümlenmesi, materyallerin optik olarak taranması, alan notlarının bilgisayar yardımıyla yazılması, görsellerin düzenlenmesi gibi araştırma boyunca elde edilmiş olan verilerin hazırlanıp düzenlenmesinden oluşur. İkinci basamak ise; elde edilen tüm verilerin okunması ve incelenmesi yer almaktadır. Bu basamak araştırmacıya derinlemesine düşünme fırsatı verir. Çalışma grubunda yer alan katılımcıların genel olarak neler olduğuna, bilginin kullanımı, güvenirliği, derinliği hakkında izleniminin nasıl olduğu hakkında genel bir görüşe ulaşılmaya çalışılır. Üçüncü basamağa gelindiğinde verilerin kodlama işlemine başlanır. Kodlar aynı kategoriler altında birleştirilmeye çalışılır. Dördüncü basamak ise; verilerin analizi için hazırlanan kategori ve temaların yanında insanların ve ortamların da betimlenmesi için kodla işlemi kullanılır. Veri analizinin beşinci basamağı, belirlenmiş olan tema ve betimlemelerin nitel bir anlatıda nasıl sunulacağının geliştirilmesini içerir. En çok tercih edilen anlatıyı kullanmaktır. Bu basamakta araştırmacılar tartışmaya yardımcı olacak şekiller, tablolar, görseller kullanmayı tercih edebilirler. Veri analizinin son basamağı nitel araştırmada sonuç ve bulguların yorumlanmasıdır. Araştırmacılar nitel araştırma makalelerinin sonunda literatürü de tartışırlar (Creswell, 1994). Bu bağlamda araştırma boyunca elde edilen verilerin analizine gözlem verilerinin incelenmesiyle başlanmıştır. Gözlem verileri araştırma süresince elde edilmiş ve uygulamanın yapıldığı her günün sonunda incelenmiştir. Bunun yanında uygulamanın son haftasında toplanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler çözümlenmiştir. Yapılan çözümlemede elde edilen yanıtlar incelenmiş, incelenirken formların yanına kısaca notlar alınmıştır. Araştırmanın diğer veri toplama aracı olan gözlem yoluyla elde edilmiş veriler de incelenmiş ve bilgisayar yardımıyla yazılarak ayrı bir dosya oluşturulmuştur. Araştırma boyunca elde edilen veriler çözümlendikten sonra hem bilgisayar yardımıyla dosya haline getirilmiş gözlem verileri hem de görüşme formlarının yanına kısaca alınmış notlar okunup incelenmiştir. Sorulara verilen cevaplar ile gözlemden elde edilen veriler karşılaştırılarak tutarlı olup olmadığına bakılmış, belirtilen görüşlerde genel olarak hangi konulara değinildiği belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun ardından araştırmacı, verilerin kodlama işlemine başlamıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formlarında yer alan her soruya karşılık gelen her cevaba kısaca bir kod verilmiştir ve verilen bu kod cevabın yanına yazılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formları tekrar gözden geçirildikten sonra her soru için

bilgisayar yardımıyla bir tablo yapılmıştır. Aynı soruya verilen cevaplar doğrultusunda kodlar tabloya yerleştirilmiştir. Tabloya yeni bir sütun eklenmiş ve benzer kodlar aynı kategori altında toplanmıştır. Tabloya tekrar bir sütun eklenerek benzer kategoriler daha kapsamlı olan temalar altında birleştirilmiştir. Bunun ardından araştırmacı belirlediği temaları sunmada anlatıyı kullanmayı tercih etmiştir. Bunun ardından öncelikle Yarı yapılandırılmış görüşme formlarında yer alan cevaplar bilgisayar yardımıyla yazılmış ve dosyalanmıştır. Daha önce hazırlanmış olan tabloya yazılmış olan cevaplar da eklenmiş ve kod, kategori, temalarla birlikte tek tablo yapılmıştır. Hazırlanan bu tablolar dikkate alınarak veriler, alt problemlere göre başlık ve alt başlıklar olarak sınıflandırılıp frekanslarıyla birlikte yeniden tablo hazırlanmıştır. Araştırmanın son aşamasına gelindiğinde araştırmacı tarafından bulgular hazırlanmış olan tablolarla birlikte yorumlanmıştır. Bulgular doğrultusunda araştırmanın sonucu da hazırlanmıştır. Buna ek olarak araştırmanın sonunda diğer araştırmacıların yaptığı çalışmalar dikkate alınarak literatür tartışılmıştır.

Araştırmanın iç geçerlilik ve inanılırlığının sağlanması hususunda ise araştırmanın veri toplama sürecinde bulguların bir doyum noktasına geldiği analizlerin yeni bir bilgiyi açığa çıkarmamasıyla anlaşılır. Bu da araştırmanın iç geçerlilik ve inanılırlığının sağlanmasında kullanılan stratejilerden biridir. Buna ek olarak nitel araştırmalarda güvenirlikten bahsedilebilir; güvenirlik, araştırmanın bulgularının yeniden üretilip üretilememesi ile ilgilidir ve sosyal bilimlerde sorunlu bir alan olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda nitel araştırmaların bulguları sunulan verilerle tutarlı ise araştırmanın güvenilir olduğu söylenebilir (Merriam, 2015). Bununla ilişkili olarak araştırma boyunca toplanan verilerin analizinde görüşme formlarında belirtilen görüşlerin ve araştırmacının gözlem verilerinin birbirini tekrar etmeye başladığı görülmüştür. Bu bağlamda bulguların doyum noktasına ulaştığı ve araştırmanın iç geçerlilik ve inanılırlığının sağlandığı söylenebilir. Aynı zamanda araştırmanın bulgularının da sunulan verilerle tutarlığı olduğu görülmüştür. Buna ilişkin olarak da araştırmanın güvenilir olduğu söylenebilir.

3.5. SÜMERLER ÇİZGİ ROMANI NASIL HAZIRLANDI?

Sümerler çizgi romanında kullanılacak konu, literatür incelemeleri sonucunda kararlaştırılmıştır. Araştırmacının ilgisi doğrultusunda Sosyal Bilgiler konularından olan “Sümerler” çizgi romanda işlenecek konu olarak belirlenmiştir. Bu nedenle

uygulamada kullanılacak ders materyali Sümerler çizgi romanıdır. "Kültür ve Miras" öğrenme alanı çerçevesinde değerlendirildiğinde kültür ve kültürel mirasın ön plana çıkarılmasını, kültürel ögelerin, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran özellikler olduğunun kavranması sağlanmaya çalışılmıştır (MEB, 2018). Araştırmanın amacını Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin olarak öğretmen adaylarının görüşlerinin alınması oluşturduğundan yapılan araştırmanın çalışma grubu olarak öğretmen adayları tercih edilmiştir. Uygulamanın materyali olan Sümerler çizgi romanı, öğretmen adaylarına meslek hayatlarında bu materyali nasıl kolaylıkla hazırlayabileceklerini göstermek için örnek olmasına yeterli olacak düzeyde hazırlanmıştır. Araştırma boyunca aday öğretmenlerin çizgi roman materyalini daha kolay ve pratik bir şekilde nasıl hazırlayabilecekleri yönünde de elde edilen deneyimlere ise öneriler kısmında yer verilmiştir.

Ders işlenişinde kullanılacak bir materyal olarak çizgi roman hazırlamak zaman alıcı ve uğraştırıcıdır. Aynı figürleri farklı açılardan, farklı hareket şekilleriyle çizebilmek ve her karenin birbiriyle bağlantılı olmasını sağlayabilmek gerekmektedir. Bunun yanında diyalogların kısa ve birbiriyle bağlantılı olması gerektiğinden oluşturulan karelerin de sayısı fazla olmak zorundadır. Çizgi roman materyalini hazırlayabilmek için uzman fikirlerine başvurulmuştur ve bir resim öğretmeninden ders alınmıştır. Çizgi romanda yer alan karakterleri çizmek için internetten vektörel insan çizimleri araştırılmış ve en uygun çizim seçilmiştir. İnternette çizim için yardımcı görseller bulunmaktadır; örneğin, bu çizgi romanda yer alan koyunun çizilmesi için koyun çiziminin adım adım nasıl yapıldığını belirten bir görselden faydalanılmıştır. Öncelikle olay örgüsünün ve diyalogların çerçevesi belirlenmiş ve 66 kare gerektiği görülmüştür. Karakterlerin çizimi bazen bakarak bazen kopya yoluyla, belirlenen olay örgüsü ve diyalog çerçevesine göre çizilmiştir. Çizgi romanda 82 insan çizimi bulunmaktadır. Karakterlerin çizilmesinin ardından çizgi roman konusu ile ilişkili olarak bilgilerin görselleşmesini sağlamak ve Sümerler çizgi romanını görsel açıdan zenginleştirme amacıyla çizgi roman karelerinde bazı görsellere yer verilmiştir. Bu görseller kısaca; olay örgüsünü başlattığı için zaman makinesi, gerçeğinin gösterilmesi zor olduğundan ziggurat, çizgi roman karakterinin konumunu göstermesi açısından tabela, çizgi roman karelerinde var olan görselliği zenginleştirmek için evler, Sümerlerin dini inançlarında yer alan adakları temsil etmesi bakımından koyun, bu uygarlığın geçmişten günümüze kültür ile bilime

katkılarını belirtebilmek için tekerlek ve yıldızların çizimleri yapılmıştır. Sümerler çizgi romanında yer alan karakterler basit şekilde çizildikten sonra biraz daha ayrıntıya girerek yüzleri, saçları, kıyafetleri çizilmiştir. Boyamaya geçmeden önce konuşma balonları çizilmiş ve diyaloglar yazılmıştır. Son aşama olarak çizgi roman materyalinin boyaması yapılmıştır. Bunun için kuru boya kullanılmıştır. Karakterlere ten renginin hangi renklerin karıştırılasıyla verileceği, toprağın, kıyafetlerin nasıl renklendirilebileceği hususunda resim öğretmeni yardımcı olmuştur. Yardımlar doğrultusunda çizgi romanın renklendirilmesi yapılmıştır.

Çizgi romanın konusunu Sümerler oluşturmaktadır. Araştırmacı Sümerler çizgi romanının konusu için danışmanından birçok fikir alarak çizgi romanın kurgusunu belirlemiştir. Bu doğrultuda hazırlanan çizgi romanda zaman yolculuğu yapan bir ana karakter oluşturulmuştur. Bu karakter şöyle tanımlanabilir: canı sıkıldığı bir gün yolda yürürken bazı eski tabletler bulur, üzerinde yer alan yazıları okur ve ilgisini çeker. Sonraki karelerde karşısına bir zaman makinesi çıkar ve onu merak edip kullanmaya karar verir ve birden zamanda yolculuk yaparak geçmiş dönemlere gider ve kendisini Güney Mezopotamya'da Sümer ülkesinde bulur. Orada karşılaştığı bir Sümerli, ona seyahati boyunca Sümerler hakkında bilgi verir; ülkelerini, tapınaklarını, tanrılarını, yasalarını, destanlarını, tekerleği kullandıklarını, yazıyı icat ettiklerini ve bilime ne gibi katkılarda bulunduklarını anlatır. En son sayfada ana karakterimiz kendi zamanına dönmek üzere ayrılır. Çizgi romanın olay örgüsü kısaca şöyledir:

Birinci sayfa: Kahverengi saçları, kırmızı tişörtü ve mavi pantolonu ile ana karakterimiz yolda yürümekte ve sıkıldığı bir gün geçirmektedir. Bu sırada da aklından zamanda yolculuk yapabilmek istediğini geçirmiştir. Yürüdüğü yolun üzerinde kilden bazı tabletler görmüş ve üzerlerini okumaya çalışmıştır. Okuduğu kadarıyla Sümerler ile ilişkili bir şeyler yazdığını anlamıştır. Biraz daha yürümeye devam edince karşısına birden kırmızı ve mavi renklerinde bir zaman makinesi çıkmış ve hiç tereddüt etmeden onu denemek istemiştir. Sümerler çizgi romanının ilk sayfasında çalışma grubunda merak uyandırması, onların dikkatini çekmesi ve olay örgüsüne bir giriş yapılması amaçlanmıştır.

İkinci sayfa: Ana karakterimiz 2019 yılındadır. Zaman makinesini denemiş ve birden M.Ö. 3500 ile M.Ö. 1950 yılları arasında bir zamana seyahat etmiştir. Seyahat

ederken karakterimizin kıyafetleri de değişmiş mavi-mor tonları içeren bir elbise ve sandaletlerle birlikte kendini bilmediği bir yerde bulmuştur. Karakterimiz, üzerinde kahverengi elbisesi ile ona doğru gelen birini görmüştür. Bu ikinci karakter ona, kim olduğunu sormuştur. Ana karakterimiz ise gelecekten geldiğini belirtmiş ve nereye geldiğini öğrenmek istemiştir. Diğer karakter ona geldiği yerin Sümer ülkesi olduğunu söylemiş ve Sümerlerle ilgili daha fazla bilgi vermeye başlamıştır. Bununla Sümerler çizgi romanının konusuna giriş yapılması ve çizgi romanın olay örgüsüne dair fikir edinilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü sayfa: İkinci karakterimiz Sümerlerin mimari yapılarıyla ilgili kısaca bilgi vermiştir ve bu sırada birlikte yapıları gözlemlemişlerdir. Sonrasında Sümerlerle ilgili konuşmaya devam etmişlerdir. Sümerler çizgi romanının bu sayfasında çalışma grubunun Sümerlerin mimari yapılarıyla ilgili kısaca bilgi edinmeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

Dördüncü sayfa: Ana karakterimiz Sümer yasaları hakkında bilgi almak istemiştir. İkinci karakterimiz Sümerlerin sahip olduğu yasalardan bahsetmiştir. Urukagina kanunlarının tarihin ilk yazılı kanunu olduğunu vurgulamıştır. Bununla, çalışma grubunun Sümerlerin yasaları ve bununla ilişkili olarak önemli noktalar hakkında bilgi edinmesi amaçlanmıştır.

Beşinci Sayfa: İkinci karakterimiz Sümerlerin sahip olduğu destanlardan da bahsetmiştir. Tarihin ilk yazılı destanı olan Gılgamış destanı üzerinde özellikle durmuş ve ana karakterimize kısaca Gılgamış'ın arayışını ve başından geçenleri anlatmıştır. Sümerler çizgi romanının bu sayfasıyla çalışma grubunun kısaca Gılgamış Destanı hakkında bilgi edinmesi amaçlanmıştır.

Altıncı sayfa: Ana karakterimiz Sümerlerin dini inancı ile ilgili bilgi almak istemiş ve ikinci karakterimize bunu sormuştur. İkinci karakterimiz, çok tanrılı dini inanca sahip olduklarından bahsetmiştir. Tanrılarının özelliklerine ve önemli tanrılarının adlarına değinmiştir. Sümerler çizgi romanının bu sayfasıyla çalışma grubunun Sümerlerin dini inanış ve yaşantıları hakkında kısaca bilgi edinmeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

Yedinci sayfa: İkinci karakterimiz önemli gördüğü Sümerlerin kral listesinde tek kadın olarak yer alan Kug-Baba'dan bahsetmiştir. Bu sırada oranın halkından

olan pembe-kırmızı elbisesi bulunan bir kadın karakter yanlarından geçmiş ve bir Sümer atasözü söyleyerek yanlarından geçip gitmiştir. Bu sayfayla Sümerlere ait atasözleri ve kral listelerinde yer alan tek kadın hükümdar hakkında bilgi sahibi olmaları amaçlanmıştır.

Sekizinci sayfa: İkinci karakterimiz Sümerlerin tekerleği bir ulaşım aracı olarak kullandıklarından bahsetmiştir. Ana karakterimiz günümüzde kullanılan tekerleğin eski halini incelemiş ve seyahate devam etmiştir. Bu sayfayla Sümerlerin geçmişten günümüze bilim, teknik ve kültürel alanda etkileri hakkında çalışma grubunun fikir sahibi olması sağlanmaya çalışılmıştır.

Dokuzuncu sayfa: Ana karakterimiz Sümerlerin yazı ile olan ilişkisini merak ettiğini belirtmiştir. İkinci karakterimiz Sümerlerin yazıyı icat ettiklerini ve yazının nasıl ortaya çıktığını anlatmıştır. Son karelerde ise ana karakterimiz Ludingirra ile tanıştırılmıştır. Bu sayfayla, bir önceki sayfayla ilişkili olarak Sümerlerin geçmişten günümüze bilim, teknik ve kültürel alanda etkileri hakkında fikir sahibi olunmasını amaçlamıştır.

Onuncu sayfa: Ana karakterimiz Ludingirra ile tanışmıştır. Ludingirra, kim olduğunu, nerede yaşadığını, neler yaptığını ana karakterimize anlatmıştır. Sonrasında ana karakterimiz seyahatine devam etmiştir. Muazzez İlmiye Çığ'ın *"Sümerli Ludingirra: Geçmişe Dönük Bilimkurgu*" kitabından esinlenerek araştırmacının isteği doğrultusunda çizgi romanda yer verilmiş ve çalışma grubunun bu bilgiden haberdar olması amaçlanmıştır.

On birinci sayfa: İkinci karakterimiz bu bölümde Sümerlerin bilime olan katkılarından bahsetmiştir. Ana karakterimiz de bu konuyla ilgili bildiklerini belirtmiştir. Bu bölüm çizgi romanın son sayfasıdır. Çizgi romanın sonunda ana karakterimiz ve ona seyahati boyunca eşlik eden ikinci karakterimiz ayrılmışlardır. Sümerler çizgi romanının son sayfasında çalışma grubunun, Sümerlerin bilime katkıları hakkında bilgi edinmesi amaçlanmış ve olay örgüsü son bulmuştur.

3.6.DERS İŞLENİŞİNDE SÜMERLER ÇİZGİ ROMANI NASIL KULLANILDI?

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerinin incelenmesinin amaçlandığı ve Sümerler konusunun

seçildiği bu araştırmada uygulamanın, Sümerlerin ders içeriği olarak yer aldığı Sosyal Antropoloji ve Medeniyetler Tarihi dersi kapsamında yapılması uygun görülmüştür. Bu ders Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı programında yer alan 1. sınıf derslerindendir. Bu bağlamda çalışma grubunu İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı 1.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Çalışma grubunda gönüllülük esasına dayalı olarak 14 öğrenci yer almıştır ve çalışma 3 hafta sürmüştür. Sümerler konusu Sümerler çizgi romanı kullanılarak araştırmacı tarafından anlatılmıştır. Her hafta çizgi romanda yer alan Sümerler ile ilgili bir ya da birkaç konu seçilmiş ve işlenmiştir. Seçilen konuyla ilgili çizgi roman sayfaları öğretmen adaylarına dağıtılmış ve araştırmacı konuyu anlatırken öğretmen adayları da ellerinde bulunan çizgi roman sayfalarından konuyu takip etmişlerdir. Ders boyunca öğretmen adaylarıyla soru-cevap yapılmıştır, bu sırada araştırmacı tarafından gözlem de yapılarak veri toplanmıştır. Uygulamanın yapıldığı son gün, görüşme formları katılımcılara dağıtılmış ve böylece veriler yazılı olarak da toplanmıştır.

Uygulamanın 1.haftasında (18-24 Şubat 2019), hazırlanan çizgi roman ve onam formları katılımcı sayısına göre çoğaltılarak derse girilmiştir. Araştırma hakkında gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra gönüllü katılımcılar belirlenmiş ve onam formları dağıtılmıştır. İlk hafta için çizgi romanın ilk beş sayfası belirlenmiştir. Diğer haftalarla eşit dağılım yapılamamasının nedeni ilk iki sayfanın olay örgüsünün girişi niteliğinde olması ve fazla bilgi vermiyor oluşu nedeniyledir. Aynı zamanda katılımcı olmayan diğer öğrencilere de hitap etmesi açısından projektör yardımıyla çizgi romanı bütün öğrencilerin görmesi sağlanmıştır. İlk hafta belirlenen konular; Mezopotamya bölgesinde yaşanan kuraklık, Sümerlerle ilgili genel bilgiler, mimari, hukuk ve destanlardır. İlgili konuların anlatımı, araştırmacı tarafından yapılmıştır. Uygulama yapılırken öğretmen adaylarından uygulama ve materyalle ilgili olumlu olumsuz eleştirilerini yazmaları istenmiştir, böylece derste daha dikkatli olmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Öğretmen adaylarıyla etkileşime geçilmesi ile birlikte içlerinden biri çizgi romana ve resme ilgili olduğunu ve resim yaptığını belirtmiştir. Bu öğretmen adayının çizgi romanların nasıl kullanılabileceği ve nasıl çizilebileceği üzerine düşünceleri alınmış ve öğretmen adayının eğitim alanında kullanılabilecek

bir çizgi roman hazırlama isteği ile ilgili de konuşulmuştur. Uygulama sonrasında gözlem yoluyla elde edilen veriler not alınmıştır.

Uygulamanın 2.haftasında (25 Şubat-3 Mart 2019), hazırlanan çizgi roman katılımcı sayısına göre çoğaltılarak derse girilmiştir. Uygulamanın ikinci haftasında Uygulama için çizgi romanın üç sayfası belirlenmiştir. Belirlenen konular; Sümerlerde din, atasözleri ve tekerlektir. İlgili konuların anlatımı araştırmacı tarafından yapılmıştır, öğretmen adaylarıyla da soru-cevap yapılmıştır. Katılımcıların dikkatlerinin dağılmasının önüne geçmek için ders anlatımı esnasında çizgi roman ve ders anlatımıyla ilgili görüşlerini yazmaları istenmiştir. Uygulama sonrasında gözlem yoluyla elde edilen veriler not alınmıştır. Bu gözlem verilerinden yola çıkarak derste çizgi roman kullanımının katılımcıların dikkatini çektiği, dikkatlerinin dağılmasının önüne geçtiği, derse aktif katılım sağlanmasında yardımcı olduğu sonuçlarına varılabilir.

Uygulamanın 3.haftası (8-14 Mart 2019), hazırlanan çizgi roman, katılımcı sayısına göre çoğaltılmıştır. Uygulamanın son haftası olduğundan verilerin de bu hafta toplanması kararlaştırılmış ve görüşme soruları da katılımcı sayısına göre çoğaltılmıştır. Uygulamada çizgi romanın son üç sayfasının kullanılmasına karar verilmiştir. Uygulamanın üçüncü haftası için belirlenen konular; yazının icadı, Ludingirra ve bilimdir. Bunun yanında yapılacak çalışma için materyal tasarlanırken elde edilen deneyimler paylaşılmış ve materyali daha kolay nasıl hazırlayabileceklerine dair fikirler verilmiştir. Uygulama tamamlandıktan sonra görüşme formları çoğaltılarak öğretmen adaylarına verilmiştir. İsim yazmak zorunda olmadıkları, kişi isimlerinin kimseyle paylaşılmayacağı, belirttikleri görüşlerin araştırma dışında kullanılmayacağı belirtilerek sorulara içtenlikle cevap vermeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Elde edilen gözlem verileri de uygulama sonunda not alınmıştır. Bu gözlem verilerine göre önceki haftalarda olduğu gibi ders işlenişinde çizgi romanın kullanımının katılımcıların dikkatini çektiği, derse odaklanmalarını sağladığı ve derse aktif katılımlarını sağlamaya yardımcı olduğu sonuçları çıkarılabilir. Ayrıca yapılan literatür incelemeleri sonucunda elde edilen çizgi romanın derslerde nasıl kullanılabileceğine dair ilgi çekici bilgiler öğretmen adaylarıyla bu hafta paylaşılmıştır. Çizgi romanın derslerde nasıl kullanılabileceğine ilişkin araştırmacının derste verdiği örnekler şöyledir: Çizgi romanın sınıflarda nasıl

etkili olarak kullanılabileceğine ilişkin öğretmenlere yol göstermesi açısından bazı örnekler belirtilebilir. Bu örnekler; derslerde kitabın aslı ve kitabın aslının çizgi roman hali okutulup karşılaştırılarak tarihi ve edebi çizgi romanlar kullanılabilir. Klasik çizgi romanlar kullanılabilir. Bir gazete veya kitaptan toplatılan veya öğrencilerin hazırladığı çizgi roman üzerinden karakterin politik felsefesinin olup olmadığı, varsa ne olduğu gibi çıkarımlar yaptırılabilir. Dünyaya farklı açılardan bakan çizgi roman örnekleri inceletilip yorumlatılabilir. Öğrencilere ilginç buldukları çizgi romanlar seçtirilebilir, buradaki karakterlerin düşünceleri, yaşamları, yaşama yükledikleri anlam tartışılabilir. Modern çizgi romanlardaki değerler ile günümüzdeki değerler karşılaştırılabilir, bu bağlamda çizgi roman karakterlerinin özellikleri de mevcut toplumdaki insanların özellikleri ile karşılaştırılabilir. Yine çizgi roman karakteri ile ilişkili olarak kahraman niteliğindeki karakterler özel yetenekleri bakımından yaşayan insanlarla karşılaştırılabilirler. Derste kullanılacak çizgi romanın konuşma balonlarında yer alan metin kısımları silinerek öğrencilerin yeni bir konuda yeni bir olay örgüsüyle yeni diyaloglar yazmaları istenebilir. Sınıftaki öğrencilerin be belki öğretmenin de karakter olarak yer aldığı bir çizgi roman oluşturulabilir (Parsons ve Smith, 1993). Öğrencilerin "Bir süper kahraman olsaydım" fikriyle yola çıkarak kendi çizgi romanlarını kendilerinin oluşturmaları sağlanabilir. Yine öğrencilerin kendi çizgi romanlarını kendilerinin oluşturmasının sağlanması üzerine okul yaşantılarına dair bir yazı yazdırılıp çizgi roman haline getirmeleri istenebilir. Öğrencilerin okul tatilinde kendi çizgi romanlarını yapabilecekleri önerisinde bulunulabilir, öğrenciler dikkatlerini çeken ya da günlük herhangi bir olayı hazırladıkları çizgi romana konu olarak alabilirler ve yeni okul döneminde bunu sunabilirler. Öğrencilerin yaratıcılıklarını kullanmaları açısından ellerinde bulunan çizgi romandaki yansıma sesleri kendi cümleleriyle tanımlamaları veya yeni yansıma sesler oluşturmaları istenebilir (Cleaver, 2008). Öğretmen adaylarına çizgi romanın derste kullanımına ilişkin örnekler verdikten sonra doldurulmuş olan görüşme formları toplanmış ve araştırmanın uygulamayı içeren kısmı böylece sona ermiştir.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Bu bölümde, toplanan verilerin analizinden elde edilen sonuçlar ortaya konmuştur. Bu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin olarak öğretmen adaylarından veriler gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Yarı yapılandırmış görüşme formları ile toplanan veriler analiz edilmiş ve bu veriler araştırmacının gözlemlerinden elde ettiği verilerle desteklenmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen veriler, benzerlikleri dikkate alınarak ortak kod ve temalar altında birleştirilmişlerdir. Belirlenen kod ve temalar doğrultusunda ortak başlıklar ve alt başlıklar belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının belirttikleri görüşler, uygun alt başlıklara frekans değeri olarak belirtilmiştir. Bulguların yorumlanması belirlenen kod ve temalar doğrultusunda yapılmıştır. Bu kod ve temalarla ilişkili olan gözlem verilerine de bulguların yorumlanmasında yer verilmiştir. Veri toplama araçları ile elde edilen veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir.

Yapılan araştırmanın amacına ulaşması için dört alt problem belirlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda her bir alt probleme ilişkin iki soruya yer verilmiştir. Sorulara verilen cevaplar ilgili olduğu alt problem doğrultusunda değerlendirilmiş ve bulgular araştırmanın dört alt problemine göre sınıflandırılarak ortaya konuştur.

4.1.SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE ÇİZGİ ROMANIN NASIL KULLANILABİLECEĞİNE İLİŞKİN ÖĞRETEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi romanın nasıl kullanılabileceğine ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerinin değerlendirilmesi amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formunda “Sosyal Bilgiler dersinde görsel ögelerden nasıl yararlanılabilir?” ve “Sosyal Bilgiler dersinde çizgi roman nasıl kullanılabilir?” olmak üzere iki soruya yer verilmiştir. Veriler incelendiğinde öğretmen adaylarının derste çizgi romanların nasıl kullanılabileceğine yönelik görüşlerinin iki temel başlık altında yoğunlaştığı görülmüştür. Bu başlıklar çizgi romanların uygulamaya yönelik kullanımı ve görsel olarak kullanımıdır. Söz konusu başlıklar da kendi içinde alt başlıklara ayrılmıştır. Görsele yönelik başlığının alt başlığı olarak somutlaştırmaya dayalı bilgilerin

öğretimi yer almıştır. Uygulamaya yönelik başlığının alt başlıkları ise tarihi olay anlatımında çizgi roman, drama tekniğinde çizgi roman ve çizgi roman karakterinin kullanımı olarak yer almıştır. Bu başlıklar şekil 4-1'de gösterilmiştir. Takip eden bölümde söz konusu başlıklar tek tek açıklanmıştır.

- Şekil 4-1: Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi romanın nasıl kullanılabileceğine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri

Öğretmen adayları, Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımını görsellik bağlamında değerlendirmişler ve somutlaştırmaya dayalı bilgilerin öğretiminde kullanılabileceği üzerinde durmuşlardır. Çizgi romanların ders içeriğinin somutlaştırılmasını sağlayarak öğrenmelerin kalıcılığının artmasına olumlu etki yaptığı yönünde görüş belirtmişlerdir. K12 kodlu katılımcı dersin somutlaştırılmasına yönelik kalıcı öğrenmelerin sağlanması yönündeki görüşünü aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

"Çizgi romanlar, resimler, filmler, fotoğraflardan yararlanılabilir. Çizgi romanlar konuya uyarlanarak kullanılır. Resim ve fotoğrafları sınıfın duvarına astığımız zaman da faydalı olur."

Buna ilişkin olarak K2 kodlu katılımcı da görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

"Resim, karikatür, çizgi roman gibi ögeler slayt aracılığıyla öğrencilere gösterilebilir."

Buna ilişkin olarak K6 kodlu katılımcı görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

"Sosyal Bilgiler tarih ve coğrafyayı daha fazla kapsadığı için çocuklara bunları yerlerinde gösteremeyeceğimizden dolayı fotoğraflarını göstermek daha yararlı olur."

K13 kodlu katılımcı ise görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Coğrafi şekilleri tasvir etmek için bir harita hazırlanabilir."

Aynı konuya ilişkin olarak K1 kodlu katılımcı görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

"Harita gibi materyallerden yararlanarak."

Sosyal Bilgiler dersinde görsel materyal olarak çizgi romanın kullanımına ilişkin görüşlerini K3 kodlu katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

"Mesela dünyadaki ülkelerin en önemli bitkilerini gösterirken çizgi roman şeklinde haritaları çizilip daha sonra onun üzerinde bölgeye göre bitkilerin çizilmesi şeklinde kullanılabilir."

Metinle birlikte görsel öğeler içeren çizgi romanlar, öğretilmek istenen bilginin ya da anlatılmak istenen bir olayın somut hale getirilmesini sağlayacaktır (Gündüz, 2004). Elde edilen veriler doğrultusunda Sosyal Bilgiler öğretiminde, konuya uyarlanmış çizgi romanlar dahil olmak üzere resim, film, fotoğraf, karikatür gibi görsel ögelerden yararlanılabileceği söylenebilir. Yararlanılan bu materyaller sınıf duvarına asılarak ya da slayt yoluyla gösterilerek görsellerin öğrencilere ulaşması sağlanabilir. Bu veriler doğrultusunda Sosyal Bilgiler öğretiminde görsel materyal kullanımının verilmek istenen bilgileri somutlaştırdığı ve bu yolla kalıcılığı

sağladığı sonucuna varılabilir. Çizgi romanda yer alan görsellerin öğrenci başarısını da olumlu yönde etkilediği de yapılan diğer çalışmalarla ortaya konmuştur (İlhan, 2016).

Diğer yandan uygulamaya yönelik görüşlere bakıldığında bu başlığın kendi içinde üç alt başlığa ayrıldığı görülmektedir. Öğretmen adaylarının uygulamaya yönelik görüşleri tarihi olay anlatımında çizgi roman, drama tekniğinde çizgi roman ve çizgi roman karakterinin kullanımı alt başlıklarında frekanslarına göre sıralanarak sınıflandırılmıştır. Uygulamaya yönelik olarak belirtilen görüşler ile hem çizgi romanın ders işlenişinde nasıl uygulanabileceğine hem de nasıl fayda sağlayabileceğine ilişkin elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Öğretmen adayları en çok ezbere dayalı bilgilerin yer aldığı özellikle tarih ve coğrafya öğretiminde çizgi romanların kullanılabileceğini, tarihi olay anlatımlarının çizgi romanlar ile zenginleştirilebileceği yönünde görüşler belirtmişlerdir. K1 kodlu katılımcı çizgi romanın uygulamada nasıl kullanılabileceğine yönelik görüşünü aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

"Tarihi bir olayı anlatırken olaylar çizgi roman tarzında anlatılabilir."

Bu bağlamda K3 kodlu katılımcı da tarih ve coğrafya öğretimine değinerek şu şekilde görüş belirtmiştir:

"Tarih, coğrafya konularını içeren derslerde slayt, çizgi roman, video gibi görsel ögelerden yararlanılabilir."

Bu konuyla ilişkili olarak K12 kodlu katılımcı görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Konuyla alakalı olaylar, örneğin Sümerler gibi, çizgi roman ile anlatılabilir."

Elde edilen verilerden yola çıkarak Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan çizgi roman, tarih ve coğrafya konularının ezberletilmesinden ziyade görselleştirilerek öğretilmesi sağlayabilir. Tarih ve coğrafya derslerinde çizgi roman, slayt, video gibi görsel ögelerin kullanımının bilgileri somutlaştırmayı sağlaması ve bilgilerin kalıcılığı arttırması yönünde öğrenmeyi olumlu etkileyeceği söylenebilir.

Çizgi roman ile ilişkili olarak düşünüldüğünde çizgi romanın olay örgüsünü bir tarihi olay oluşturabilir ve böylece tarihi olayların somutlaştırılması ve öğrenilmesi kolaylaştırılabilir. Yapılan bir diğer araştırmanın sonucunda da tarihi konuların öğretilmesinde çizgi romanların etkili bir materyal olduğu belirlenmiştir (Sarıbıyık, 2018).

Çizgi romanın uygulamaya yönelik kullanımına ilişkin olarak çizgi roman karakterinin kullanımı öğretmen adaylarının en çok değindiği uygulamalardan biri olmuştur. Bu konuda öğretmen adaylarının görüşlerinden biri K6 kodlu katılımcı tarafından gerekçesiyle birlikte belirtilmiştir:

"Konuları tamamen yerinde gezen bir çocuğun gözünden çizgi romana çevirebiliriz. Çünkü çocuklara yönelik yapılan her şeyde ana karakter onlara yakın olunca daha fazla etki kazanıyor."

Çizgi roman karakterinin kullanımı üzerine K13 kodlu katılımcı görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Tarihi konuları anlatırken tarihi karakterleri de kullanarak konu daha da sadeleştirilebilir."

Çizgi roman karakterinin kullanımına ilişkin olarak empati becerisine değinmiş olan K10 kodlu katılımcı ise görüşünü şu şekilde belirtmiştir:

"Çizgi romanlar yine aynı şekilde öğrenciye canlandırma yaptırarak ayrıca "Sen orada olsan ne yapardın?" gibi sorular sorularak sevdirilebilir."

Belirtilen görüşler doğrultusunda Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman karakterinin kullanımının etkili olabileceği söylenebilir Çizgi romanda yer alan karakterin öğrenciye yakın bir karakter seçilmesi yardımıyla işlenecek konunun etkili öğretiminin sağlanabileceği ifade edilmiştir. Aynı zamanda yine drama tekniği kullanılarak öğrencinin kendini karakterin yerine koyması sağlanarak empati becerisinin gelişmesine de yardımcı olabileceği belirtilen görüşlerdendir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda da öğrencilere verilmek istenen kazanımların kısa bir öykü ve çizgi karakter aracılığıyla işlenerek konuların zevkli geçebileceği belirtilmiştir (Topkaya ve Şimşek, 2015). Yapılan bir diğer çalışmada da öğrenciye kazandırılmak

istenen değerlerin, çizgi kahramanlar aracılığıyla yapılmasının kolay olduğu ifade edilmiştir (Sarıbıyık, 2018).

Öğretmen adaylarının, çizgi romanın uygulamaya yönelik kullanımının nasıl olabileceğine ilişkin belirttikleri bir diğer öneri drama yöntemi ile çizgi romanların bütünleştirilmesi üzerine olmuştur. Öğretmen adayları çizgi romanda yer alan olay örgüsü ve kişilerin drama yoluyla canlandırılabileceği görüşü üzerinde durmuşlardır. K2 kodlu katılımcının bu konuyla ilgili görüşü şu şekildedir:

"Çizgi romanlardaki kişiler ile sınıftaki kişiler bütünleştirilerek tiyatro canlandırılmasıyla bilgiler akılda kalıcı bir hale gelebilir."

Bu konuyla ilgili olarak K4 kodlu katılımcı görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

"Tiyatro şeklinde kullanabiliriz, dersleri çizgi roman üzerinden işleyebiliriz."

Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan çizgi roman drama tekniği kullanılarak canlandırılabilir ve böylece sınıfta yer alan öğrencilerin katılımı da sağlanabilir. Bu şekilde ders işlenmesi öğrenilenlerin kalıcılığının da artmasını sağlayabilir. Çizgi romanın bir olay örgüsü içermesi, çizgi romanda diyalogların ve karakterlerin yer alması nedeniyle bu materyalin drama tekniği ile kullanılabileceği düşünebilir. Drama tekniğinin kullanımı öğrencilerin derse etkin katılımını sağlayabileceği gibi birçok duyu organına hitap etmesi nedeniyle kalıcı öğrenmeler gerçekleşmesini de destekleyebilir.

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri görsele ve uygulamaya yönelik olarak değerlendirilebilir. Görsele yönelik olarak belirtilen görüşler kapsamında üzerinde en çok durulanı derslerde çizgi roman kullanılmasının bilgileri somutlaştırarak kalıcılığı sağlayabileceği yönündedir. Bunun yanında uygulamaya yönelik görüşlerde de bulunulmuştur. Bu doğrultuda belirtilen görüşler drama tekniği ve çizgi roman karakterinin yardımıyla ders işlenebileceğine yöneliktir. Uygulamaya yönelik bir diğer görüş ise tarihi olayların aktarımında da çizgi romanın kullanılabileceğidir. Veriler incelendiğinde öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinde çizgi roman kullanımına ilişkin olarak olumlu görüşlere sahip oldukları görülmüştür.

4.2.SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE ÇİZGİ ROMAN KULLANIMININ ÖĞRENCİYİ DERSTE ETKİN KILMASINA YÖNELİK ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının öğrenciyi derste etkin kılmasına yönelik olarak öğretmen adaylarının görüşlerinin alınması amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formunda "Sosyal Bilgiler dersinde çizgi roman kullanımının derse etkisi nasıldır?" ve "Sosyal Bilgiler dersinde çizgi roman kullanımının öğrenme üzerinde nasıl etkisi olmuştur?" olmak üzere iki soru yer almıştır. Öğretmen adaylarının görüşlerinden elde edilen veriler çizgi roman kullanımının derse ve öğrenmeye olumlu etkileri olmak üzere iki başlık ve bunların alt başlıkları olarak incelenmiştir. Çizgi roman kullanımının derse olumlu etkileri başlığının alt başlıkları olarak derse yönelik dikkat çekme, kullanışlılık, derse katılımın artması, dersi eğlenceli hale getirme yer almıştır. Çizgi roman kullanımının öğrenmeye olumlu etkileri başlığının alt başlıkları olarak ise kalıcılık, öğrenmeyi kolaylaştırma ve anlamlı öğrenme yer almıştır. Her başlığa ait alt başlıklar frekanslarının yoğunluğuna göre sıralanmıştır. Bu başlıklar şekil 4-2'de gösterilmiştir. Takip eden bölümde söz konusu başlıklar tek tek açıklanmıştır.

- Şekil 4-2: Sosyal Bilgiler Öğretiminde çizgi roman kullanımının öğrenmeye etkisine yönelik öğretmen adaylarının görüşleri

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının öğrenmeye olan etkisi üzerine öğretmen adaylarının görüşleri alınmıştır ve elde edilen veriler çizgi roman kullanımının ders ve öğrenme üzerinde olumlu etkileri olmak üzere analiz edilmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının ders üzerinde olumlu etkilerine ilişkin olarak öğretmen adayları, öğrencinin dikkatini çekerek ilgi duymasını sağladığı yönünde görüşler belirtmişlerdir. K3 kodlu katılımcı bu konuda görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Öğrencinin dikkatini çeker, derse daha çok odaklanarak dersten alması gereken verimi daha çok almasını sağlar."

K2 kodlu katılımcı görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

"Yeterince dikkat çekilebilirse olumlu etki yapacaktır."

K6 kodlu katılımcı görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Verimi ve konuya olan ilgiyi arttırır."

Sözel anlatım yapılan ve içeriğinde ezber bilgiler bulunduran derslerde öğrenciler sıkılabilmektedir. Derslerde çizgi roman gibi materyallere yer verilerek öğrencinin dikkatinin çekilmesi sağlanabilir. Ders işlenişinde kullanılan çizgi roman, görsel bir materyal olduğundan öğrencinin dikkatini çekme yönünde etkili olabilmektedir. Araştırmacının uygulama boyunca yaptığı gözlem sonuçlarına göre de derste çizgi roman kullanımı çalışma grubunun dikkatini çekmiştir. Bu bağlamda hem öğretmen adaylarından hem de araştırmacının gözlemlerinden elde edilen verilerin birbiriyle tutarlı olduğu söylenebilir. Yapılan bir diğer çalışmaya göre de çizgi romanların dikkat çekiciliği bulunmaktadır (Mutlu, 2019).

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin görüş belirten katılımcılardan biri olan K9 öğretmen açısından da kullanışlılığına değinmiş ve öğrencinin dikkatini çekip derse odaklanmasını sağladığı yönünde görüş belirtmiştir:

"Öğrencinin derse odaklanmasını, sevmesini sağlar. Öğretmenin konuyu anlatmasında kolaylık sağlar."

Ders işlenişinde çizgi roman kullanımına ilişkin kullanışlılık boyutu ile ilgili görüş bildiren az sayıda öğretmen adayı bulunmaktadır. Çizgi roman kullanılarak ders işlenmesi öğretmen için kolaylık olmakta bunun yanında öğrencinin derse odaklanmasını da sağlayabilmektedir. Araştırmacının gözlemleri de çizgi romanın derste odaklanmaya yardımcı olduğu yönünde olduğundan veriler birbirleri ile tutarlılık göstermektedirler.

Bunların yanında bazı öğretmen adayların Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının dersi eğlenceli hala getirebileceği görüşlerinde de bulunmuşlardır. K7 kodlu katılımcı bu konudaki görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

"Derse ilgisi olmayan çocukları derse yönlendirebilir. Ders daha eğlenceli geçer."

K13 kodlu katılımcı ders işlenişinde çizgi roman kullanımının eğlenceli olabileceği yönünde görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

"Olumludur. Çünkü kitap okumaktan daha eğlenceli gelebilir."

Çizgi roman, gerek çizimleri gerek konuşma balonlarında yer alan diyalogları ile eğlenceli bir materyal olarak hazırlanabilir. Bu da öğrencilerin ilgisini arttırarak onları derse yönlendirebilir. Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyonu düşük olan öğrencilerin bu şekilde kazanılması sağlanabilir. Buna ek olarak ders sürecinin sıkıcı geçmesinin de önüne geçilebilir. Yapılan çalışmalara göre de çizgi romanlar eğlenceli bulunmaktadır (Mutlu, 2019; Topkaya ve Şimşek, 215).

Öğretmen adaylarından biri olan katılımcı K12, Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının öğrencinin görsel hafızasında daha etkili kalabileceğini ve derse katılımlarını arttırabileceği görüşlerinde bulunmuştur:

"Öğrencinin görsel hafızasında daha etkili bir şekilde kalmasını sağlar. Derse katılma oranını artırır."

Çizgi roman görselliği sayesinde öğrencilerin dikkatini çeker ve bilgileri somutlaştırarak kalıcı öğrenmeler sağlanmasına yardımcı olabilir. Öğretmen adayları tarafından en çok üzerinde durulan bir diğer nokta ise çizgi roman kullanımının derse katılımı arttırabileceği yönündedir. Araştırmacının uygulama boyunca yaptığı

gözlemlerden elde ettiği veriler de derse katılım sağlandığı yönündedir. Soyut konuların işlenişinde öğrencilerin dikkatini çekebilmek ve ilgisinin artmasını sağlayabilmek için görsel materyaller kullanılabilir. Öğrencilere, işlenen konu bağlamında görselle ilgili sorular sorularak öğrencinin derste etkin kılınması sağlanabilir (Ilgaz, Aslan ve Örten, 2016).

Öğretmen adayları Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin öğrenmeye olumlu etki sağladığı yönünde görüşler belirtmişlerdir. Öğretmen adayları tarafından üzerinde en çok durulan olumlu etki öğrenmelerin kalıcılığını sağlaması olmuştur. Bu konuda K7 kodlu katılımcı görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

"Görsel bir materyal olduğu için verilen bilgiler daha akılda kalıcıdır."

K13 kodlu katılımcı ise çizgi romanda verilen bilgilerin daha kısa olmasına değinmiş ve bunun kalıcı öğrenmeler üzerinde olumlu etkisi olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

"Daha kısadır ve akılda kalıcı olur."

Çizgi romanların bilginin kalıcılığı üzerindeki etkisine yönelik görüşlerini K10 kodlu katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

"Hafızayı kullandırdığı için kalıcılığı artar."

K1 kodlu katılımcı ise bu konuyu görsel hafıza açısından değerlendirerek görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Görsel hafıza açısından olumlu bir etkisi olur."

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımı, bilgileri somutlaştırdığı ve görsel bir materyal olması sayesinde öğrenmelerin kalıcılığını arttırabilir. Görsellerle ve eğlenceli bir olay örgüsü ile bilgilerin öğrencinin zihninde yer edinmesini sağlayabilir. Bunun yanında işlenecek konu çizgi romanda kısaca anlatılabileceğinden bilgilerin akılda kalması sağlanabilir. Materyal kullanımının etki sağlama sebebi, materyalin birçok duyu organı ile etkileşime geçmesi ve bu sayede öğrenmelerin kalıcılığı desteklemesidir. Kalıcı öğrenmeler gerçekleştirmek için ders işlenişinde çeşitli materyallerin kullanımı faydalı olmaktadır (Nalçacı ve Ercoşkun,

2005). Yapılan bir diğer çalışmada çizgi roman materyali kullanılmasının bilgilerin kalıcılığını arttırdığı yönünde veriler elde edilmiştir (İlhan, 2016).

Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının öğrenme üzerindeki olumlu etkilerinin biri öğrenmeyi kolaylaştırdığıdır. K12 kodlu katılımcı çizgi roman kullanımının öğrenmeleri kolaylaştırdığını şu şekilde belirtmiştir:

"Daha kolay öğrenmelerini sağlar. Kolay anlaşılır."

Çizgi romanın konuşma baloncuklarında yer alan bilgiler konu ile ilgili çerçeve ve önemli bilgilerdir. Bu da öğrencilerin birçok bilginin içinde önemli noktaları seçebilmelerini desteklemektedir. Çizgi romanın hem konunun önemli noktalarını vurgulaması hem de öğrenciye görsel olarak hitap etmesi sayesinde öğrenmelerin kolaylaşmasını sağlayabilmektedir. Yapılan bir diğer çalışmada çizgi roman kullanımının öğrenmeleri kolaylaştırdığı sonucu ortaya çıkmıştır (İlhan, 2016).

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının anlamlı öğrenmeler sağladığı da öğretmen adaylarının üzerinde durdukları bir konudur. Toplanan veriler doğrultusunda çizgi roman kullanılarak ders işlenmesi sayesinde öğrenmelerin hem daha kolay sağlandığı hem daha kalıcı olduğu söylenebilir. K6 kodlu katılımcı bu konuda görüşlerini şöyle belirtmiştir:

"Görsellik zekayı etkiler, görselden yararlanılan bilgiler akılda kalır, böylece daha fazla kalıcı bilgi olur."

Çizgi romanlar gibi görsel ögeler çeşitli duyu organlarına hitap ederler. Bu bağlamda drama yöntemiyle kullanılma, çizgi roman hazırlama, konuşma balonlarındaki diyalogları okuma gibi çeşitli etkinliklerle farklı zeka türlerine de hitap edebilirler. Bu bağlamda bilgilerin kalıcılığının artması sağlanabilir. Yapılan bir diğer çalışmaya göre derslerde çizgi roman kullanımının görsel zekayı geliştirebileceği yönünde görüşlerde bulunulmuştur (Mutlu, 2019).

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin anlamlı öğrenme kapsamında görüş ise K9 kodlu katılımcı tarafından belirtilmiştir:

"Bilgilerin, öğrenciler tarafından öğrenilmesini kolaylaştırır, bilgiyi daha kolay kavrarlar."

K5 kodlu katılımcı anlamlı öğrenme kapsamında görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

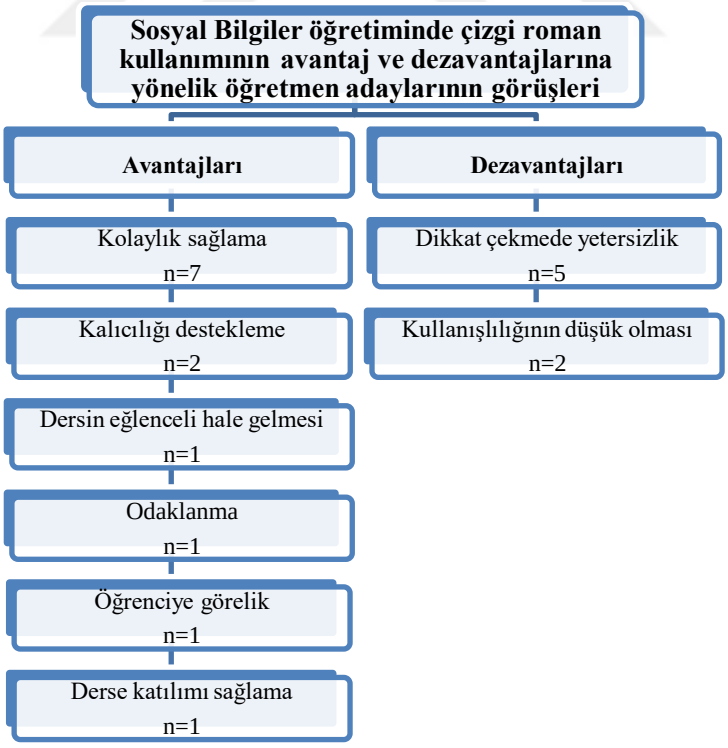
"Çabuk öğrenme, kavrama, hafızada canlandırma."

Sosyal Bilgiler öğretiminde görsel materyallerden faydalanılması dikkatin çekilmesini, kavramların somutlaştırılmasını, bilginin düzenlenmesini ve örgütlenmesini, anlamlı öğrenmelerin gerçekleşmesini ve öğrenmelerin kolaylaşmasını sağlayabilmektedir (Akbaba, 2012). Yapılan bu araştırmaya göre çizgi romanın kullanılması sayesinde bilgiler somutlaştırılır, bu materyal birçok duyu organına hitap eder, öğrenci seviyesine indirgenebilir ve öğrencilerin ilgisini çeker. Bunun yanında konuşma balonlarında konunun önemli noktalarına yer verilebilir. Bu bağlamda bilgilerin öğrenciler tarafından öğrenilmesi ve kavranması kolaylaşır. Çizgi roman kullanımının anlamlı öğrenmeler sağladığı yapılan diğer çalışmaların sonuçlarında da yer almaktadır (İlhan, 2016). Bunun yanında ders işlenişinde göze hitap eden araç gereç kullanıldığında öğrencilerin gerek akademik başarısında gerek derse ilişkin görüşlerinde olumlu yönde değişiklik olabilmektedir (Akengin ve İbrahimoğlu, 2010). Anlamlı öğrenmeler sağlanmasının ders başarısını arttırabileceği düşünüldüğünde çizgi roman kullanımının öğrenci başarıları üzerinde olumlu etki sağladığı söylenebilir (Ünal, 2018).

Öğretmen adaylarından toplanan veriler doğrultusunda Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının öğrenme üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna varılabilir. Öğretmen adaylarının en çok fikir belirttiği görüşler çizgi romanın dikkat çekici olması ve öğrenmelerin kalıcılığını arttırabilmesidir. Bunun yanında çizgi roman kullanımının anlamlı öğrenmeler sağlayabileceği de yine üzerinde durulan konulardan biridir. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının çizgi roman kullanılması üzerine olumlu görüşler belirttikleri görülmüştür.

4.3.SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE ÇİZGİ ROMAN KULLANIMININ AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARINA YÖNELİK ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının avantajları ve dezavantajlarına yönelik öğretmen adaylarının görüşlerinin alınması amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formunda "Sosyal Bilgiler ders işlenişinde çizgi roman kullanımının sağladığı avantajlar nelerdir?" ve "Sosyal Bilgiler ders işlenişinde çizgi roman kullanımının dezavantajları nelerdir?" olmak üzere iki soru yer almıştır. Öğretmen adaylarından alınan bu görüşler çizgi romanın avantajları ve dezavantajları olarak iki başlıkta incelenmiştir. Çizgi roman kullanımının avantajlarına ilişkin alt başlıkları kolaylık sağlama, kalıcılığı destekleme, dersin eğlenceli hale gelmesi, odaklanma, öğrenciye görelik, derse katılımı sağlama oluşturmuştur. Çizgi roman kullanımının dezavantajlarına ilişkin alt başlıkları ise dikkat çekmede yetersizlik ve kullanışlılığının düşük olması oluşturmuştur. Alt başlıklar frekanslarının yoğunluğuna göre sıralanmışlardır. Bu iki başlık ve alt başlıkları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Bu başlıklar şekil 4-3'te gösterilmiştir. Takip eden bölümde söz konusu başlıklar tek tek açıklanmıştır.

- Şekil 4-3: Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının avantaj ve dezavantajlarına yönelik öğretmen adaylarının görüşleri

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının avantaj ve dezavantajlarına yönelik olarak öğretmen adaylarının görüşleri alınmıştır. Öğretmen adayları çizgi roman kullanımının dezavantajları olarak kullanışlılığının düşük olması ve dikkat çekmede yetersiz kalacağı üzerine görüş bildirmişlerdir. Bunların dışında dezavantaj göremediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarının belirttikleri dezavantajlardan biri olarak öğrencilerin odaklanmakta sorun yaşayabileceği yönünde K3 kodlu katılımcının belirttiği görüş şöyledir:

"Genellikle hep dikkat topladığı konusuna odaklandık ama çocuk fazla odaklanırsa da hayaller alemine dalabilir."

Bu konuda bir diğer görüş ise K6 kodlu katılımcı tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

"Çocuklar çizimlere takılabilir."

Bu konuyla ilişkili bir diğer görüş K2 kodlu katılımcı tarafından belirtilmiştir:

"Öğrencilerin dikkati yeterince çekilemezse zaman kaybından başka bir şey olmaz."

K12 kodlu katılımcı da ders işlenişinde çizgi roman kullanımının dikkat çekmede yetersiz kalabileceği yönünde şu şekilde görüş belirtmiştir:

"Ders ciddiye alınmaz. Nasılsa resim diye dikkat dağınıklığı olur."

Bu konuyla ilişkili belirtilen bir diğer görüş K13 kodlu katılımcı tarafından şu şekilde belirtilmiştir:

"Öğrencinin dikkati dağılabilir ve dersten kopabilir."

Ders işlenişinde çizgi roman kullanımı bilgilerin somutlaştırılması, dikkat çekmesi, bilgilerin kalıcılığını arttırması gibi avantajlara sahip olsa da bazı dezavantajlara da sahiptir. Öğrenciler için görsellik sağlayan çizgi romanlar onların dikkatinin dağılmasına ve ders esnasında hayal kurmalarına sebep olabilir. Öğrenciler çizgi roman materyalinde yer alan çizimlere odaklanabilirler. Araştırmacının uygulama esnasındaki gözlemlerinden elde edilen veriler

doğrultusunda da çizgi roman kullanımının her zaman dikkat çekmediği görülmüştür. Gerek çalışma grubunun farklı bir materyal görmeleri gerek çizimler sebebiyle uygulamanın ilk haftasında biraz dikkat dağınıklığına sebep olmuştur. Sonraki haftalar da ise çalışma grubu çizgi roman materyaline alışmış ve bu sefer de ilgilerini yeterince çekmemeye başlamıştır. Bu bağlamda ders işlenişinde çizgi roman materyalinin kullanılması noktasında öğretmenlerin konuyu dağıtmayacak çizgi romanlar seçmeleri gerektiği ve materyalin kullanım süresinin öğrencilerin materyale alışıp sıkılmasına sebep olmayacak süre kullanılması gerektiği söylenebilir.

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının dezavantajı belirtilen bir diğer konu ise kullanışlılığının düşük olduğu yönündedir. Bu konuda dikkat çeken ifadelerden biri K7 tarafından yapılmıştır:

"Öğretmen için zor olabilir. Her konu içim çizim yapmak zordur. Kağıt harcanır, bu da kağıt israfına sebep olabilir. Ders sonrası bu kağıtlar değerlendirilmeli."

Ders işlenişinde çizgi roman kullanımının kullanışlılığı ile ilişkili olarak K5 kodlu katılımcı şu şekilde görüş belirtmiştir:

"Süreyi uzun tutmak dezavantajdır."

Çizgi romanın hazırlanması zor, uğraştırıcı ve zaman alıcı bir süreçtir. Çizgi roman birçok sayfadan oluşmaktadır. Her sayfada birçok kez aynı karakterleri çizmek ve boyamak gerekmektedir. Tüm bu hazırlık süreci öğretmen için zaman alıcı ve yorucudur. Öğretmen açısından kullanışlılığının düşük olduğu yorumu getirilebilir. Bunun yanında defalarca yapılan karalamalar ve taslak çizimler sonucunda ortaya bir daha kullanılamayacak durumda olan kağıtlar çıkmaktadır. Bu da kağıt israfına sebep olmaktadır. Bu ortaya çıkan kağıtların geri dönüşümü sağlanmalıdır. Bunlara ek olarak çizgi romanın materyal olarak kullanıldığı derslerin işleniş süresini uzun tutmak da dezavantajlar arasında yer almaktadır.

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin öğretmen adaylarından alınan görüşler doğrultusunda çizgi romanın dikkat çekmede yetersiz kalabileceği ve kullanışlılığının düşük kalabileceğine dair görüşler belirtmişledir. Öğretmen adayları bunların dışında başka dezavantaj belirtmemişlerdir. Elde edilen

verilere göre çizgi romanın sağladığı avantajlar üzerinde daha çok durulmuştur. Öğretmen adaylarından alınan görüşlere göre çizgi roman kullanımının avantajlarından biri öğrenmeye kolaylık sağlamasıdır. Bu konuda K1 kodlu katılımcı görüşünü şöyle ifade etmiştir:

"Sözlü anlatıma nazaran daha kolay ve zevkli olur."

Ders işlenişinde çizgi roman kullanımının öğrenmeleri kolaylaştırması ile ilişkili olarak K12 kodlu katılımcı görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

"Konuyu daha rahat ve akıcı anlatır."

Bu konuyla ilişkili olarak K4 kodlu katılımcı görüşlerini şöyle belirtmiştir:

"Öğrencilerin daha iyi öğrenmesi."

Öğrenmelerin kolaylaşması ile ilgili olarak çizgi roman kullanımının görsel hafızaya olan etkisine vurgu yapan K2 kodlu katılımcı görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Görsel hafızaya yardımcı olarak öğrenmeyi kolaylaştıracaktır."

Bu konuyla ilişkili olarak K11 kodlu katılımcı görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Öğrenmeyi kolaylaştırır."

Sadece anlatım yöntemi kullanılarak ders işlenmesi yerine görsel materyaller kullanılarak ders işlenmesi hem hedeflere ulaşılmasını kolaylaştırabilir hem bilgilerin akılda kalıcılığını arttırabilir. Ders işlenişinde kullanılan materyal ne kadar çok duyu organına hitap ederse bilgilerin akılda kalıcılığı da o kadar artacaktır. Aynı zamanda öğrencinin derse odaklandığı sürenin de artması sağlanacaktır (Çoban ve İleri, 2013). Sözlü anlatım öğrencinin dikkatini yeterince çekemeyebilir ve öğrencilerin sıkılmasına sebep olabilir. Derslerde çeşitli yöntem ve materyallerin kullanılması öğrenme üzerinde olumlu etki sağlayabilmektedir. Sosyal Bilgiler Öğretiminde çizgi roman kullanımı sözlü anlatımın olumsuzluklarını azaltarak derslerin hem daha kolay hem daha zevkli geçmesini sağlayabilir.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının en çok üzerinde durduğu avantajlardan biri öğrenmelerin kalıcılığını sağlaması olmuştur. Çizgi romanların öğrenmelerin kalıcılığı üzerine olan etkisi üzerine K13 kodlu katılımcı görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

"Kolay ve kısa sürede öğrenilir ve daha kalıcıdır."

Öğrenmelerin kalıcılığının artması ile ilgili olarak K8 kodlu katılımcı görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

"Bilginin kalıcılığını arttırır."

Ders işlenişinde görsellere yer verilmesinin sağladığı katkılara ön bilgileri anımsatma, öğrenilenlerin bütünleşmesini sağlama, anlamayı ve hatırlamayı kolaylaştırma örnek olarak verilebilir (Koçoğlu, Aydemir ve Ekici, 2016). Derste işlenecek konu sınırları belirlenerek ve önemli noktalarıyla birlikte çizgi romanda yer alabilir. Bu da öğrencilerin bilgi yığınının içinde kalmalarının önüne geçebilir. Böylece çizgi roman materyalini kullanan öğrenciler öğrenilmesi gereken bilgileri kısa ve öz bir şekilde görebilmektedirler. Bunun yanında bir görsel materyal olan çizgi romanın birçok duyu organına hitap etmesi sayesinde öğrenmelerin kalıcılığını da arttırabilir. Yapılan bir diğer çalışmada da çizgi romanların düz metinlere göre kendine özgü sürükleyici bir dile sahip olduğu ve uzun ifadeler yerine verilmek istenen bilginin net biçimde ortaya konduğu belirtilmiştir (Topkaya ve Şimşek, 2015).

Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan çizgi romanın dersi eğlenceli kılabileceği yönünde görüşte bulunan K7 kodlu katılımcı da bu görüşüne yönelik düşünceleri şu şekilde belirtmiştir:

"Öğrencileri derse yönlendirir. Dersi eğlenceli kılar. Çocukların öğrenmesini kolaylaştırır."

Çizgi roman, gerek farklı bir materyal olduğundan gerek eğlenceli çizimler ile eğlenceli diyaloglara yer verilebileceğinden dolayı dersi eğlenceli kılması sağlanabilir. Dersin işlenişinden keyif alan öğrenci derse yönelebilir ve eğlenerek öğrenmesi sağlanabilir. Böylece öğrencinin bilgileri öğrenmesi kolaylaşabilir.

Çizgi roman kullanımı konusunda bir diğer avantaj öğrencinin odaklanmasını sağlayabilmesi yönünde olmuştur. K3 kodlu katılımcı görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Öğrencilerin farklı bir şeyler görmesinden dolayı derse odaklanıp konuyu dağıtmadan ve konunun bitmesi gerektiği zaman bitmesini sağlar."

Sosyal Bilgiler öğretiminde sürekli benzer yöntemlerle ders işlenmesinin yarattığı olumsuzluğun önüne farklı yöntemlerin kullanılması ile geçilebilir ve öğrencinin materyale ilgisi artarak derse odaklanması sağlanabilir. Çizgi romanlarda işlenecek konu öğretmenin belirlediği sınırlar içinde yer alabilir, böylece konunun dağılmadan işlenmesi sağlanabilir. Bu bağlamda çizgi roman gibi farklı yöntemlere derslerde yer verilmesi hem işlenecek konunun sınırlarını belirleyebilir hem de öğrencilerin derse odaklanmasını sağlayabilir. Uygulama esnasında elde edilen gözlem verilerine göre çalışma grubu için farklı bir materyal olan çizgi roman öğrencilerin derse odaklanmasına yardımcı olmuştur. Araştırmacı tarafından konusunun sınırları belirlenerek hazırlanan çizgi roman, ders anlatımında konu dışına çıkılmasının önüne geçmiştir.

K10 kodlu katılımcının değindiği bir diğer konu ise çizgi romanlar yardımı ile konunun öğrencinin seviyesine uygun hale getirilebileceğidir. Görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

"Aktarılacak konunun öğrencinin seviyesine indirgenmesine yardımcı olur."

Özellikle küçük yaştaki öğrencilerin dikkatini ve ilgisini çekebilecek bir materyal olan çizgi roman, öğretmen tarafından öğrencilerin seviyesine göre hazırlanabilir. Görsellerin ve bilgilerin öğrencinin seviyesine göre hazırlanması sayesinde öğrenmeler kolaylaşabilir ve bilgilerin kalıcılığının arttırılması sağlanabilir. Yapılan benzer bir çalışmada, tarihi çizgi romanların tarih öğretimine önemli katkılar sağlayacağı ve içerik olarak öğrencilerin seviyesine uygun oldukları belirtilmiştir (Sarıbıyık, 2018).

K9 kodlu katılımcı ise öğrencilerin derse katılımıyla ilgili görüş belirtmiş ve öğrencilerinin dönütlerini arttırabileceğini şu şekilde ifade etmiştir:

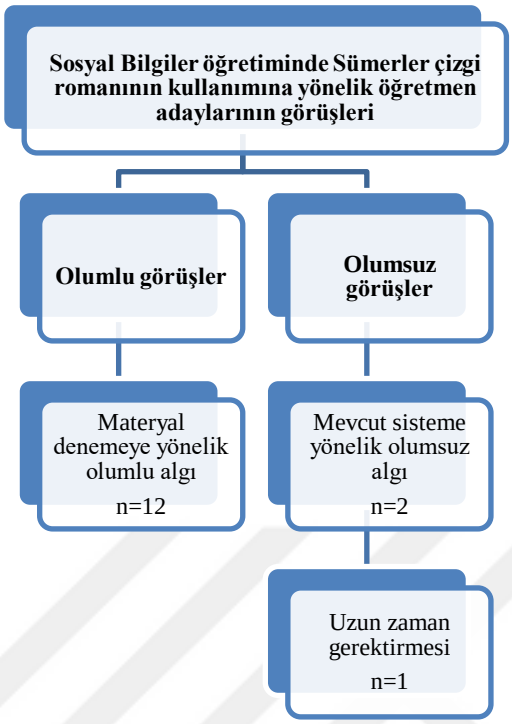
"Öğrencilerin dönütlerini artırır."

Yarı yapılandırılmış görüşme formlarından ve araştırmacının gözlemlerinden elde edilen veriler doğrultusunda ders işlenişinde çizgi roman kullanılmasının öğrenci katılımını arttırdığı sonucuna ulaşılabilir. Bu bağlamda derse katılımın artması ile öğrencilerden alınan dönütlerin de artması sağlanabilir. Elde edilen gözlem verileri değerlendirildiğinde uygulama esnasında çizgi roman ve çizgi romanda yer alan konularla ilişkili olarak soru-cevap yapılmıştır, bu sayede çalışma grubunun derse katılımı artmıştır. Bu bağlamda derse katılımın artması öğrenci dönütlerinin de artmasını sağlamıştır. Öğretmen adaylarının görüşlerinden elde edilen veriler ile araştırmacının gözlem verileri tutarlılık göstermektedir.

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanılmasına ilişkin olarak öğretmen adaylarından alınan görüşler doğrultusunda çizgi romanların öğrenmeye olumlu etki sağladığı, öğrenmelerin kalıcılığının artmasına yardımcı olduğu, derse katılım sağladığı sonuçlarına ulaşılabilir. Bunların yanında çizgi roman materyali öğrenci seviyesine göre hazırlanabilecek bir materyal olduğundan etkili olabilir. Derste çizgi romanın kullanılması dersleri eğlenceli kılabilir ve öğrencilerin odaklanmasına yardımcı olabilir. Öğretmen adayları genellikle Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının avantajlarını ifade etmekle birlikte bazı dezavantajlara sahip olduğunu da belirtmişlerdir.

4.4. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE SÜMERLER ÇİZGİ ROMANININ KULLANIMINA YÖNELİK ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ

Sosyal Bilgiler öğretiminde Sümerler çizgi romanının kullanımına yönelik öğretmen adaylarının görüşlerinin alınması amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formunda "Sosyal Bilgiler ders işlenişinde çizgi roman kullanımına ilişkin görüşleriniz nelerdir?" ve "Yapılan çalışmanın Sosyal Bilgiler ders işlenişinde çizgi roman kullanımına ilişkin görüşlerinizde etkisi nasıl oldu? olmak üzere iki soru yer almıştır. Öğretmen adaylarından elde edilen bu veriler olumlu ve olumsuz görüşler olmak üzere iki başlık altında toplanmıştır. Olumlu görüşlere ait alt başlığı materyal kullanmaya yönelik olumlu algı oluşturmuştur. Olumsuz görüşlere ait alt başlıklar ise uzun zaman gerektirmesi ve mevcut sisteme yönelik olumsuz algıdır. Öğretmen adaylarından elde edilen görüşler doğrultusunda sınıflandırılan alt başlıklar frekanslarının yoğunluğuna göre sınıflandırılmıştır. Bu başlıklar şekil 4-4'de gösterilmiştir. Takip eden bölümde söz konusu başlıklar tek tek açıklanmıştır.

- Şekil 4-4: Yapılan Çalışmanın Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına yönelik öğretmen adaylarına etkisi

Sosyal Bilgiler öğretiminde Sümerler çizgi romanının kullanımına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri alınmıştır. Öğretmen adayları olumlu ve olumsuz görüşler belirtmişlerdir. Olumsuz görüşlere yer verildiği gibi genellikle olumlu görüşler belirtilmiştir. Öğretmen adayları olumlu görüşlerden biri olarak çizgi romanların bilgiyi somutlaştırdığı yönünde görüşlerde bulunmuşlardır. K2 kodlu katılımcı görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

"Sözel dersleri sevmeyen öğrenciler için bu sözel verilerin görsel veriye dönüştürülmesi açısından eğitim-öğretime yardımcı olabilir."

Çizgi romanın görselliği ile ilişkili olarak K5 kodlu katılımcı görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

"Görsel hafızası kuvvetli insanlar için güzel olur. Beğendim."

Öğrenciler bazen sözel derslere yeterince ilgi göstermeyebilirler. Bu bağlamda birçok duyu organına hitap etmesi ve ilgi çekici olması sayesinde derslerde çizgi romanlardan faydalanılabilir. Böylece sözel olarak aktarılacak bilgiler

görselleştirilebilir ve öğrenmelerin kolaylaşmasına katkı sağlayabilir. Çizgi romanda yer alan görsellerin öğrenci başarısını da olumlu yönde etkilediği de yapılan diğer çalışmalarla ortaya konmuştur (İlhan, 2016).

Bunun yanında öğretmen adaylarının üzerinde durduğu bir diğer görüş ise çizgi romanla ders işlemenin öğrenmelerin kalıcılığını arttıracağı olmuştur. K8 kodlu katılımcı bu konuda görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

"Bence gayet iyi bir yöntem, öğrenmeyi kolaylaştırıp bilginin kalıcılığını artırıyor."

Bu konudaki görüşlerini K1 kodlu katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

"*Diğer yöntemlerde daha etkili, daha akılda kalıcı ve daha hatırlatıcıdır."*

Çizgi romanlar öğrencilerin ilgisini çekmekte, bu da onların derse odaklanmasını sağlamaktadır. Çizgi roman materyalinde işlenecek konuya kısaca yer verilebilir, böylece konuyla ilgili önemli bilgilerin vurgulanması sağlanır. Birçok duyuya hitap eden bu materyal sayesinde öğrenmelerin kalıcılığının artması sağlanabilir ve öğrenmeler kolaylaşabilir. Bu bağlamda ders işlenişinde öğrenmelerin kolaylaşması ve bilgilerin kalıcılığının arttırılabilmesi için çizgi romanlardan yararlanılabilir.

Bir diğer görüş ise Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının derslere odaklanmayı ve konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı yönündedir. Bu bağlamda çizgi romanların derse ilgiyi arttırabileceği söylenebilir. K3 kodlu katılımcı görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

"Çizgi roman kullanımının destekçisiyim çünkü benim de bir öğrenci olarak görsel içerikli derslere daha çok odaklanmamı ve konuyu daha iyi anlamamı sağlıyor."

K12 kodlu katılımcı da çizgi roman kullanımının derse ilgiyi arttıracağı yönünde görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Çizgi roman kullanımını tavsiye edebilirim. Derse olan ilgiyi arttırır."

Ders işlenişinde çizgi roman kullanılması görsel bir materyal olduğundan öğrencilerin dikkatini çekerek derse odaklanmalarını sağlamaktadır. Bununla ilişkili olarak derse odaklanan öğrenci konuyu daha iyi anlayabilmektedir. Öğretmen adaylarının derslerde çizgi roman kullanımına yönelik olumlu algı geliştirdikleri görülmüştür.

Bunların yanında çizgi romanda yer alan konuşma balonlarını öğrencinin okumasıyla öğrencinin derse katılımının sağlanabileceği yönünde fikir belirten K7 kodlu katılımcı fikirlerini şöyle belirtmiştir:

"Çizgi roman bence kullanılmalı, baloncukları öğrenci okumalıdır."

Yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda öğrencilerin derse etkin katılımı önem taşımaktadır. Çizgi roman, öğrencilerin derse etkin katılımını sağlayabilmektedir. Çizgi romanı öğrencilerin hazırlaması, konuşma balonlarını öğrencilerin okuması ve bunun gibi etkinliklerle öğrencilerin derse katılımı arttırılabilir.

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin olarak öğretmen adaylarının materyal denemeye yönelik olumlu algı geliştirdikleri söylenebilir. Katılımcılardan üçü ileride çizgi roman materyalini kullanabilecekleri yönünde görüş belirtmişlerdir. K3 kodlu katılımcı çalışmanın başında materyalin bu kadar yararlı olacağını düşünmediği ve öğretmen olunca kullanmak istediğini şu şekilde ifade etmiştir:

"Küçükken yapılan sıkıcı geçen derslerin keyifli olacağını gördüm ve öğretmen olduğumda mutlaka kullanmak isterim. Başında bu kadar yararlı olacağını düşünmüyordum."

K10 kodlu katılımcı ise materyali ileride kullanabileceğini şu şekilde belirtmiştir:

"Öğretmen olunca kesinlikle kullanmam gerektiğini düşündürttü."

Çizgi romanı derste materyal olarak kullanmaya yönelik olumlu tutum geliştiren bir diğer katılımcı olan K13 ise görüşünü şu şekilde belirtmiştir:

"İleride kullanabileceğim bir materyal olabileceğini anladım."

Ders işlenişinde çizgi roman kullanımının görüşlerini nasıl etkilediğini K6 kodlu katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

"Olumlu oldu. Zira her çocuk renkli çizimleri sever. Bu nedenle bu işleyişi sevdim."

K7 kodlu katılımcı ise ders işlenişinde çizgi roman kullanımının bu konuyla ilgili görüşlerini nasıl etkilediğini şu şekilde belirtmiştir:

"Olumlu yönde oldu. Kullanılmasını destekliyorum. Benim hoşuma gittiyse daha küçük yaştakilerin hoşuna da gider."

Sadece sözel olarak ya da sürekli aynı yöntemlerin kullanılarak işlendiği dersler öğrenciler için sıkıcı bir hal alabilir. Bu da öğrencilerin öğrenmesi üzerinde olumsuz etkiye yol açabileceği gibi gerek derslere gerek okula karşı olumsuz tutuma sebep olarak eğitim-öğretim üzerinde olumsuz etki de yaratabilir. Bu olumsuzların önüne geçmek için öğretmenler derste öğrencilerin dikkatini ve ilgisini çekebilecek, eğlenerek öğrenebilecekleri materyaller kullanarak derslerin keyifli geçmesini sağlayabilirler. Araştırmacının gözlem verileri de değerlendirildiğinde uygulama sürecinde çalışma grubunun zaman zaman dikkatleri dağılmış olsa da sıkılmadıkları ve derse katıldıkları görülmüştür. Bunun yanında öğretmenlerin ders işlenişinde kullanılabilecek çeşitli yöntem ve materyaller hakkında fikir sahibi olduklarında onları kullanmaya yönelik algıları da olumlu yönde değişebilmektedir. Yapılan çalışma öğretmen adaylarının derste çizgi roman kullanımına yönelik olumlu algı geliştirmelerini sağlamaya yardımcı olmuştur. Öğretmen adaylarıyla çizgi roman kullanılarak yapılan bir diğer çalışmada da uygulama sonrası çalışma grubunun çoğunluğu çizgi roman materyali kullanmaya olumlu algı geliştirmiştir (Mutlu, 2019).

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin öğretmen adayları olumsuz görüşlerde de bulunmuşlardır. En dikkat çekici görüşler ise mevcut sisteme yönelik bulunan olumsuz algı konusundadır. İki katılımcı bu konuda görüş belirtmiştir. K12 kodlu katılımcı çizgi roman kullanımına yönelik aktif ve iyi öğrenme sağladığı yönünde görüş belirttikten sonra mevut sisteme göre uygun

olmadığını belirtmiştir. Buna ilişkin olarak ezbere dayalı ve sınava yönelik çalıştıklarını ifade etmiştir. K12 kodlu katılımcının görüşleri şu şekildedir:

"Daha aktif ve daha iyi öğrenmeyi sağlar. Bir yandan eleştiri yapmak istiyorum; şu anki sınavlar ve sistemlere görsel olayların uygun olduğunu düşünmüyorum. Çünkü öğrenciler daha çok ezbere dayalı, konuyu bilip sınava gireyim tarzında çalışıyorlar."

Mevcut sisteme yönelik olumsuz algıya sahip bir diğer katılımcı olan K14 ise şu ana kadar gördüğü derslerin bilgi ağırlıklı olduğunu, yapılan çalışma görmediği ve tecrübe etmediği bir konu olduğu için fikri olmadığını belirtmiştir. K14 kodlu katılımcı tüm sorulara cevap vermek yerine tek bir cevapla görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Üniversite 1. sınıfım ve şu ana kadar gördüğüm dersler tamamen bilgisel yönde. Beyinlerimizde teorik bilgiler var hem de istemediğimiz kadar ama pratik yok, bize bunu göstermiyorlar. Ve şimdi görmediğim veya tecrübe etmediğim konuda düşüncelerimi merak ediyorsunuz. Üzgünüm ama fikrim yok."

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımı ile aktif öğrenme sağlanabilir. Aktif öğrenme, yapılandırmacı eğitim kapsamında düşünüldüğünde önemli bir yere sahiptir. Fakat sınav odaklı ve ezbere dayalı bir öğretimin içinde çizgi roman gibi görsel materyallerin kullanımının kendine yer edinmesi zor olabilmektedir. Buna benzer bir diğer nokta ise öğretmen adaylarının üniversite öncesinde aldıkları eğitimin bilgi ağırlıklı olduğu ve uygulamaya yeterince yer verilmediğidir. Her ne kadar yapılandırmacı yaklaşım ile çeşitli materyal, yöntem ve etkinlikler eğitim sistemimizin içinde yer edinmeye çalışsa da bunların uygulanması mevcut sistemde kendine yeterince yer bulamamıştır.

Uygulamanın uzun zaman gerektirdiği yönünde görüşte bulunan K5 kodlu katılımcı görüşünü şöyle belirtmiştir:

"Etkili olacağını düşünüyorum fakat uzun sürede kısa konu anlatılıyor."

Derslerde materyal kullanımının etkisi ile ders süresi uzayabilmektedir. Anlatım yöntemi ile kısa sürede bitebilecek konular materyal kullanılarak anlatıldığında daha uzun zaman alabilir fakat öğretmenlerin anlatacakları konu ve

derste kullanılacak materyal konusunda seçici olmaları bu olumsuzlukları azaltabilir. Uygulama esnasında elde edilen gözlem verilerine göre de materyal kullanarak ders işlenmesi uzun zaman almaktadır. Zaman alan uygulamalardan biri çizgi roman materyalini öğrencilere dağıtmaktır. Bir diğeri ise konunun anlatımıdır. Bununla ilgili olarak çizgi romanla sınırlandırılmış konunun anlatım süresinin öğretmene bağlı olarak değişebildiğini söylemek mümkündür. Ders süresi bakımından düşünüldüğünde derste materyal kullanımının kullanışlılığının düşük olduğu söylenebilir.

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin öğretmen adaylarından elde edilen veriler doğrultusunda öğretmen adaylarının materyal kullanmaya yönelik olumlu algı geliştirdikleri sonucuna varılabilir. Öğretmen adaylarının üzerinde en çok durduğu görüşler çizgi roman kullanımının bilgileri somutlaştırdığı, öğrenmelerin kalıcılığını arttırdığıdır. Bunun yanında derse olan ilgiyi arttırdığı ve derse katılım sağladığı üzerinde de durmuşlardır. Öğretmen adaylarının ileride çizgi roman materyalini kullanabilecekleri yönünde de olumlu algı geliştirdikleri söylenebilir. Elde edilen veriler doğrultusunda çizgi romanla ders işlemenin zaman aldığı bu nedenle kullanışlılığının düşük olduğu söylenebilir. Bunun yanında öğretmen adaylarının en dikkat çekici görüşleri yapılandırmacı yaklaşımla yetişmiş katılımcıların, dersleri ezber ağırlıklı ve sınav odaklı olarak ifade etmiş olmalarının oluşturduğu söylenebilir. 2005 yılında yapılan köklü değişim sonucunda yapılandırmacı yaklaşım öğretim programına girmiştir. Araştırmanın çalışma grubu, yapılandırmacı yaklaşımın yer aldığı öğretim programlarına göre eğitim almışlardır. Yapılandırmacı yaklaşım öğrencilerin bilgiyi yapılandırması, yaşayarak öğrenmesi, derse etkin katılımın sağlanması, derslerde materyal kullanılması ve çeşitli yöntemlerle öğretim yapılması gibi özellikleri desteklemektedir. Öğretmen adaylarının belirttikleri görüşler doğrultusunda yapılandırmacı yaklaşımın eğitimin içinde yeterince yer bulamamış olduğu yorumu yapılabilir. Elde edilen veriler doğrultusunda bunun nedeni olarak ezberci eğitim anlayışından yeterince uzaklaşamadığımız ve eğitim sisteminin sınav odaklı olması gösterilebilir.

BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.SONUÇ VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde; Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanılmasına ilişkin elde edilen verilerin analizinden çıkan sonuçlara yer verilmiş ve diğer çalışmaların sonuçlarına değinilerek tartışılmıştır. Araştırmacının ilgisi doğrultusunda yapılan araştırmanın konusu olarak 5. Sınıfların "Kültür ve Miras" öğrenme alanı içerisinde yer verilmiş olan Sümerler seçilmiştir. Bu öğrenme alanında yer alan "*somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder."* ilk kazanım olarak belirtilmiştir. Anadolu ve Mezopotamya uygarlıkları bu kazanım çerçevesinde ele alınmıştır (MEB, 2018). Sümerler konusunun ders içeriği olarak "Sosyal Antropoloji ve Medeniyetler Tarihi" dersinde yer alması nedeniyle uygulama bu derste yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu "Sosyal Antropoloji ve Medeniyetler Tarihi" dersini alan İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı 1. Sınıf öğrencileri oluşturmuştur.

Öğretmen adayları Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi romanın kullanımına ilişkin olarak materyalin bilgileri somutlaştırdığını belirtmişlerdir. Çizgi romanda bilgilerin görsel olarak yer alması, konuların bir olay örgüsü bağlamında anlatılması bilgilerin somutlaştırılması bağlamında belirtilen fikirlerdendir. Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının öğrencilere anlatılacak bilgileri görselleştirerek somutlaştırdığı sonucuna varılmıştır. Bilginin somutlaştırılması yönünde tarihteki karakterlerin çizgi romanda yer alması da öğretmen adayları tarafından belirtilen görüşler arasındadır. Bu bağlamda Sarıbıyık (2018) tarafından yapılan çalışmada "Tarkan" çizgi romanları kullanılmıştır. Tarkan, milli bir kimliğin içinde çizilmiştir. Bununla ilişkili olarak yapılan çalışmanın sonucunda ise Tarkan çizgi romanlarının Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılması çocuklarda milli duyguların geliştirilmesinde ve tarihi kahramanların örnek alınmasında önemli yer teşkil edebileceği sonucuna varılmıştır. (Mutlu, 2019) tarafından yapılan çalışmada da çalışma da çalışma grubunun en çok Sosyal Bilgiler ile ilişkili konularda çizgi roman hazırlamaya istekli oldukları ortaya konmuş bunun nedeni olarak ise tarih konularının yaşamla bağlantılı olması ve senaryoya aktarımının daha kolay olmasının olabileceği araştırmacı tarafından belirtilmiştir.

Öğretmen adaylarının görüşlerine göre çizgi romanlar göze hitap ettiğinden ve öğrenciler için farklı nitelikte materyaller olduklarından dikkat çekicidirler. Öğretmen adaylarının görüşleri ve araştırmacının gözlemlerine göre dikkat çekerek öğrencileri derse yönlendiren bu materyaller derse olumlu etki etmektedirler. Çizgi roman kullanımının öğrencilerin derse yönelik ilgi ve tutumlarını olumlu yönde etkilediği de yapılan benzer çalışmalarla ortaya konmuştur (Türkal, 2018).

Çizgi romanlar öğrencilerin dikkatini çektiğinden ve birçok duyuya hitap ederek öğrenmenin kalıcılığını sağlayabilmektedir. Öğretmen adayları ders işlenişinde çizgi roman kullanımının öğrencilere verilmek istenen bilgilerin ezberden ziyade anlamlı ve akılda kalıcı olacağını belirtmişlerdir. Bu bağlamda çizgi roman kullanılarak öğrenilen bilgiler kalıcı olmaktadır sonucuna varılabilir. Kalıcı öğrenmelerin sağlandığı yönünde benzer sonuçlar diğer çalışmalarda da ortaya konmuştur (Sarıbıyık, 2018; Mutlu, 2019, İlhan, 2016).

Çizgi romanlar hem birçok duyu organına hem de görsel zekaya hitap ederek anlamlı öğrenmeler gerçekleşmesine yardımcı olurlar. Bu bağlamda öğrenciler için öğrenmelerin kolaylaşması sağlanır. Öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda ders işlenişinde çizgi roman kullanılmasının anlamlı öğrenmeler sağladığı çıkarımında bulunulabilir. Anlamlı öğrenmelerin sağlanması yönünde benzer sonuçlar diğer çalışmalarda da ortaya konmuştur (Sarıbıyık, 2018).

Öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda çizgi roman materyalinin hazırlanması zor olduğundan öğretmen açısından kullanışlılığının düşük olduğu sonucuna ulaşılır. Araştırmacıdan elde edilen veriler de bu bilgiyle tutarlılık göstermektedir. Çizgi roman materyalinin hazırlanması zor ve zaman alıcıdır bu nedenle kullanışlılığının düşük olduğu sonucu çıkarılabilir. Çizgi roman hazırlanmasının bilgi birikimi ve yaratıcılık isteyen bir süreç olduğu yönünde sonuç elde edilen çalışmalar da mevcuttur (Türkal, 2018).

Çalışma grubu ile yapılan uygulamanın başında çizgi roman kullanımının yeterince faydalı olmayacağını düşünen bazı öğretmen adayları uygulamanın yapılmasının ardından çizgi roman kullanımına karşı tutumlarını olumlu yönde değiştirmişlerdir. Öğretmen adayları çalışma kapsamında yapılan uygulamanın ardından ileride derslerinde çizgi romanı bir materyal olarak kullanabileceklerini

belirtmişlerdir. Bu bağlamda öğretmen adayları yapılan materyal kullanmaya yönelik olumlu algı geliştirmişlerdir. Yapılan benzer çalışmaların sonucunda da Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının çizgi roman hazırlama ve kullanmaya yönelik olumlu görüşlere sahip olduğu ortaya konmuştur (Mutlu, 2019). Bunun yanında derse yönelik tutumları da olumlu yönde etkilediği yapılan çalışmalarla kanıtlanmıştır (Topkaya ve Şimşek, 2015).

Derste işlenecek konu çizgi romanlarda özet olarak yer alır bu da öğrencinin bilgi yığını içinde kalmasının önüne geçer. Sözlü anlatımın olumsuzluklarını tamamen olmasa da ortadan kaldırır. Bu bağlamda öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda ders işlenişinde çizgi roman kullanımı öğrenmelerin kolaylaşmasını sağlamaktadır. Çizgi roman materyali kullanılarak işlenen derslerde soru-cevap, drama, çizgi romanı öğrencinin hazırlaması, diyalogların öğrenci tarafından okunması gibi çeşitli etkinlikler yapılabilir ve bu doğrultuda derse katılımın artması sağlanır. Öğretmen adaylarının görüşleri ve araştırmacının gözlemlerine göre derste çizgi roman kullanılması derse katılımı arttırmaktadır sonucuna ulaşılabilir.

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanmanın ilişkin olarak öğretmen adaylarının olumsuz görüşleri arasında materyalin öğrencilerin dikkatini çekmede yetersiz kalabileceği, çizimlerin dikkat dağıtabileceği yer almaktadır. Yapılan diğer çalışmalarda da benzer olarak çizgi roman hazırlamanın uzun zaman aldığı ve zor olduğu sonucu ortaya çıkarken yapılan araştırmadan farklı olarak çizgi romanın çocuklara olumsuz örnek olacağı yönünde de sonuçlar ortaya çıkmıştır. (Mutlu, 2019). Öğretmen adaylarının görüşleri incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinin tarih ve coğrafya ile sınırlı olarak düşünüldüğü dikkat çekmiştir. Bunun nedeni olarak dersin işlenişinde Sosyal Bilgilere ait yan bilimlere yeterince yer verilmediği sebep olmuş olabilir. Öğretmen adayları mevcut sistemin ezbere dayalı ve sınava yönelik olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Bunun yanında üniversite öncesinde eğitim hayatlarında teorik bilgiler edindiklerini fakat uygulama açısından yetersiz kaldıkları ifade edilmiştir. 2005 yılında öğretim programlarında yapılan değişiklik sonucu kabul edilen yapılandırmacı yaklaşımın yeterince iyi uygulanamadığını ortaya çıkarmıştır. Bunun sebebi öğretmenlere uygulayabilmek için imkan tanınmaması ya da öğretmenin yapılandırmacı yaklaşımı uygulamada yetersiz kalması sebep olmuş olabilir. Bunun yanında öğretmen adayları tarafından sınav odaklı görülen mevcut

sistem öğrencileri ezbere yöneltmesi nedeniyle yapılandırmacı yaklaşımın yeterince uygulanamamasına sebep olan etkenlerden biri olabilir. Bu doğrultuda mevcut sistem içinde yapılandırmacı yaklaşım yeterince iyi uygulanamıyorsa görsel materyal kullanımı ders işlenişinde uygun olmamaktadır.

İlhan (2016) tarafından Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi romanların kullanımı üzerine yapılmış olan araştırmanın sonucunda öğrencilerin, derse yönelik tutumlarının, tarih algılarının ve çizgi romana karşı tutumlarının olumlu yönde farklılık gösterdiği belirtilmiştir. Ünal (2018) tarafından yapılmış olan Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının öğrencilerin ders başarısı ve derse karşı tutumlarının etkisinin araştırıldığı çalışmanın sonucunda başarı testine göre olumlu farklılık bulunmuş olup tutum ölçeğine göre ise bir farklılığa rastlanmamıştır Topkaya ve Şimşek (2015) tarafından vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersine yönelik tutum üzerinde eğitici çizgi romanların etkisi araştırılmıştır.Yapılmış olan çalışmada öğrencilerin, çizgi roman kullanılarak işlenen derse karşı olumlu tutum geliştirdiği belirtilmiştir. Akengin ve İbrahimoğlu (2010) tarafından yapılan araştırmada dikkat çekici olarak, karikatür kullanılarak işlenen Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin etkin olmayan durumdan etkin olan durumuna geçmiş olmalarının öğrenciler için alışılması zor bir durum yarattığına değinilmiştir, ders süresince etkin olmanın zihinsel olarak çalışmayı da beraberinde getirmesi bunun nedeni olarak belirtilmiştir. Mutlu (2019) tarafından yapılan çalışmaya göre Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının çizgi roman hazırlama ve materyal kullanmaya görüşlerinin olumlu olduğu otaya çıkmıştır. Türkal (2018) tarafından yapılan çalışmada çizgi romanların öğrencilerin derse yönelik ilgi ve tutumlarını olumlu yönden etkilemesi ve başarıyı arttırmasının beklendiği sonucuna varılmıştır. Sarıbıyık (2018) tarafından yapılan çalışmada ise çizgi romanların etkili ve kalıcı öğrenmeler üzerinde olumlu sonuçları olduğu belirtilmiştir. Gürsoy (2018) tarafından kitap okuma alışkanlığının kazandırılmasında çizgi romanların kullanımı üzerine yapılan araştırmanın sonuçlarına göre ise katılımcılar, okuma saatlerinde çizgi roman kullanılması yönünde olumlu görüşler belirtmişlerdir. Öğrencilerin, çizgi romanın kullanıldığı okuma saatlerine daha fazla motive oldukları araştırmacı tarafından belirtilmiştir. Öz ve Efecioğlu (2015) tarafından yapılan çalışmada İngilizce öğretiminde çizgi roman kullanımının öğrenciler üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Orçan ve İngeç (2015) tarafından yapılan çalışmaya göre ise

fizik öğretiminde çizgi roman tekniği ile geliştirilen hikayelerin yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesinde kullanılabileceğini göstermiştir.

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde genelde nicel ya da karma yöntemlerin kullanıldığı görülmüştür. Çizgi roman, derslerde materyal olarak kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar, derslerde çizgi romana yer verilmesinin olumlu etkilerini ortaya koymuştur. Yapılmış olan bu çalışmada ise nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çizgi roman, ders işlenişinde materyal olarak yer almıştır. Diğer araştırmaların sonuçlarının da gösterdiği gibi bu çalışmada da katılımcılar genelde olumlu görüşler belirtmişlerdir. Yapılan araştırma ile çizgi romanların dikkat çekici materyaller oldukları ve bilgileri somutlaştırdıkları sonucuna varılmıştır. Öğretmen adaylarından elde edilen verilere göre en çok üzerinde durulan konulardan biri çizgi romanın bilgilerin kalıcılığını arttırdığı yönündedir. Bunun yanında çizgi romanlar, öğrencilerin anlamlı öğrenmeler gerçekleştirmesini de desteklemektedirler. Yapılan çalışma sonrası öğretmen adaylarının materyal kullanmaya yönelik olumlu algı geliştirdikleri sonucuna varılmıştır. Çizgi romanların göze hitap etmesi ve bilgileri özetlemesi nedeniyle öğrenmelerin kolaylaştığı çıkarımında da bulunulabilir. Öğretmen adayları olumsuz görüşlerde de bulunmuşlardır. Bunlardan biri çizgi roman materyalinin hazırlanma sürecinden dolayı öğretmen açısından kullanışlılığının düşük olmasıdır. Bir diğeri ise mevcut sistemin sınav odaklı ve ezbere dayalı olduğu bu nedenle çizgi roman gibi uygulamaların sisteme uygun olmadığı yönündeki görüşlerdir.

5.2.ÖNERİLER

Bu araştırmada çizgi roman konusu olarak "Sümerler" seçilmiştir. Sosyal Bilgiler ders içeriğinde yer alan diğer konular için de çizgi roman hazırlanarak etkinlikler yapılabilir. Çizgi romanlar, Sosyal Bilgiler ders konularıyla ilgili hazırlanabildiği gibi Türkçe, İngilizce, Matematik gibi diğer derslerin konularıyla ilgili de hazırlanabilir. Materyali hazırlamadan önce çizgi romanda işlenecek konu için detaylı literatür taraması yapılmalıdır. Böylece çizgi romanda yer alan konunun özetlenmesi daha iyi yapılabilir. Çizgi romanın nasıl kullanılabileceği ile ilişkili olarak ülkemizde yapılan çalışmaların yanı sıra başka ülkelerde yapılan çalışmalar da incelenebilir. Çizgi roman hazırlanırken hitap edeceği öğrenci seviyesi dikkate alınmalıdır. Çizgi romanda yer alan metin ve görseller hitap edeceği öğrencilerin

seviyesine uygun olarak hazırlanmalıdır. Çizgi roman öğretmen tarafından elle hazırlanabileceği gibi bilgisayar yardımıyla da hazırlanabilir, bunun için çeşitli uygulamalar mevcuttur. Bunun yanında çizgi roman materyalini öğrencilerin hazırlaması sağlanarak da çalışma yapılabilir, bu sayede öğrencinin derse etkin katılım sağlaması desteklenebilir. Seçilen ya da hazırlanan çizgi romanın konusu yeterince uygun değilse değiştirilmeli ve daha uygun bir konu seçilerek kullanılmalıdır. Yapılacak araştırmalarda çizgi romanın kullanımına ilişkin farklı uygulamalara yer verilebilir. Örneğin monarşiyi anlatan bir çizgi roman ile cumhuriyeti anlatan bir çizgi roman veya seçilen çizgi romandaki karakterin yaşam biçimi ile günümüzdeki insanların yaşam biçimi karşılaştırtılabilir. Hazırlanan çizgi romanda öğrencilerin dikkatini ve ilgisini çekmesi için eğlendirici diyaloglara yer verilmelidir. Çizgi romanın eğlendirici yönü göz ardı edilmemelidir. Sosyal Bilgiler eğitiminde çizgi roman kullanımına ilişkin nitel araştırmanın kullanıldığı daha fazla çalışma yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Açıkalın, M. (2017). *Araştırmaya dayalı sosyal bilgiler öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Akbaba, B. (2012). Sosyal bilgiler öğretiminde görsel materyallerin kullanımı. M. Safran, (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (2. baskı). içinde (s. 283-319). Ankara: Pegem Akademi.

Akengin, H. ve İbrahimoğlu, Z. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının öğrencilerin akademik başarısına ve derse ilişkin görüşlerine etkisi.* Ondokuzmayıs Universty Journal of Education, *29*(2).

Akınoğlu, O. (2004). *Yapılandırmacı öğrenme ve coğrafya öğretimi*. Marmara Coğrafya Dergisi (10), 73-94.

Akrep, M. Y. (2017). *Sümer ekonomisinde tapınak faktörü*. Mavi Atlas, 5(2), 458-473.

Aleixo, P. ve Baillon, M. (2018). *Biyolojik psikoloji çizgilerle hayatta kalma rehberi.* (G. İ. Kaya, Çev.). Sümer Kitabevi.

Alsaç, Ü. (1994). *Türkiye'de karikatür, çizgi roman ve çizgi film.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Arslan, M. (2007). *Eğitimde yapılandırmacı yaklaşımlar*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, *40*(1), 41-61.

Assad, M. K. (2017*). How a comic book assignment can help students learn the value research evidence*. The Cea Forum. *46*, s. 180-201. College English Association.

AXİS 2000 Büyük Ansiklopedi. (1999). *III*, 252-257. İstanbul: Milliyet/HACHETTE.

AXİS 2000 Büyük Ansiklopedi. (1999). *XI*, 138-141. İstanbul: Milliyet/ HACHETTE.

Bauer, S. W. (2013). *Antik dünya tarihi-İlk kayıtlardan Roma' nın dağılmasına kadar*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Berg, B. L. ve Lune, H. (2016). *Qualitative research methods for the social sciences.* İngiltere: Pearson Higher Ed.

Bilgili, A. S. (Ed). (2012). *Sosyal bilgilerin temelleri.* Ankara: Pegem Akademi.

Cantek, L. (2014). *Türkiye' de çizgi roman.* (4. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Cleaver, S. (2008, Mayıs-Haziran 34). *Comics & Graphic novel*. Instructer, 117(6), 28-30.

Creswell, J. W. (2016). *Nitel, nicel araştırma deseni ve karma yöntem yaklaşımları* (S.B. Demir, Çev.). Ankara: Eğiten Kitap.

Çelikkaya, T. ve Kuş, Z. (2009). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve teknikler*. Eğitim Fakültesi Dergisi, *22*(2), 741-758.

Çetin, Y. (2010). *Okutan çizgiler*. Milli Folklor (85), 193-198.

Çetin, Y. ve Karaata, C. (2010). *Türk öğrencilerin kitap okumama sorununa çözüm önerileri.* Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, *19*(1), 202-215.

Çığ, M. İ. (2011). *Sümerli Ludingirra geçmişe dönük bilimkurgu.* İstanbul: Kaynak Yayınları.

Çığ, M. İ. (2012). *Sümerlilerde Tufan Tufan' da Türkler.* İstanbul: Kaynak Yayınları.

Devrimci, H. (1993). *İlkokul 5. sınıf çocuklarında okuma alışkanlığın incelenmesi*. Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Diakov, V. ve Kovalev, S. (2010). *İlkçağ tarihi.* (Ö. İnce, Çev.). İstanbul: Yordam Kitap.

Doğanay, A. (2004). Sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk, D. Dilek (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (4. Baskı). içinde (s. 15-46). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Doğanay, A. ve Sarı, M. (2004). *Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleriyle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgilerin doğasına ilişkin yaklaşımlarının değerlendirilmesi.* Ankara: MEB.Yayınları.

Erdem, E. ve Demirel, Ö. (2002). *Program geliştirmede yapılandırmacılık yaklaşımı.* Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (23), 81-87.

Erden, M. (2000). *Sosyal bilgiler öğretimi.* İstanbul: Alkım Yayınevi.

Ertürk, S. (1988). *Türkiye'de eğitim felsefesi sorunu*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi *3*(3), 11-16.

Fidan, N. K. (2008). *İlköğretimde araç gereç kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri.* Kuramsal Eğitimbilim, *1*(1), 48-61.

Glesne, C. (2015). *Nitel araştırmaya giriş*. (A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu, Çev). Ankara: Anı Yayıncılık.

Gündüz, U. (2004). *Bir popüler kültür ürünü olarak çizgi romanın kültürel, toplumsal ve siyasal işlevleri. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Güneş, F. (2017). *Okuma ilgisi ve gücü.* Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi, *3*(3), 119-128.

Gürsoy, H. C. (2018). *Kitap okuma alışkanlığının kazandırılmasında yardımcı bir araç olarak çizgi romanların kullanılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

İlbi, Ö. (2006). *Ausubel' in sunuş yöntemi ile, bilgisayar destekli öğretim yöntemlerinin kimya ünitelerindeki kavram yanılgılarının önlenebilmesi açısından karşılaştırılması* (Doctoral disertation, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

Ilgaz, S., Aslan, H., ve Örten, H. (2016). Resim ve fotoğraflarla sosyal bilgiler öğretimi. R. Sever, M. Aydın ve E. Koçoğlu (Ed.), *Alternatif yaklaşımlarla sosyal bilgiler eğitimi* (1. Baskı). İçinde (s. 479-502). Ankara: Pegem Akademi.

İlhan, G. O. (2016), *Sosyal bilgiler öğretiminde çizgi romanların kullanımı,* (Doktora Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Jean, G. (2012). *Yazı İnsanlığın belleği.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kabapınar, Y. (2014). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Kaymakçı, S. ve Ata, B. (2012). *Sosyal bilgiler öğretmelerinin sosyal bilgilerin doğasıyla ilgili görüşleri.* Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 3(1), 35-64.

Keçe, M. ve Merey, Z. (2011). *İlköğretim sosyal bilgiler kazanımlarının sosyal bilimler disiplinlerine ve disiplinlerarası anlayışına uygunluğunun belirlenmesi.* Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fakültesi Dergisi (8), 110-139.

Kinder, H. ve Hilgemann, W. (2012). *Dünya tarihi atlası* (Cilt I). (L.Uslu, Çev.). Ankara: ODTÜ Yayıncılık.

Koçak, A. ve Arun, Ö. (2006). *İçerik analizi çalışmalarında örneklem sorunu.* Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, *4*(3), 21-28.

Koçak, K. (2014). *Koloni çağında hukuk*. Nevşehir Barosu Dergisi, I(1), 163-181.

Koçoğlu, E., Aydemir, H. ve Ekici, Ö. (2016). Görsel materyallerle sosyal bilgiler öğretimi. R. Sever, M. Aydın ve E. Koçoğlu (Ed.). *Alternatif yaklaşımlarla sosyal bilgiler eğitimi* (1. Baskı). içinde (s. 25-98). Ankara: Pegem Akademi.

Köstüklü, N. (2001). *Sosyal bilgiler ve tarih öğretimi.* Konya: Günay Ofset.

Kramer, S. N. (2002). *Tarih Sümer' de başlar: Yazılı tarihteki otuzdokuz ilk.* (H. Koyukan, Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Merriam, S. B. (2015). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber. (3. Basımdan Çeviri).* (S. Turan, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: Yazar. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354

Mutlu, Z. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına yönelik görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.

Nalçacı, A. ve Ercoşkun, M. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler derslerinde kullanılan materyaller*. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi(11), 141-154.

Ocak, G. (2005). *Buluş yoluyla öğretimin öğrenmede kalıcılığa etkisi.* Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2), 289-297.

Orçan, A. ve İngeç, Ş. K. (2016). *Fizik öğretiminde çizgi-roman tekniği ile geliştirilen bilim-kurgu hikayelerinin yaratıcı düşünme becerilerine etkisi.* Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 31(4), 628-643.

Öz, H. ve Efecioğlu, E. (2015). *Graphic novels: an alternative approach to teach English as a foreign language.* Journal of Language and Linguistic Studies, *11*(1), 75-90.

Özdemir, M. (2010). *Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma.* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, *11*(1), 323-343.

Özen, Y. ve Gül, A. (2007). *Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren-örneklem sorunu.* Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi (15), 394-422.

Özer, A. (2005). *Etkin öğrenmede yeni arayışlar: İşbirliğine dayalı öğrenme ve buluş yoluyla öğrenme.* Ahmet Yesevi Üniversitesi, Bilig (35), 105-131.

Özmen, C. (2011*). Sosyal bilgiler eğitiminde yansıtıcı inceleme yaklaşımına ilişkin öğretmen görüşleri.* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(30), 19-39.

Parsons, J. ve Smith, K. (1993). *Using comic books to teach.* Mayıs 15, 2019 tarihinde ERIC Institute of Education Sciences: https://eric.ed.gov/?id=ED363892 adresinden alındı

Kılıçoğlu, G. (2012). Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi. M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (2. Baskı) içinde (s. 3-16). Ankara: Pegem Akademi.

Sarıbıyık, M.S. (2018). *İlkokullarda milli tarih şuurunu kazandırmada tarihi çizgi romanların önemi: Tarkan çizgi romanları örneği*. (Yüksek Lisans Tezi) Giresun Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.

Sever, R. (2016). Alternatif yaklaşımlarla sosyal bilgiler öğretimi ile ilgili temel kavramlar. R. Sever, M. Aydın ve E. Koçoğlu (Ed.). *Alternatif yaklaşımlarla sosyal bilgiler eğitimi* (1. Baskı). içinde (s. 01-12). Ankara: Pegem Akademi.

Şahin, A. (2016). *Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde (7. sınıf) sunuş yoluyla öğretim stratejisi aracılığıyla "cennet" kavramının öğretimi.* Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi(28), 193-222.

Şahin, A. E. (2010). Eğitimle ilgili temel kavramlar. V. Sönmez (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* (7.Baskı). içinde (s. 2-24). Ankara: Anı Yayıncılık.

Şahin, M. ve Çetinoğlu, A. G. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bölümlerindeki ders ve uygulamalara ilişkin algıları*. e. International Journal of Educational Research, *7*(1), 50-69.

Şentürk, C. (2012). *Yapılandırmacı yaklaşım ve 5E öğrenme döngüsü modeli.* Eğitime Bakış Dergisi, *6*(17), 58-62.

Talu, N. (1999). *Çoklu zeka kuramı ve eğitime yansımaları.* Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (15), 164-172.

Tanrıöğen, A. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretiminin tanımı, önemi ve özellikleri. (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (1. Baskı). İçinde (s. 11-23). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Tezcan, M. (1985). *Eğitim sosyolojisi.* Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Topkaya, Y. (2016). *Doğal çevreye duyarlılık değerinin aktarılmasında kavram karikatürleri ile eğitici çizgi romanların etkililiğinin karşılaştırılması.* Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, *3*(34), 259-272.

Topkaya, Y. ve Şimşek, U. (2015). *Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersine yönelik tutum üzerinde eğitici çizgi romanların etkisi*. Bilgisayar ve Eğitim Araştırmaları Dergisi, *3*(6), 152-167.

Toprak, E. ve Demir, S. B. (2017). *İlkokul 4. sınıf "insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi" dersinde yaşanan sorunların sınıf öğretmenleri tarafından değerlendirilmesi.* Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, *17*(4), 2160-2179.

Tuğrul, B. ve Duran, E. (2003). *Her çocuk başarılı olmak için bir şansa sahiptir: zekanın çok boyutluluğu çoklu zeka kuramı*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi(24), 224-233.

Türkal, B. (2018). *Oluşturma ve uygulama açısından sosyal bilgiler öğretiminde bir öğretim materyali olarak çizgi roman kullanımı.* (Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Türnüklü, A. (2001). *Eğitimbilim alanında aynı araştırma sorusunu yanıtlamak için farklı araştırma tekniklerinin birlikte kullanılması*. Eğitim ve Bilim, 26(120), 8-13.

Ulusoy, K. ve Gülüm, K. (2009). *Sosyal bilgiler dersinde tarih ve coğrafya konuları işlenirken öğretmenlerin materyal kullanma durumları*. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(2), 85-99.

Ünal, O. (2018). *Sosyal bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının öğrenci başarısı ve tutumuna etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Wilford, J. N. (1993, 24 Ağustos). *Collapse of earliest known empire is linked to long, Harsh Drought.* The New York Times, B7.

Yaşar, M. C. ve Aral, N. (2010). Yaratıcı Düşünme Becerilerinde Okul Öncesi Eğitimin Etkisi. *Kuramsal Eğitimbilim, 3*(2), 201-209.

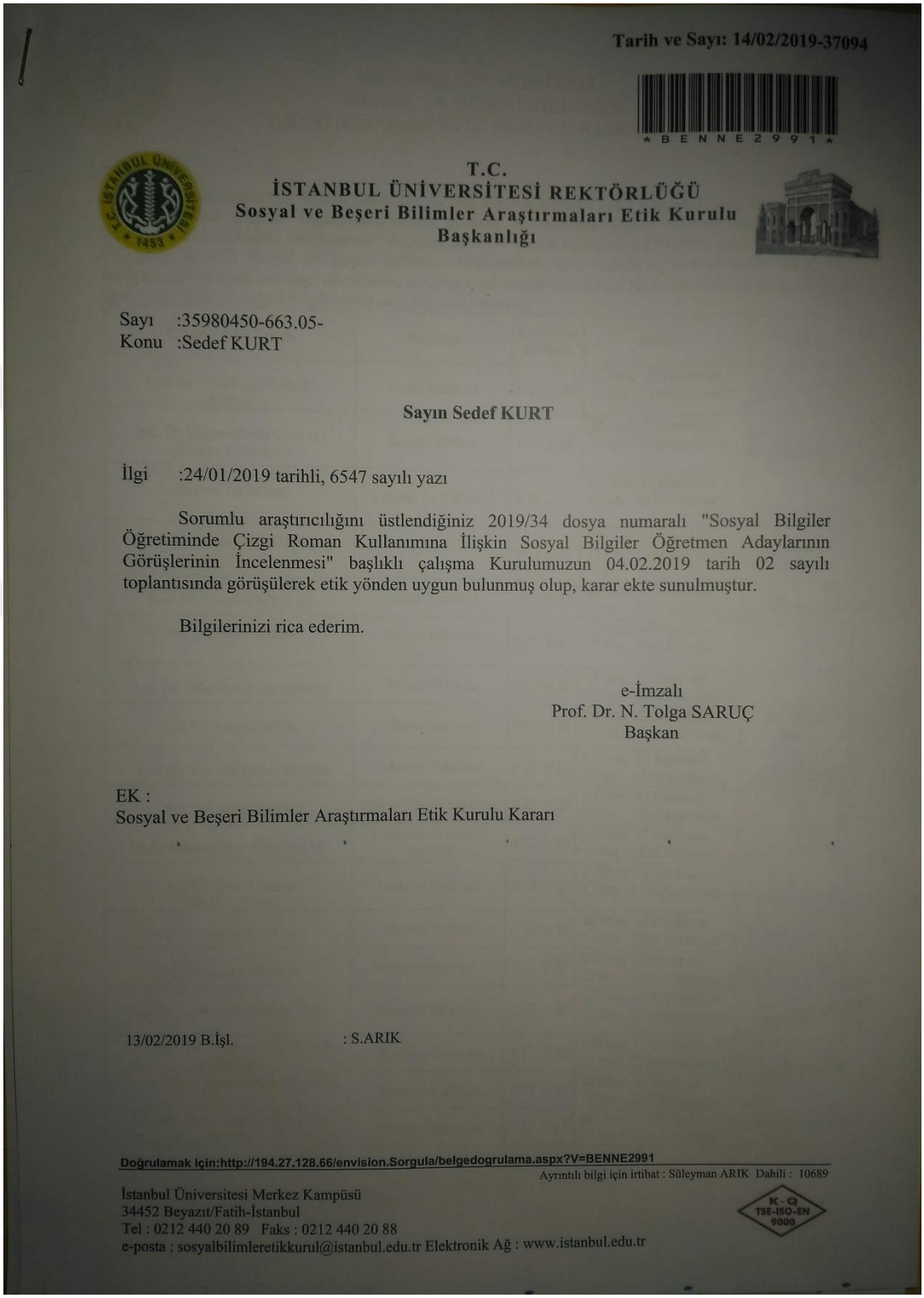
Yaşar, Ş. ve Gültekin, M. (2006). Anlamlı öğrenme için etkili öğretim stratejileri. C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (2. baskı). içinde (s. 111-146). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Yıldırım, A. (1999). *Nitel araştırma yöntemlerinintemel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi.* Eğitim ve Bilim, *23*(112), 7-17.

Yıldırım, K. (2010). *Nitel araştırmalarda niteliği artırma.* İlköğretim Online, *9*(1), 79-92.

EKLER

EK-1. Etik Kurul Onay Belgesi

Tarih ve Sayı: 14/02/2019-37094

BENNE2991

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu
Başkanlığı

Sayı :35980450-663.05-
Konu :Sedef KURT

Sayın Sedef KURT

İlgi :24/01/2019 tarihli, 6547 sayılı yazı

Sorumlu araştırıcılığını üstlendiğiniz 2019/34 dosya numaralı "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Çizgi Roman Kullanımına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşlerinin İncelenmesi" başlıklı çalışma Kurulumuzun 04.02.2019 tarih 02 sayılı toplantısında görüşülerek etik yönden uygun bulunmuş olup, karar ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

e-İmzalı
Prof. Dr. N. Tolga SARUÇ
Başkan

EK :
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Kararı

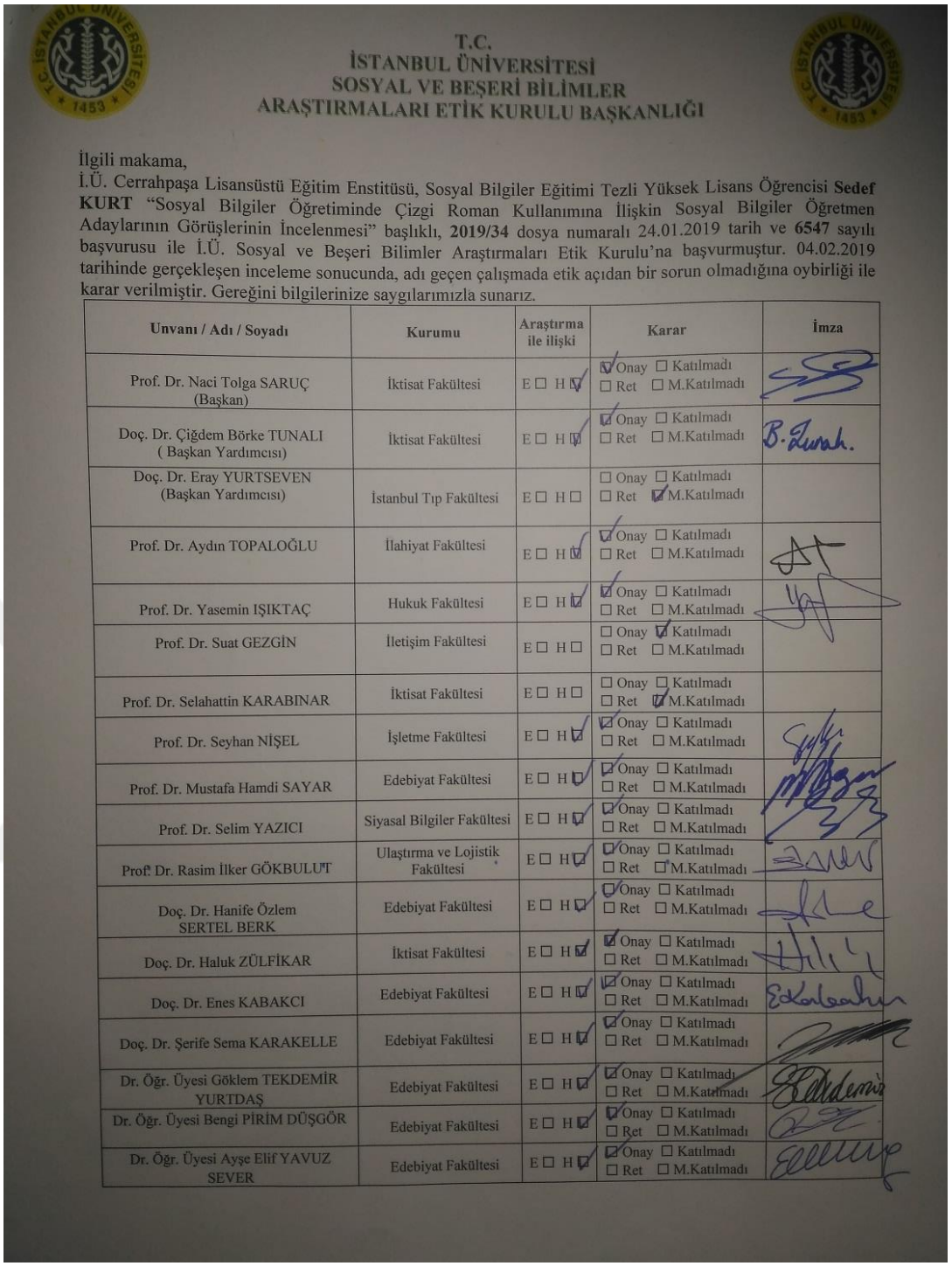
13/02/2019 B.İşl. : S.ARIK

Doğrulamak için:http://194.27.128.66/envision.Sorgula/belgedogrulama.aspx?V=BENNE2991

Ayrıntılı bilgi için irtibat : Süleyman ARIK Dahili : 10689

İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü
34452 Beyazıt/Fatih-İstanbul
Tel : 0212 440 20 89 Faks : 0212 440 20 88
e-posta : sosyalbilimleretikkurul@istanbul.edu.tr Elektronik Ağ : www.istanbul.edu.tr

K-Q TSE-ISO-EN 9000

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

İlgili makama,

İ.Ü. Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi **Sedef KURT** "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Çizgi Roman Kullanımına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşlerinin İncelenmesi" başlıklı, **2019/34** dosya numaralı 24.01.2019 tarih ve **6547** sayılı başvurusu ile İ.Ü. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'na başvurmuştur. 04.02.2019 tarihinde gerçekleşen inceleme sonucunda, adı geçen çalışmada etik açıdan bir sorun olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir. Gereğini bilgilerinize saygılarımızla sunarız.

Unvanı / Adı / Soyadı	Kurumu	Araştırma ile ilişki	Karar	İmza
Prof. Dr. Naci Tolga SARUÇ (Başkan)	İktisat Fakültesi	E ☐ H ☑	☑ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Çiğdem Börke TUNALI (Başkan Yardımcısı)	İktisat Fakültesi	E ☐ H ☑	☑ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Eray YURTSEVEN (Başkan Yardımcısı)	İstanbul Tıp Fakültesi	E ☐ H ☐	☐ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☑ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Aydın TOPALOĞLU	İlahiyat Fakültesi	E ☐ H ☑	☑ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Yasemin IŞIKTAÇ	Hukuk Fakültesi	E ☐ H ☑	☑ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Suat GEZGİN	İletişim Fakültesi	E ☐ H ☐	☐ Onay ☑ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Selahattin KARABINAR	İktisat Fakültesi	E ☐ H ☐	☐ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☑ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Seyhan NİŞEL	İşletme Fakültesi	E ☐ H ☑	☑ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Mustafa Hamdi SAYAR	Edebiyat Fakültesi	E ☐ H ☑	☑ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Selim YAZICI	Siyasal Bilgiler Fakültesi	E ☐ H ☑	☑ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Rasim İlker GÖKBULUT	Ulaştırma ve Lojistik Fakültesi	E ☐ H ☑	☑ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Hanife Özlem SERTEL BERK	Edebiyat Fakültesi	E ☐ H ☑	☑ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Haluk ZÜLFİKAR	İktisat Fakültesi	E ☐ H ☑	☑ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Enes KABAKCI	Edebiyat Fakültesi	E ☐ H ☑	☑ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Şerife Sema KARAKELLE	Edebiyat Fakültesi	E ☐ H ☑	☑ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Göklem TEKDEMİR YURTDAŞ	Edebiyat Fakültesi	E ☐ H ☑	☑ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Bengi PİRİM DÜŞGÖR	Edebiyat Fakültesi	E ☐ H ☑	☑ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Elif YAVUZ SEVER	Edebiyat Fakültesi	E ☐ H ☑	☑ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	

EK-2. Öğrenci Onam Formu

T.C. İstanbul Üniversitesi

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi Sedef KURT tarafından yürütülen "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Çizgi Roman Kullanımına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşlerinin İncelenmesi" başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler eğitiminde materyal olarak çizgi roman kullanımına ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerinin alınması ve incelenmesidir. Araştırmada sizden tahminen 4 saat ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen 13 kişi katılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. İletişim bilgileriniz ise sadece izninize bağlı olarak ve farklı araştırmacıların sizinle iletişime geçebilmesi için "ortak katılımcı havuzuna" aktarılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya s****k*****@gmail.com e-posta adresi ve 0 546 *** ** ** numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının **:**

Adı-Soyadı:.....

İmzası: İletişim Bilgileri: e-posta: Telefon:

İletişim bilgilerimin diğer araştırmacıların benimle iletişime geçebilmesi için "ortak araştırma havuzuna" aktarılmasını; □ kabul ediyorum □ kabul etmiyorum (lütfen uygun seçeneği işaretleyiniz)

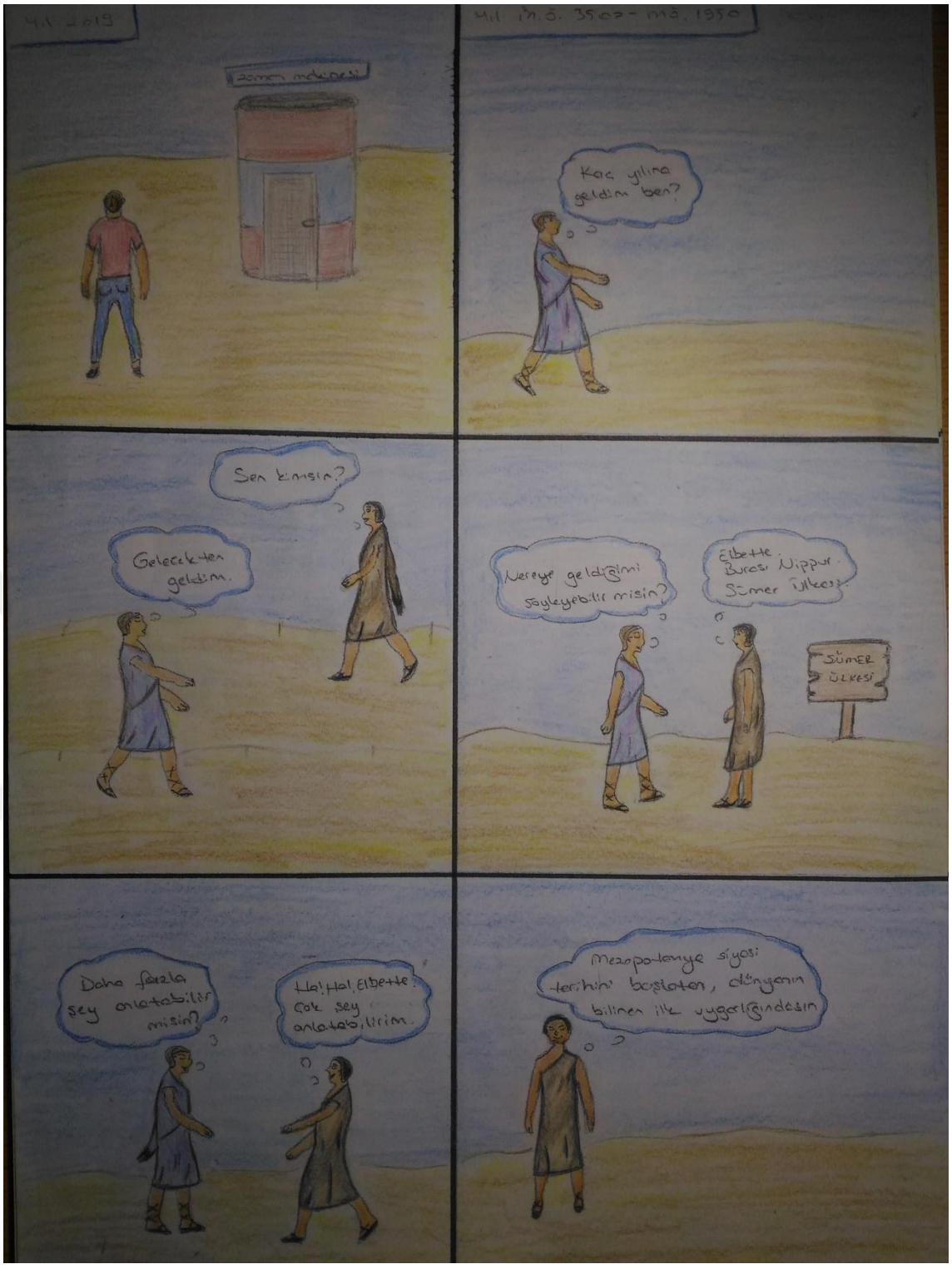
EK-3. Görüşme Soruları

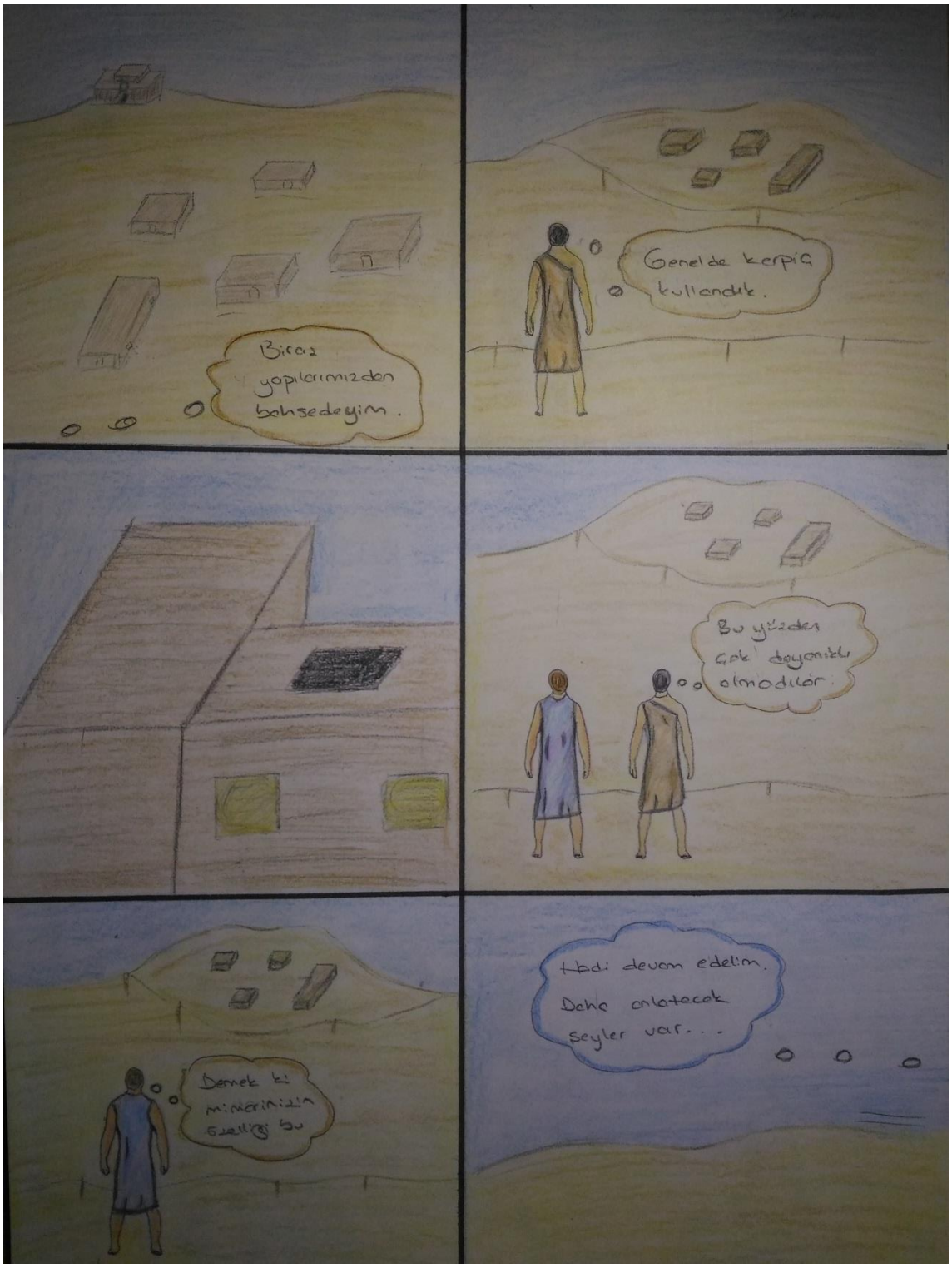
GÖRÜŞME SORULARI

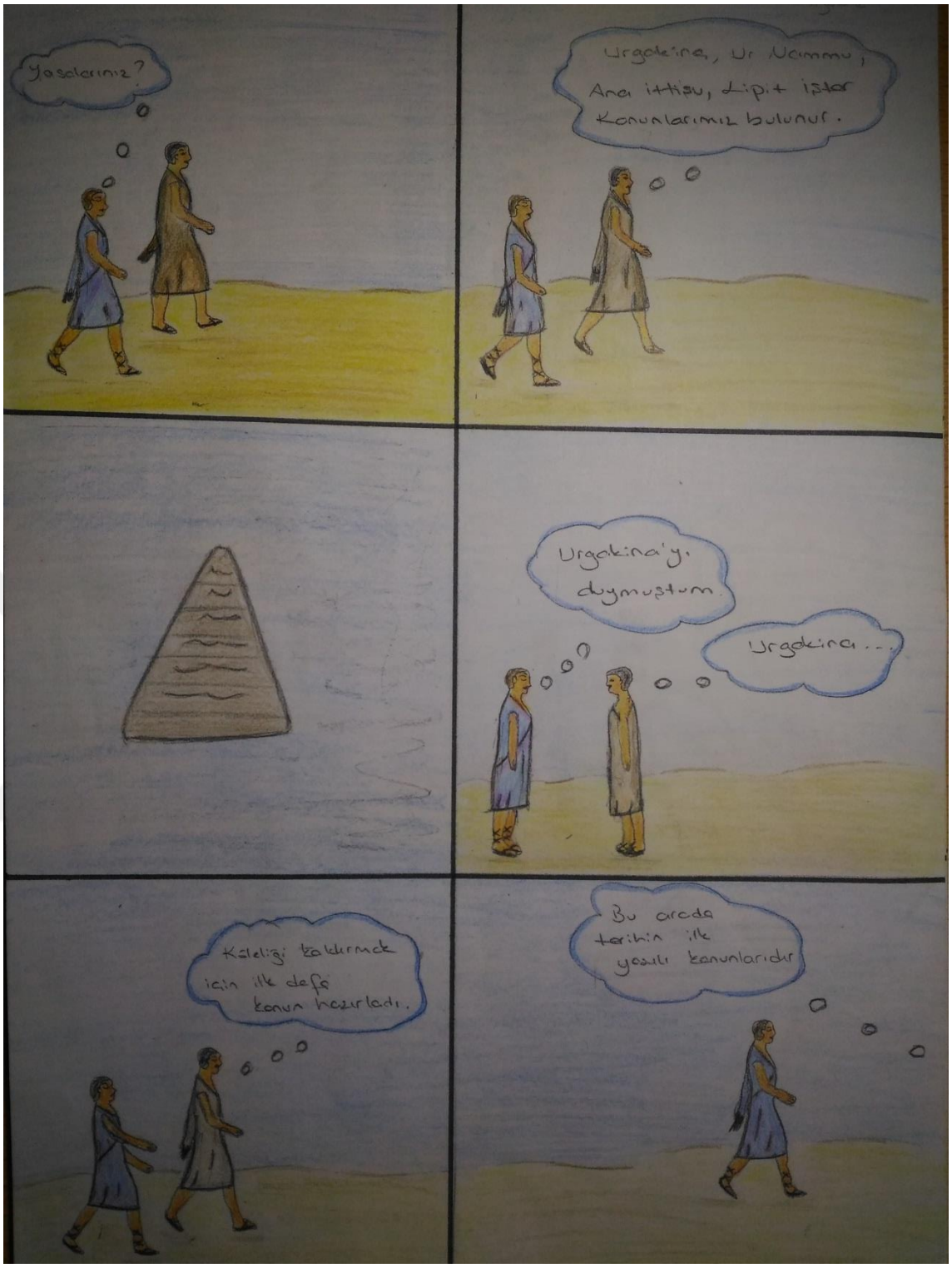
1- Sosyal Bilgiler dersinde görsel ögelerden nasıl yararlanılabilir?
2- Sosyal Bilgiler dersinde çizgi roman nasıl kullanılabilir?
3- Sosyal Bilgiler dersinde çizgi roman kullanımının derse etkisi nasıldır?
4- Sosyal Bilgiler dersinde çizgi roman kullanımının öğrenme üzerinde nasıl etkisi olmuştur?
5- Sosyal Bilgiler ders işlenişinde çizgi roman kullanımının sağladığı avantajlar nelerdir?
6- Sosyal Bilgiler ders işlenişinde çizgi roman kullanımının dezavantajları nelerdir?
7- Sosyal Bilgiler ders işlenişinde çizgi roman kullanımına ilişkin görüşleriniz nelerdir?
8- Yapılan çalışmanın Sosyal Bilgiler ders işlenişinde çizgi roman kullanımına ilişkin görüşlerinizde etkisi nasıl oldu?

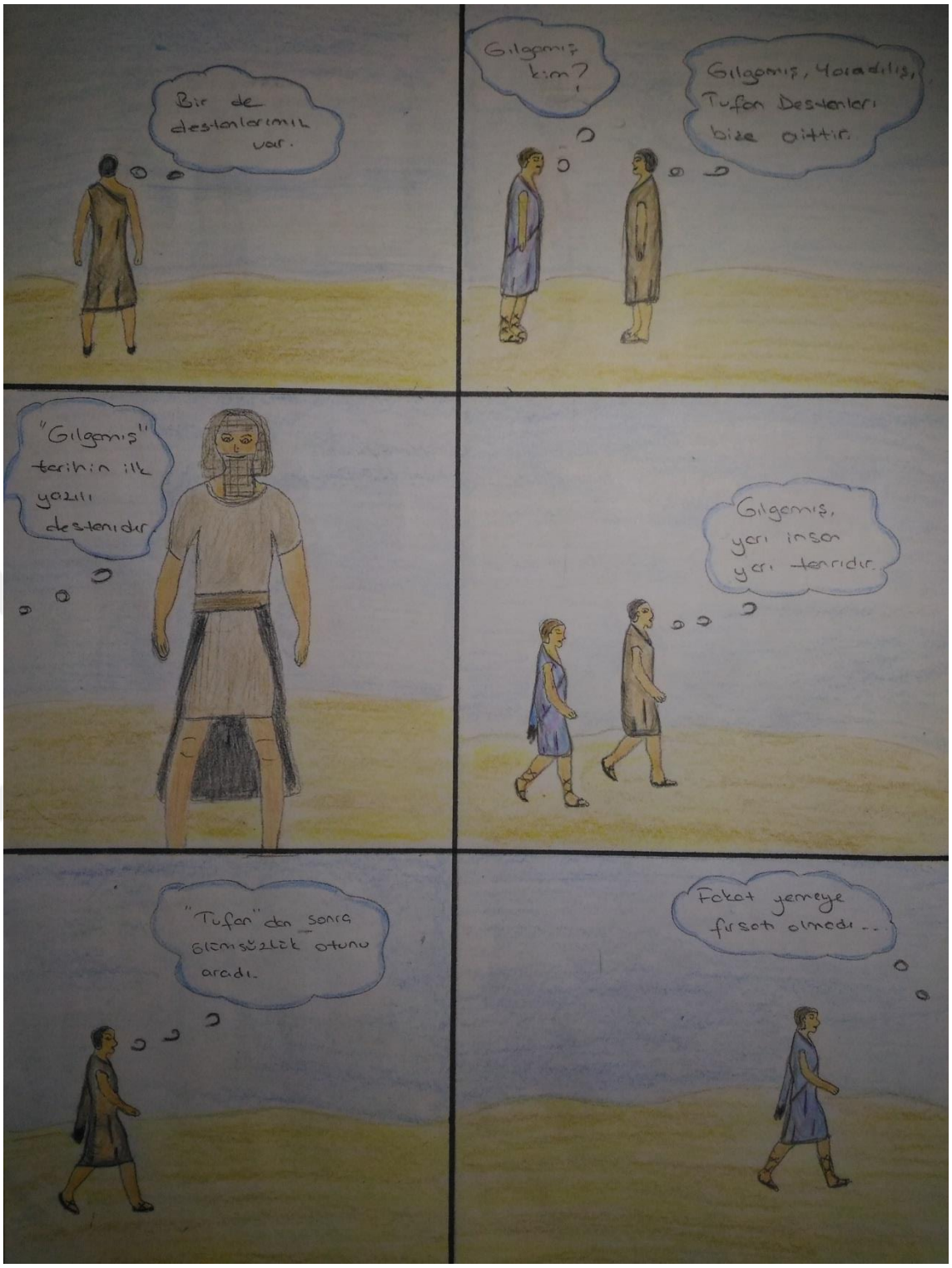
EK-4. Çizgi Roman

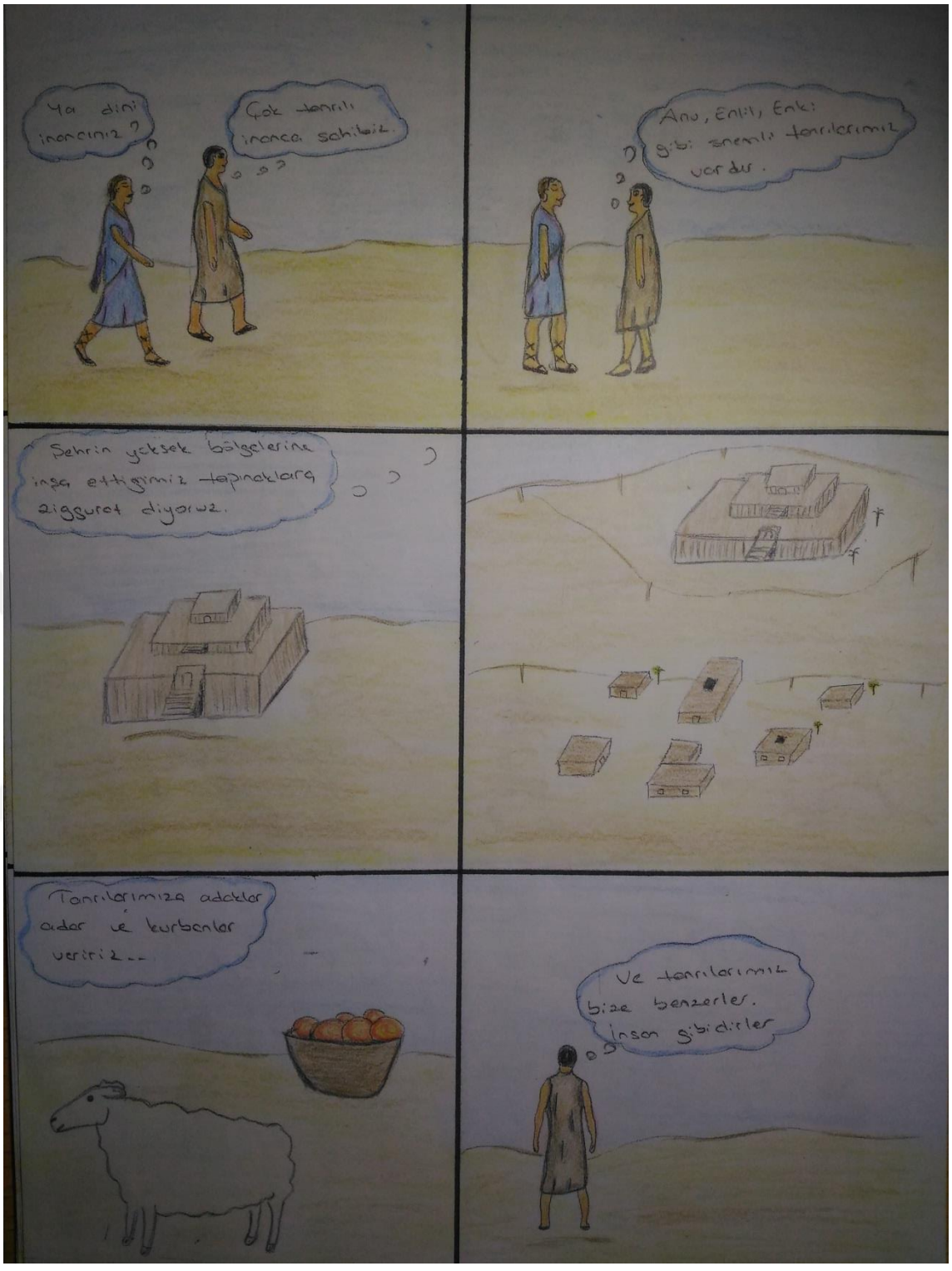

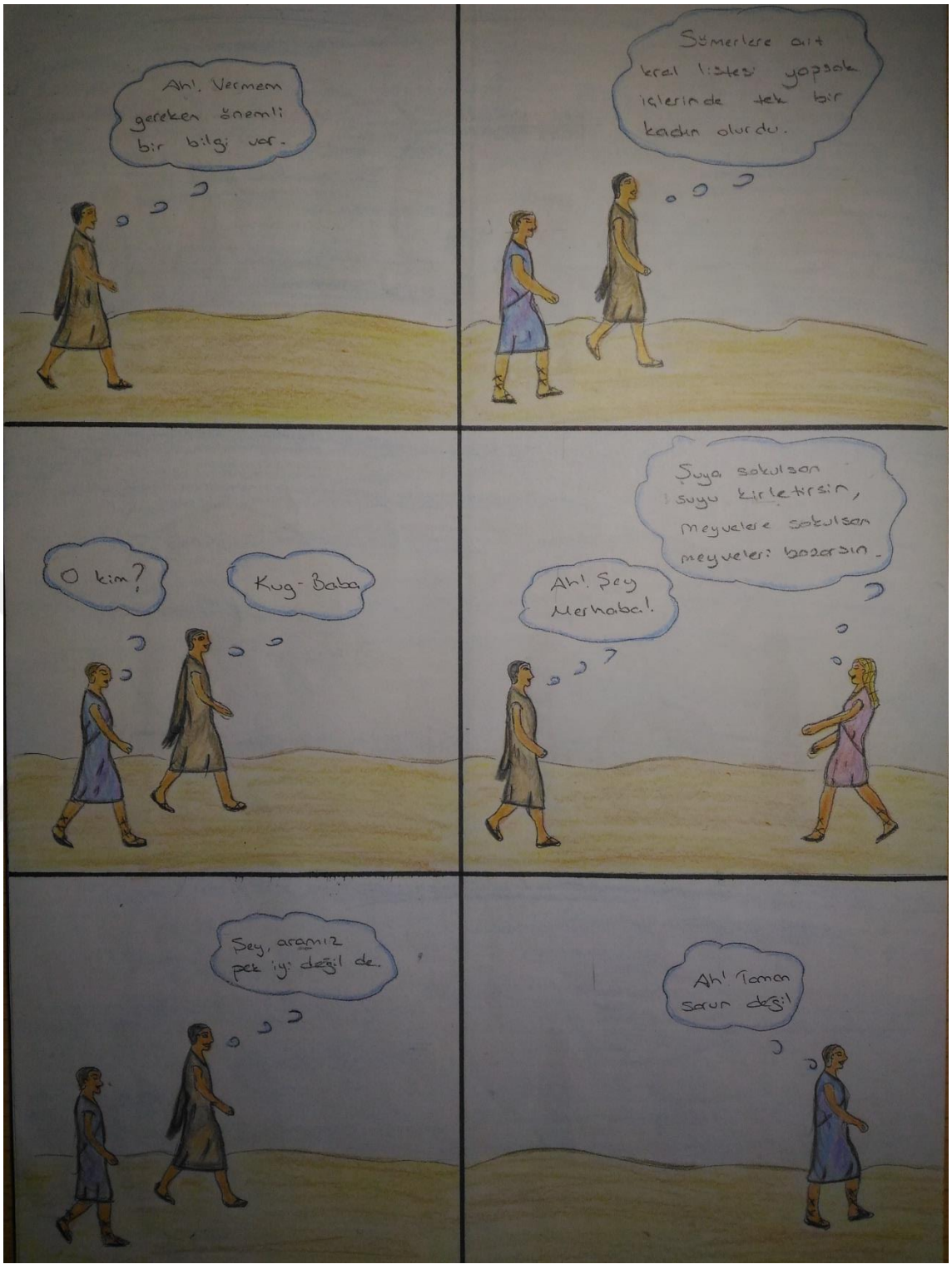

4.1.2019
Sümer müzesi
4.1 İ.Ö. 3502 - MÖ. 1950
Kaç yılına geldim ben?
Sen kimsin?
Gelecekten geldim.
Nereye geldiğimi söyleyebilir misin?
Elbette. Burası Nippur. Sümer ülkesi.
SÜMER ÜLKESİ
Daha fazla şey anlatabilir misin?
Hal Hal Elbette. Çok şey anlatabilirim.
Mezopotamya siyasi tarihini başlatan, dünyanın bilinen ilk uygarlığındasın

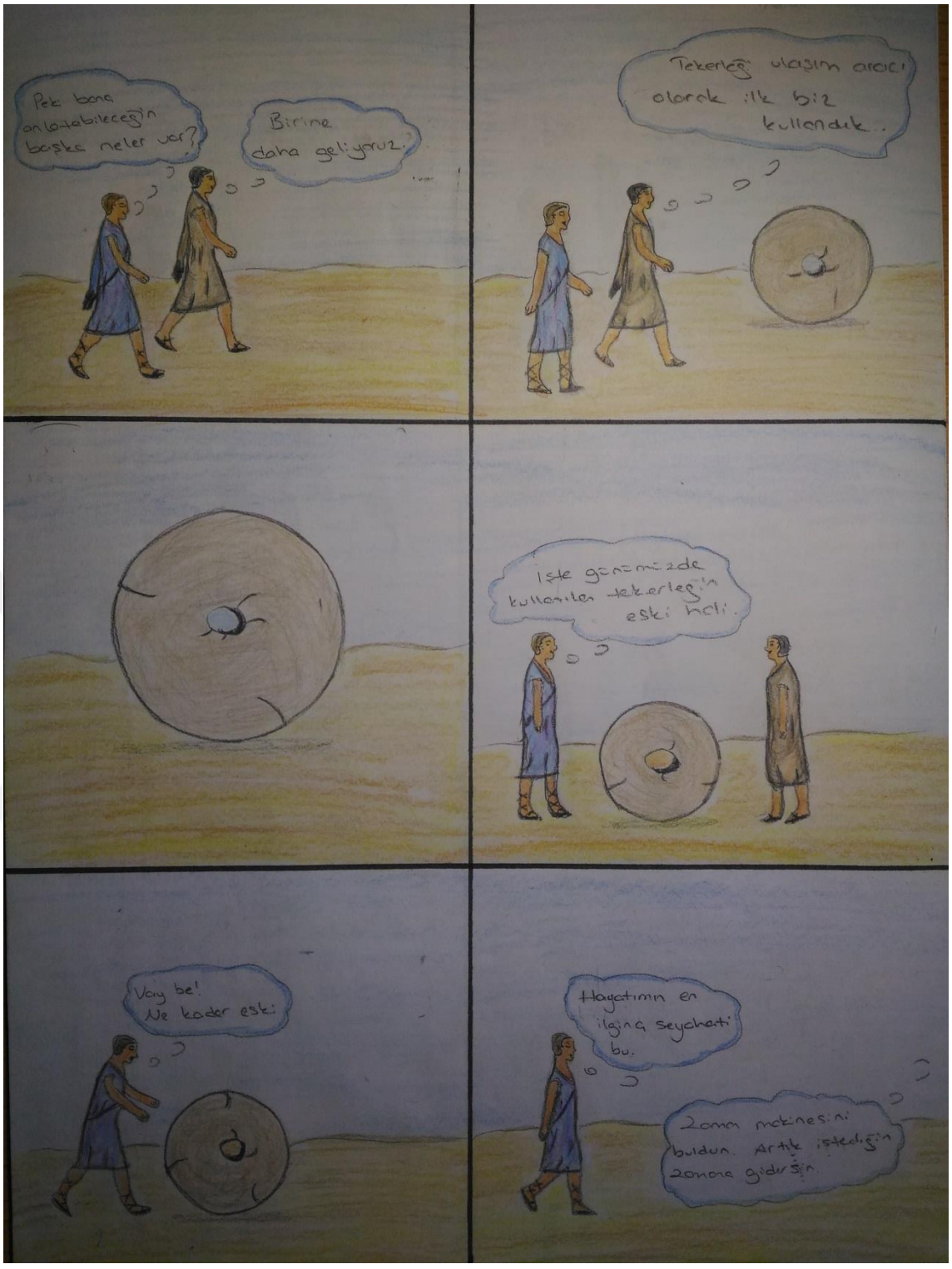

Biraz yapılarımızdan bahsedeyim.
Genelde kerpiç kullandık.
Bu yüzden çok dayanıklı olmadılar.
Demek ki minarenizin eğikliği bu
Hadi devam edelim. Daha anlatacak şeyler var...

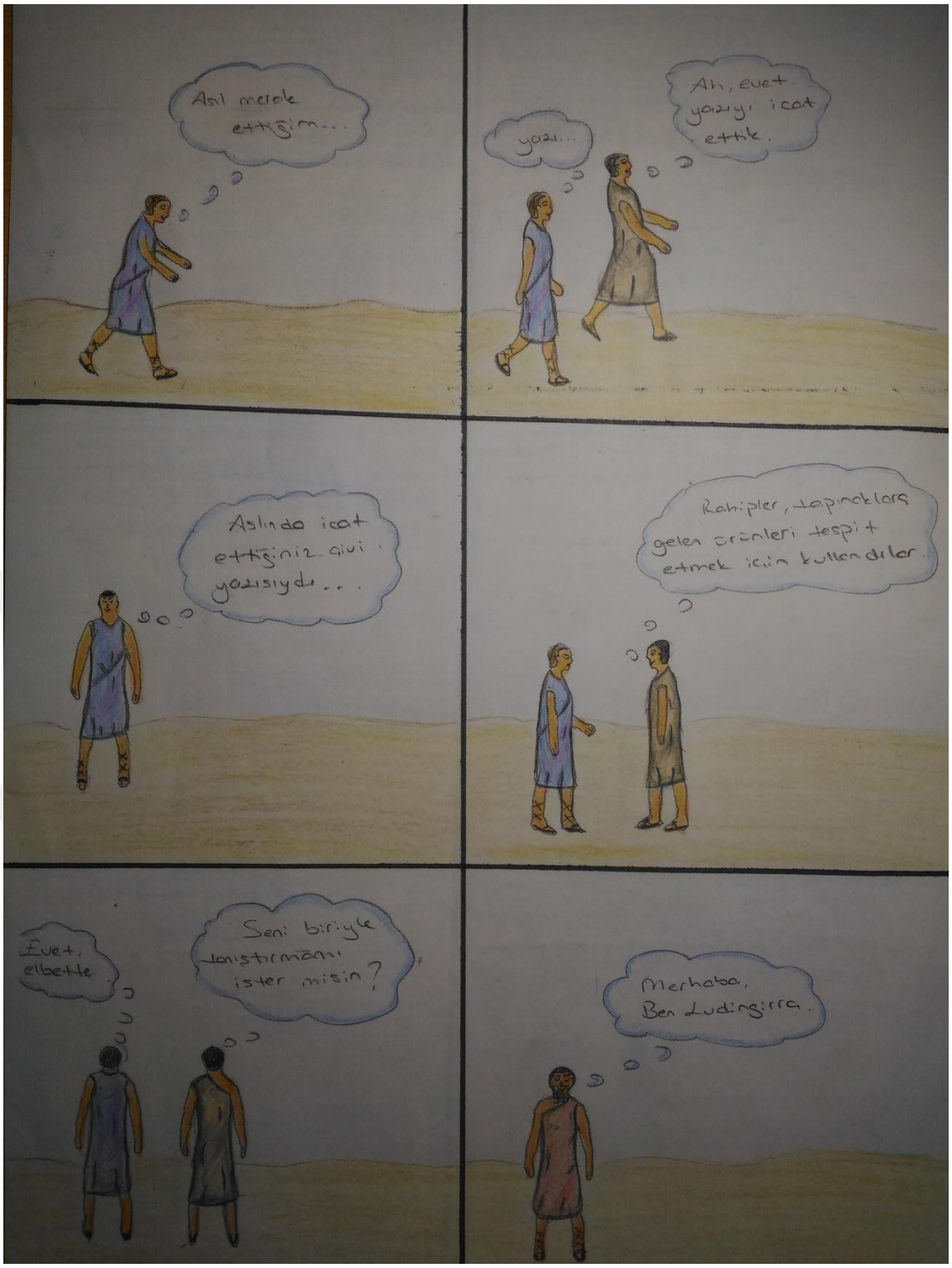

Yasalarımız?
Urgakina, Ur Nammu, Ana ittišu, Lipit Ištar Kanunlarımız bulunur.
Urgakina'yı duymuştum.
Urgakina...
Kölelığı kaldırmak için ilk defa kanun hazırladı.
Bu arada tarihin ilk yazılı kanunlarıdır

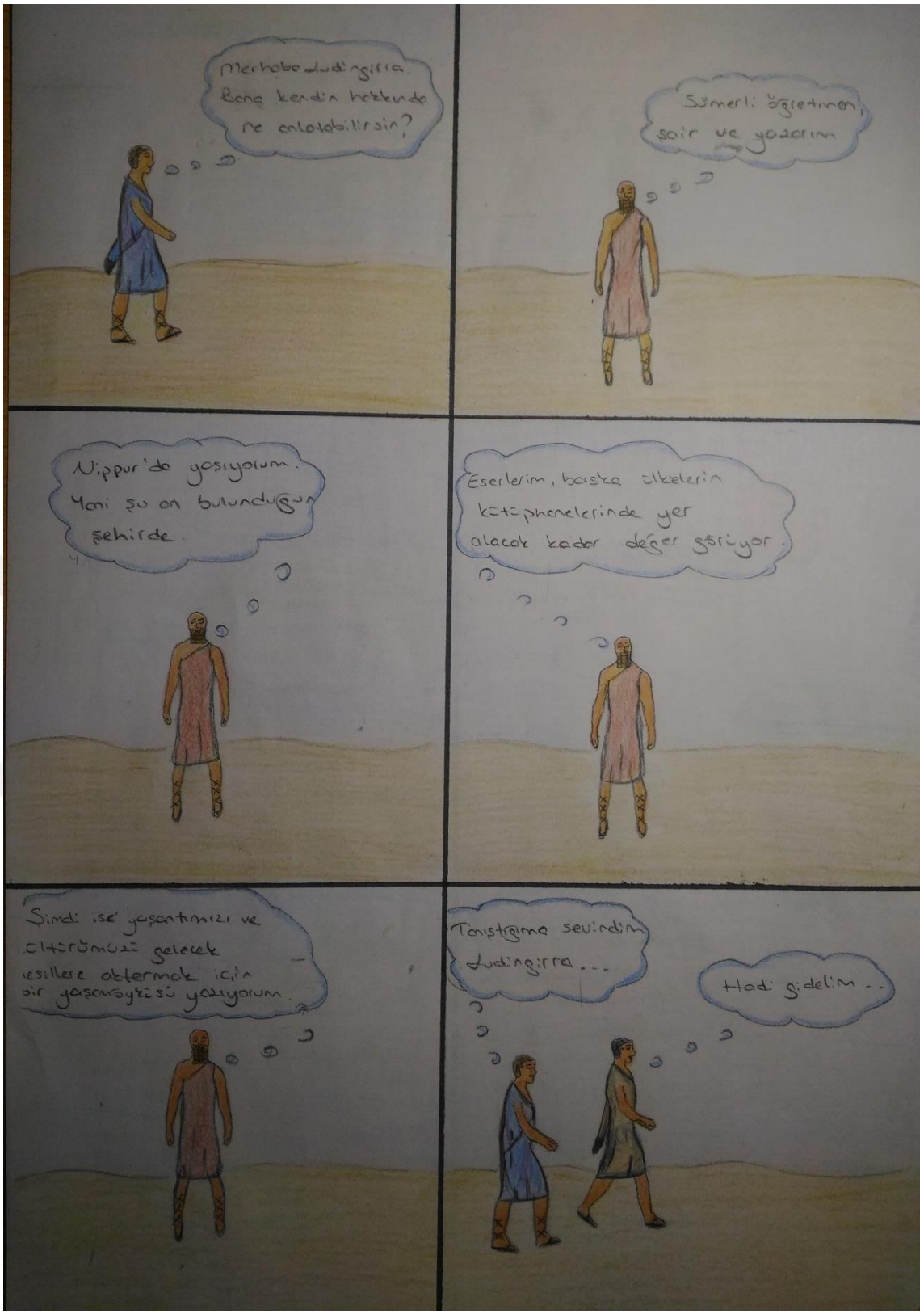

Bir de destanlarımız var.
Gılgamış kim?
Gılgamış, Yaradılış, Tufan Destanları bize aittir.
"Gılgamış" tarihin ilk yazılı destanıdır.
Gılgamış, yarı insan yarı tanrıdır.
"Tufan"dan sonra ölümsüzlük otunu aradı.
Fakat yemeye fırsatı olmadı..

Ya dini inancınız?
Çok tanrılı inanca sahibiz.
Anu, Enlil, Enki gibi önemli tanrılarımız vardır.
Şehrin yüksek bölgelerine inşa ettiğimiz tapınaklara ziggurat diyoruz.
Tanrılarımıza adaklar adar ve kurbanlar veririz..
Ve tanrılarımız bize benzerler. İnsan gibidirler

Ah! Vermem gereken önemli bir bilgi var.
Sümerlere ait kral listesi yapsak içlerinde tek bir kadın olurdu.
O kim?
Kuş-Baba
Şuya sokulsan suyu kirletirsin, meyvelere sokulsan meyveleri bozarsın.
Ah! Şey Merhaba!
Şey, aramız pek iyi değil de.
Ah! Tamam sorun değil

Pek bana anlatabileceğin başka neler var?
Birine daha geliyoruz.
Tekerleği ulaşım aracı olarak ilk biz kullandık.
İşte günümüzde kullanılan tekerleğin eski hali.
Vay be! Ne kadar eski.
Hayatımın en ilginç seyahati bu.
Zaman makinesini buldun. Artık istediğin zamana gidersin.

Asıl merak ettiğim...
yazı...
Ah, evet yazıyı icat ettik.
Aslında icat ettiğiniz civi yazısıydı...
Rahipler, tapınaklara gelen ürünleri tespit etmek için kullandılar.
Evet, elbette.
Seni biriyle tanıştırmamı ister misin?
Merhaba, Ben Ludingirra.

Merhaba Ludingirra. Bana kendin hakkında ne anlatabilirsin?
Sümerli öğretmen, şair ve yazarım
Nippur'da yaşıyorum. Yani şu an bulunduğum şehirde.
Eserlerim, başka ülkelerin kütüphanelerinde yer alacak kadar değer görüyor.
Şimdi ise yaşantımızı ve kültürümüzü gelecek nesillere aktarmak için bir yaşamöyküsü yazıyorum.
Tanıştığıma sevindim Ludingirra...
Hadi gidelim...

Bilimle de ilgiliyiz...
Neler yaptınız?
Zigguratların en üst katlarını gözlemevi olarak kullandık.
Yıldızları inceledik..
Dairenin 360 derece olduğunu bulduk.
Ay yılına dayalı takvim yaptık.
Pi sayısını 3,125 olarak belirledik
Yaşadığım en güzel seyahatti. Teşekkür ederim.
Güle Güle...

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı :Sedef KURT

Doğum Yeri ve Tarihi :Meriç, 01.01.1993

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi :İstanbul Üniversitesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı (2011-2015)

Yüksek Lisans :İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi (Tezli) (2016-2019)